

JOSIP S. ŽUZUL

POMORSKI
OPERATIVNO-
TAKTIČKI
DESANTI

VOJNO DELO

БИБЛИОТЕКА ДОМА ЈНА — БЕОГРАД	
Службена туба	III-10-150 пр. 3
Инв. Бр.	13735

VOJNA BIBLIOTEKA

NAŠI PISCI

KNJIGA SEDAMNAESTA

UREĐIVAČKI ODBOR

Radomir BABIĆ, Božo BOŽOVIĆ, Branko BOROJEVIĆ, Martin
DASOVIĆ, Milinko ĐUROVIĆ, Franjo HERLJEVIĆ, Blažo
JANKOVIĆ, Milorad JANKOVIĆ, Bogdan OREŠČANIN, Miloš
ŠUMONJA, Novo MATUNOVIĆ — odgovorni urednik

VOJNOIZDAVAČKI ZAVOD JNA »VOJNO DELO«

Kapetan bojnog broda
JOSIP S. ŽUŽUL

POMORSKI OPERATIVNO- TAKTIČKI DESANTI

ISKUSTVA IZ DRUGOG SVETSKOG RATA I RATOVA
POSLE NJEGA

BEOGRAD
1959

БЕЛОРУСЬ

сф. III-1Q-15013

кв. 15956

UVOD

Pomorski desanti koji su vršeni u toku istorije nisu samo jedan od najinteresantnijih primera vođenja kombinovanih operacija u ratu, već su po svojoj suštini takvi da mogu biti veoma poučni. Oni su puni raznovrsnih dejstava, jer obuhvataju sva sredstva i snage gotovo svih rodova i vidova oružanih snaga. U njima se, više nego u ma kojoj drugoj ratnoj disciplini, rađaju nove ideje i ostvaruju stare. Vojna i vojno-pomorska nauka crpe iz njih ogromna iskustva, koja se, mogu u potpunosti primeniti i u posebnim dejstvima pojedinih vidova i rodova oružane sile. Ali na ova veoma važna iskustva, sticana u najnapornijim dejstvima oružanih snaga, ostvarivanim i korišćenim u toku vekova, nije se uvek gledalo onako kako su ona zasluživala. Iskustva iz prvog poznatog pomorskog desanta (iskrcavanje Grka na obalu Male Azije i zauzimanje Troje), pa sve do prve »priznate« kombinovane operacije u Prvom svetskom ratu (Dardaneli), nemaju takav značaj da bi bilo vredno danas o njima raspravljati.

Zbog niza suprotnosti koje su vladale u svetu između dva svetska rata, a posebno zbog naglog razvoja tehnike, mnogi politički, vojni i vojno-pomorski stručnjaci došli su do novih pogleda na ratnu doktrinu zane-marujući pri tome desantne operacije. Razvoj tehničkih dostignuća, — naročito u avijaciji, čiji je značaj inače bio precenjen posle Prvog svetskog rata, — i negativan bilans dardanelske kampanje doveli su do toga da iskustva ranijih pomorskih desanata nisu zasebno obrađivana,

te ih starešinski sastav nije mogao ni koristiti, što se u početnom periodu Drugog svetskog rata vrlo štetno odrazilo.

Bez obzira na uticajna shvatanja i gledišta pojedinaca kao i na protivrečne težnje i shvatanja pojedinih vidova oružanih snaga u nekim pomorskim zemljama, Drugi svetski rat oborio je Deutove i Mičelove teorije koje su u predratnom periodu dominirale, naročito na Zapadu.

Poslednji svetski rat je u svim svojim elementima i po kvalitetu i po kvantitetu prevazišao ranije ratove pa se ni po broju ni po značaju pomorskih desanata ne može uopšte upoređivati sa ranijim ratovima. U toku njega izvršeno je mnogo operativnih i taktičkih kao i nekoliko krupnih strategiskih pomorskih desanata.

Za ovako veliki broj pomorskih desanata postojao je niz razloga, među kojima su dva najizrazitija, a to su:

— rat je bio svetskog karaktera i zahvatio je ne samo veće, nego i gotovo sve male države, pa i sva morska prostranstva sveta. U njemu su upotrebljena sva dotadašnja tehnička dostignuća, ogromne mase žive sile i sve raspoložive materijalne rezerve čovečanstva. Zbog toga je bilo neizbežno prebacivanje kopnene vojske preko morskih prostranstava na obale i otoke gde sa neprijateljem nije bilo zajedničkih kopnenih granica;

— drugi razlog, — koji proizilazi iz prvog, — bio je porast napadnih sredstava, što je dovelo do velikog porasta solidno uređenih odbranbenih prostranstava, čijim su se zaobilazanjem postizali mnogo veći rezultati no frontalnim udarima.

Sve ovo, uz niz drugih faktora, uticalo je na to da nijedna kampanja velikih razmera u toku Drugog svetskog rata nije prošla bez pomorskog desanta. Zato su i iskustva stečena u njima od neocenjive važnosti.

Još u toku Drugog svetskog rata tehnička dostignuća i njihova primena u ratne svrhe zahtevali su usavršavanje tehnike izvođenja pomorskog desanta. Razvoj

tehnike u posleratnom periodu, kao i pojava novih atomsko-biološko-hemiskih oružja, povećali su kod većine vojnih i vojno-pomorskih stručnjaka interes za pomorske desante. Naravno, svi im ne prilaze iz istog aspekta. Ali, bez obzira na razmimoilaženja u gledištima, izgleda da se stvari realnije ocenjuju nego ranije, tako da se iskustva iz pomorskih desanata prošlog rata pažljivo proučavaju i koriste za dejstva u novim, atomskim uslovima, iako pojedini vojni teoretičari, novi Dueti i Mičeli, bagatelišu ta iskustva predviđajući potpun krah pomorskih desanata. U nizu pomorskih zemalja doktrina se bazira na ovim iskustvima, a pri tome se njihove armije drže poznatog pravila: »Armija koja ovlada načelima vojne doktrine baziranim na iskustvima prošlog rata moći će bez naročitih poteškoća da se prilagodi novonastalim situacijama koje donosi novi ratni sukob«. Zato bi, možda, problematici pomorskih desanata trebala i naša vojno-stručna štampa da posveti više prostora i da uz ostala pitanja tretira i ova, tako važna za nas kao pomorsku zemlju, jer desanti i za odbranu naše obale i otoka mogu imati veliki značaj.

Sve ovo navelo me je da pokušam obraditi ovu materiju, koja je vrlo interesantna i vredna pažnje. U izlaganju trudio sam se da materiju iznesem u što kraćem obliku i da obuhvatim uglavnom osnovna pitanja, koja svakako ni izdaleka nisu potpuno raščišćena. Međutim, i pored mog nastojanja sva pitanja nisu mogla biti obuhvaćena, jer ih ima mnogo, te sam obradio samo ona koja smatram da su čvorna, ali će čitaoci kroz analizu tih pitanja moći da steknu potrebne pojmove i o ostalim manje važnim pitanjima.

Na kraju, u opštem zaključku, dat je pogled na budućnost i fizionomiju pomorskog desanta, s obzirom na nove uslove koje donosi atomsko-biološko-hemisko naoružanje. Ovo mišljenje dato je na kraju izlaganja u vidu poređenja sa prethodnim izlaganjem o pomorskom desantu kako bi čitalac mogao lakše ocenjivati pojedine postavke današnje teorije i prakse, te potpunije koristiti novine koje se iz dana u dan javljaju.

Ni sva obuhvaćena pitanja nisu podjednako detaljno obrađena, — što sam namerno učinio, — jer smatram da sva ona u današnje vreme nisu podjednako poznata, pa ni važna. S druge strane, ako se stvari posmatraju u celini, svako obuhvaćeno pitanje pretstavlja temu za sebe i neminovno traži detaljniju analizu i obradu.

Svaku pozitivnu i konstruktivnu kritiku ove moje knjige, koja će doprineti u raščišćavanju ovih, za armiju veoma važnih pitanja, unapred i veoma rado pozdravljam.

Pisac

ULOGA DESANTNIH OPERACIJA

Na osnovu iskustava iz desantnih operacija prošlosti, a naročito dardanelske kampanje u Prvom svetskom ratu, i s obzirom na razvoj avijacije, vladalo je mišljenje da je svaka desantna operacija obična avantura. Ovakva shvatanja postojala su gotovo kod svih pomorskih zemalja. Izuzetak čini u izvesnoj meri SAD.

Britanija je smatrala da će i dalje, ukoliko to bude potrebno, vršiti juriš na obalu lakim snagama ratne mornarice — prekrcavajući vojnike u čamce za spasavanje — a uz podršku brodske artiljerije. Zato ona naprimer 1922 ima samo jedan, 1930 tri, 1936 šest, a 1938 deset desantnih čamaca. Do ovog »povećanja« došlo je zato što u to vreme dolazi do menjanja pogleda na desantne operacije. Britanci čak formiraju »Zajednički komitet« u koji ulazi po jedan oficir svakog vida oružanih snaga, sa zadatkom teoretskog razmatranja i praktičnih vežbi u iskrcavanju. Ovaj Komitet 1939 postavlja zahtev da se izgrade specijalna sredstva i brodovi za desantne operacije, ali se zbog raznih teškoća tek 1941 počelo sa realizacijom tog zahteva.

Kod Nemaca je, što se tiče materijalne i personalne politike prema desantnim jedinicama, bilo slično kao i kod Britanaca. Iako su još u toku Prvog svetskog rata, a posle njega još i više, neki nemački viši vojni i vojnopomorski stručnjaci i rukovodioci ukazivali na važnost i neizbežnost desantnih operacija u budućem sukobu protiv Britanije, ipak su ove operacije bile zapostavljene jer za njih nisu imali razumevanja vrhovi vojne hijerarhije. Nemački Generalštab bio je odviše naklonjen istoriskim, pruskim ide-

jama o vođenju rata. Drugi momenat, koji je uticao na nemačke vojne krugove, bila je pogrešna ocena desantnih operacija pri osvajanju Baltičkih ostrva 1917. Naime, radi se o operacijama koje su Nemci izvodili protiv ruske carske vojske koja se u to vreme nalazila pred rasulom.

Po dolasku nacista na vlast užurbano se grade gotovo sve klase modernih ratnih brodova, ali se desantnim jedinicama ne poklanja gotovo nikakva pažnja. Zato oni, pored ostalih razloga, nisu bili u stanju da pri izbijanju na zapadnu obalu Evrope pripreme »invaziju Engleske«.

Japanci su stajali nešto bolje, jer su stekli iskustva pri osvajanju severnih delova Kine.

Amerikanci su bili mnogo dalekovidniji od svih pomenutih pomorskih sila. Iako nisu imali nikakva iskustva u desantnim operacijama u toku Prvog svetskog rata, oni su, ipak, radili na usavršavanju desantnih jedinica i pored »krstaškog pohoda« brigadnog generala Viliijama Mičela protiv ratne mornarice, a prema tome i protiv desantnih jedinica. Oni koriste sopstvene koncepcije još iz Američko-španskog rata, a ne zapostavljaju tuđa iskustva. Zato oni u početku Drugog svetskog rata imaju najsavršeniju doktrinu vođenja desantnih operacija i dovoljno kadrova koji su za relativno kratko vreme uspeli da osposobe potrebne snage za uspešno izvođenje desantnih operacija najvećih razmera. Kod ostalih pomorskih zemalja to nije bio slučaj, i to ih je skupo stajalo.

U mnogobrojnim desantnim operacijama koje su Anglo-Amerikanci sa ostalim saveznicima izveli steklo se veliko iskustvo, usavršila tehnika i taktika, planiranje i sadejstvo. Tako je naprimer pri otvaranju Drugog fronta u Evropi 1944 u roku od 18 časova, da bi se iskrcalo 130.000 vojnika i 20.000 vozila, na području dugom oko 100 kilometara, upotrebljeno:

— za prevoženje i iskrcavanje desanta 4.266 desantno-transportnih brodova i sredstava;

— za zaštitu, osiguranje i podršku desanta: 6 bojnih brodova, 2 monitora, 22 krstarice, 93 razarača, 26 eskortnih razarača, 113 fregata i korveta, 360 torpednih čamaca,

80 patrolno-stražarskih čamaca i topovnjača i drugih sličnih manjih brodova, te preko 200 minolovaca.

U zaštiti, pripremi i podršci iz vazduha uzelo je učešća oko 11.000 aviona.

Samo na američkom sektoru bilo je, pored snaga kopnene vojske, angažovano 2.479 brodova sa oko 124.000 oficira, podoficira i mornara (na desantnim i eskortnim brodovima neposrednog osiguranja desanta oko 87.000, na ostalim ratnim brodovima oko 15.000, a u bazama za snabdevanje, u Britaniji, bilo je zaposleno oko 22.000 ljudi).

Kod desanta u operaciji »Dragon« (u južnoj Francuskoj), 15 avgusta 1944, uzelo je učešća 150.000 vojnika, 19.400 vozila, topova i tenkova. Za prevoženje, obezbeđenje, iskrcavanje, podršku i zaštitu bilo je angažovano:

— za prevoz ljudi, naoružanja, tehnike i ostalih materijalnih rezervi 2.110 teretnih, pomoćnih i desantno-transportnih brodova i sredstava;

— za zaštitu, osiguranje i podršku: 9 nosača aviona sa 335 lovaca, 5 bojnih brodova, 21 krstarica, 32 razarača, 30 desantnih peniša sa raketnim naoružanjem, 4 protivavionske krstarice i 5.000 aviona.

Ako se pogledaju ma i letimično ove brojke, zaključiće se da su to ogromne snage koje zahtevaju visoku vojnu kulturu i umešnost starešina da bi se u potpunosti iskoristile. U tom cilju trebalo je stvoriti takvu organizaciju koja će po unapred stvorenom planu moći raditi i dejstvovati kao dobar sat. Da bi se to postiglo, vršila su se operativno-taktička formiranja plovnih jedinica u pojedine grupe i odrede, već prema procenjenoj situaciji na ratištu.

Tako su Amerikanci pri napadu na ostrvo Lejtu na Filipinima (oktobra 1944) za zaštitu, podršku i obezbeđenje desanta upotrebili snage u sledećim operativno-taktičkim odredima i grupama:

— odred brodsko-artiljeriske podrške: 6 bojnih brodova, 3 krstarice, 3 lake krstarice i 16 razarača;

— odred osiguranja: 2 krstarice, 2 lake krstarice i 7 razarača;

— odred brodsko-avijacijske podrške: 18 eskortnih nosača aviona, 9 razarača i 14 eskortnih razarača;

— odred za razminiranje i hidro-navigacijsko obezbeđenje: 47 minolovaca i 4 hidrografska broda;

— odred za rušenje podvodnih prepreka: 7 brodova sa posadama za rušenje.

Posebno je formirana eskadra sledećeg sastava: 16 nosača aviona, 6 bojnih brodova, 6 krstarica, 9 lakih krstarica i 58 razarača, koja je bila podeljena u četiri udarne grupe i predstavljala glavnu zaštitu desanta od dejstva glavnine japanske flote.

U toku Drugog svetskog rata, kod izvršenja desanata, dolazilo je vrlo često do iznenađenja kako kod napadača tako i kod branioca. Ovo je bio rezultat vrlo slabe procene situacije, pa se na osnovu nje potcenjivao ili precenjivao neprijatelj, odnosno pogrešno je određivan cilj operacije. Savezničko osvajanje otoka Pantelarija, 11. juna 1943, jedan je od najkarakterističnijih slučajeva. Otok je udaljen oko 32 nautičke milje (oko 59 kilometara) od Tunisa, a površina mu je svega oko 83 km². Otok je imao 5 obalskih baterija sa po 4 topa od 120—155 mm. Protivavionska odbrana je raspolagala sa 14 baterija (75 topova) kalibra 76 mm, 18 topova od 20 mm i oko 500 mitraljeza od 8 mm. Ovaj utvrđeni otok branilo je oko 11.500 vojnika. Otok je imao i aerodrom. Potreba za život i borbu bilo je dovoljno. Hrane je bilo za oko 50 dana, a voda za piće dobijala se u dovoljnim količinama iz morske vode pomoću 3 destilatora. Što je najvažnije, većina vojnih objekata, pa i sam aerodrom, nalazila se pod zemljom. Međutim, ovako savremeno utvrđen i branjen otok kapitulirao je bez ikakvog otpora. Evo kako je tekao tok operacije. Dosta rano, 8. maja 1943, otpočeto je prethodno bombardovanje sa mora i iz vazduha. Od 8. pa do kraja maja na otok je dnevno padalo prosečno oko 360 tona bombi i granata. Tokom juna napadi su iz dana u dan postajali sve žešći, tako da 10. juna dostižu vrhunac. Tada je na otok bilo izbačeno 1.400 tona bombi. Iste večeri isplovila su iz luka Suza i Sfaks 3 saveznička konvoja sa

ukupno 3 transportna broda i 25 desantno-jurišnih plov-
nih objekata, na kojima je bila jedna britanska pešadiska
divizija. Blisku zaštitu ovih konvoja sačinjavale su 4 lake
krstarice i 8 razarača, a zaštitni odred se sastojao od jed-
nog divizionu torpednih čamaca, koji je u području između
Pantelarije i Porto Empedokla (na Siciliji) krstarilo sa
zadatkom da italijanskim torpednim čamcima spreči even-
tualan napad na konvoj. Ujutru, 11. juna, sve do početka
iskrcavanja, otok je snažno bombardovan, a u 10. h stižu
desantno-jurišna sredstva na liniju razvoja iz marševskog
u borbeni poredak. Oko 11. h lake krstarice započinju
neposrednu pripremu iskrcavanja, tj. bombardovanje
područja određenog za iskrcavanje, a oko 11.30 h razarači
se približavaju otoku i otvaraju blisku vatru na obalske
baterije. Nakon nekoliko minuta brodsko-artiljeriskog
bombardovanja, pojavljuju se bele zastave na mnogim
odbranbenim položajima, a kad je u 11.55 h počelo iskr-
cavanje, branilac nije više pružao nikakav otpor. Jedan
sat nakon početka iskrcavanja Italijani su ponudili kapi-
tulaciju zbog »nestašice vode«.

Ovo je jedinstven slučaj u historiji pomorskih ratova
da tako moćan, jako utvrđen otok — tvrđava kapitulira
samo pod dejstvom vazdušno-pomorskog bombardovanja.
Desantne snage samo su okupirale otok. Istu sudbinu do-
živeli su i ostali otoci u neposrednoj blizini Pantelarije
(Lampeduza, Lampione i Linosa).

Pri iskrcavanju kod Salerno, 9 septembra 1943, Sa-
veznici su se umnogome oslonili na iskustva sa otoka
Pantelarije. Zbog toga umalo što nije došlo do teških
posledica za iskrcani desant. Saveznici su potcénili bra-
nioca i doveli sebe u situaciju da su morali angažovati
jake flotne snage koje su svojim dejstvom jedva uspele
da sačuvaju mostobran i spasu ga od katastrofe.

Pred iskrcavanje kod Salerno, kao jedna od mera
operativnog maskiranja, a ujedno i obezbeđenja, usledilo
je 3 septembra 1943 iskrcavanje u Kalabriju dva armiska
korpusa britanske 8 armije, koja su prebačena većinom
desantno-jurišnim sredstvima sa Sicilije preko Mesinskog

Moreuza. Nemci obalu nisu ni branili, jedino su pri samom iskrcavanju dejstvovali dalekometnom artiljerijom, ali su zato prethodno temeljito porušili ionako ograničen broj puteva i time otežali napredovanje Saveznika uz »čizmu« Italije.

9. septembra 1943 usledilo je iskrcavanje kod Salerna, i to na dva sektora. Na jednom su se iskricali Britanci, a na drugom Amerikanci. Britanski sektor bio je širok oko 10 nautičkih milja (oko 18,5 km). Tu je iskrcan britanski 10. armijski korpus, koji je imao dve pešadiške i jednu oklopnu diviziju. Za obezbeđenje levog boka bila su određena dva komandos — i tri rendžer — bataljona. Američki sektor bio je širok oko 8 nautičkih milja (oko 14,8 km) i protezao se od ušća reke Sele prema jugu do Agropolija. Tu je iskrcan 6. korpus, koji je imao u svom sastavu 2 pešadiške divizije i dopunske snage u vidu rezerve, koje su se iskrcale nakon zauzimanja mostobrana.

U operaciji je učestvovalo oko 600 brodova od čega oko 230 ratnih. Oni su trebali da iskrcaju oko 170.000 vojnika i oko 20.000 vozila. U tu svrhu formirano je 16 konvoja, koji su pošli iz sredozemnih luka: Orana, Alžira, Bizerte, Tripolisa, Palerma, Terminija itd. da bi se docnije svrstali u tri velika konvoja i tako došli pred samu obalu Salerna. Zaštitni odred sačinjavalo je 5 bojnih brodova, 2 nosača aviona i izvestan broj krstarica i razarača. U toku operacije 4 bojna broda bila su povučena za pratnju italijanske flote na Maltu. Svaki konvoj imao je blisku zaštitu sastavljenu uglavnom od nekoliko lakih krstarica, razarača i manjih eskortnih jedinica. Odred avijaciske podrške¹⁾ sastojao se od 5 eskortnih nosača aviona i nekoliko krstarica i razarača. U cilju »omekšavanja« odbrane nekoliko sedmica ranije vršena su strategiskom i taktičkom avijacijom bombardovanja (aerodroma, puteva i železničkih čvorova) u južnoj i srednjoj Italiji. Kao jedna

¹⁾ Odred nosi ovaj naziv zbog toga što se na nosačima aviona nalaze avioni namenjeni za avijacisku pripremu i podršku prilikom iskrcavanja. Krstarice i razarači u sastavu odreda avijaciske podrške služe samo kao bliska zaštita nosačima aviona.

od efikasnih mera operativnog maskiranja, neposredno pred iskrcavanje, poduzet je demonstrativan napad jednom posebnom jedinicom na ušću reke Volturno, severozapadno od Napulja.

Obalu su branile italijanske snage i nemačka 16. oklopna divizija. Uz obalu bile su postavljene protivtenkovske mine i protivpešadiške i protivtenkovske prepreke (u dubini do 100 metara). Veliki broj mitraljeskih gnezda bio je izgrađen na čitavom području. Na najverovatnijim mestima iskrcavanja bila su izgrađena stalna vatrena uporišta, kružno zaštićena eksplozivnim i neeksplozivnim preprekama. Artiljerija i minobacači prekrivali su svojom vatrom skoro čitavu obalu na mestima pogodnim za iskrcavanje. Uz to bila je postavljena i pokretna obalska baterija od 132 mm (na železničkim šinama). Veliki broj teških i srednjih protivavionskih topova nalazio se u rejonu Salerno i Montekorvino — Batipalja u cilju zaštite iz vazduha. U priobalskom delu, tj. na ravnici uz samu obalu, sem stalnih vatrenih utvrđenja i elemenata odbrane obale, nije bilo nekih jačih snaga branioca.

Nemci su imali vrlo jake rezerve, ukupno 8 divizija, koje su bile tako smeštene da su za vrlo kratko vreme mogle dejstvovati na bilo kojem delu Apeninskog Poluotoka. Blagodareći ovakom razmeštaju rezervi, Nemci su već 12. septembra, tj. tri dana posle početka iskrcavanja, uspeali privući 4 divizije u širi rejon Salerno i tako dovesti u vrlo kritičan položaj iskrcani desant. Da Saveznici nisu imali jake flotne i avijaciske snage za obezbeđenje mostobrana, mogao je doći u pitanje čak i uspeh desanta.

Iskrcavanje kod Ancija, 22. januara 1944, iznenadilo je branioca. Luka Ancio nalazi se 30 nautičkih milja (oko 55,5 km) južno od Rima, na peščanoj obali. U samoj luci, kao i istočno i zapadno od nje, trebalo je iskrcati u prvom ešelonu oko 50.000 vojnika sa oko 5.000 vozila raznih tipova. Za prevoz vojske i materijala bilo je određeno 162 broda, od kojih 62 veća transportno-desantna (8 LSI, 4 LST, 50 LCT), 96 desantnih sredstava (LCI) i 4 broda »Liberti«. Neposrednu podršku i blisku zaštitu vršile su

dve grupe (eskadre) američkih i britanskih brodova. Britanska eskadra — »Grupa P« bila je sastava: 1 komandni brod, 4 krstarice, 2 protivavionske krstarice, 14 razarača, od kojih 8 eskortnih, 2 topovnjače, 11 minolovaca, 6 minopolagača i 12 desantnih brodova za podršku (naoružani: 4 topovima, 4 raketnim bacačima namenjenim za neposrednu podršku kod iskrcavanja desanta, a 4 protivavionskim topovima namenjenim za protivavionsku zaštitu). Američka eskadra nazvana »Grupa X« bila je sastava: 1 komandni brod, 1 krstarica, 10 razarača, od kojih 2 eskortna, 24 minolovca. Za borbu protiv podmornica posebno su bila određena 32 patrolna broda i 6 razarača. Pored svega ovoga bila su određena 3 britanska broda za forsiranje ulaza i iskrcavanje američkih trupa u samu luku. Sem zadatka podrške pri iskrcavanju, britanska eskadra imala je zadatak da obezbedi zone iskrcavanja sa zapada, a američka sa jugoistoka.

Za obezbeđenje ove operacije bile su poduzete i specijalne mere. Naime, 10 dana pre iskrcavanja 5. i 7. armija započele su ofanzivu (u unutrašnjosti »čizme«) u cilju privlačenja operativnih nemačkih rezervi. Avijacija je poduzela opsežno strategisko i taktičko bombardovanje aerodroma, baza i komunikacija, a brodovi su bombardovali u dva maha luke južno od Ancija da bi se sprečilo upućivanje nemačkih pojačanja na sever. Luka Čivitavekija bombardovana je na dan iskrcavanja radi dovođenja u zabludu o mestu stvarnog iskrcavanja. Da bi se postiglo potpuno iznenađenje, područje iskrcavanja bombardovano je neposredno pred samo iskrcavanje, i to svega 5 minuta ranije.

Štab američke 7. armije bio je smešten na ostrvu Korzici da bi se kod Nemaca stvorio utisak o mogućnosti iskrcavanja severno od Rima.

Ove mere dale su dobre rezultate, tako da je samo izvršenje desanta išlo vrlo lako. Konvoji su stigli neopaženo pred luku Ancio. Minolovci su bez ikakvih smetnji pročistili prolaze u minskim poljima, a mornari za obele-

žavanje mesta iskrcavanja neometano su izvršili svoj zadatak.

Neposredna brodsko-artiljeriska priprema iskrcavanja počela je u 01.50, a završila se u 01.55 h. Posle ove, iako kratke, ali vrlo jake brodsko-artiljeriske vatre, u 02 h iskrcan je prvi talas. Slabe nemačke patrole su lako savladane, a luka Ancio ubrzo zauzeta. Do svanuća su iskrcane skoro sve jedinice prvog ešelona, a u toku dana one su napredovale, uz veoma slab otpor Nemaca, oko 7 km.

Iako je postignuto potpuno iznenađenje, Saveznici ga nisu iskoristili. Oni su se držali »plana«, pa su se zato utvrdili na predviđenim linijama iako su mogli dalje da napreduju bez otpora. Čekajući drugi ešelon, koji je trebao da proširi njihov uspeh i probije nemačku utvrđenu liniju »Gustav«, izgubili su dragoceno vreme i inicijativu. To vreme Nemci su maksimalno iskoristili. Pod zaštitom avijacije privukli su rezerve, poseli liniju »Gustav« i na taj način omeli sve pokušaje proboja, a jednovremeno blokirali mostobran Saveznika. Blokada je trajala puna 4 meseca. Iskrcani desant na mostobranu preživljavao je teške dane. Umesto da napada, on je bio prisiljen na odbranu pod vrlo teškim uslovima. Nemci su jakim napadima avijacije nanosili osetne gubitke Saveznicima (oko 30.000 vojnika, 2 lake krstarice, 1 razarač i nekoliko transportnih brodova, ne računajući gubitke koje su imali prilikom iskrcavanja). Ovakvom ishodu, tako uspešno iskrcanog desanta, jedan od osnovnih uzroka bio je, svakako, pogrešno određen cilj operacije.

Ako se analiziraju dejstva napadača i branioca iz navedenih primera, videće se da je do iznenađenja dolazilo skoro redovno, a uzrok neuspeha je bio skoro uvek isti: nevođenje računa o svim mogućim faktorima koji sačinjavaju situaciju na dotičnom ratištu. Tako su, naprimer, posle iskrcavanja Amerikanaca, 12. maja 1943, na otok Atu (Aleutski Otoci), Japanci, pošto nisu bili u stanju da pružaju otpor, koristeći maglu, 28. jula evakuisali preostalu posadu pomoću dve krstarice i 8 razarača, što ranije nisu mogli ostvariti čak ni podmornicama zbog so-

lidne blokade otoka sa mora. Znači, Amerikanci u tom slučaju nisu dovoljno vodili računa o elementu vreme, iako su imali dovoljno snaga da spreče evakuaciju.

Međutim, mnogobrojna manja dejstva na našoj obali i otocima za vreme NOR-a pokazuju da pravilna procena situacije, uz ostale uticajne faktore, omogućuje da i brojno i tehnički slabije snage mogu biti pobednice.

Drugi svetski rat je pokazao da je, ukoliko je potrebno da se dejstvuje iznenadno na bilo kojoj osetljivoj tački branioca, naipodesniji vazdušni desant. Iznenadenje je najveće preimućstvo vazdušnog desanta, ali mu je, bar dosad, bila slaba strana to što ne može prebaciti dovoljne količine teškog naoružanja i tehničkih sredstava potrebnih za duža samostalna borbena dejstva. Zbog toga su vazdušni desanti po pravilu i vršeni kao sastavni deo pomorskog desanta ili, pak, napadnog dejstva kopnene vojske.

Vazdušni desanti Nemaca na otok Krit, Japanaca na Sumatru a Anglo-Amerikanaca na Siciliju i u zapadnu Evropu, bez obzira na to što su u njima učestvovalе jake formacije vazdušnodesantnih jedinica, ipak su (sem na otoku Kritu) bili pomoćni u odnosu na pomorski desant ili dejstva kopnene vojske.

Jedini izuzetak jeste vazdušni desant Nemaca na otok Krit, koji je izveden 20. maja 1941. Vojni teoretičari, koji zastupaju tezu o samostalnim vazdušnim desantima, smatraju ovaj desant, kao i Nemci, potpuno uspehim, i u svojim postavkama, kada govore o budućim vazdušnim desantima i njihovoj prednosti nad pomorskim, redovno se dotiču Krita.

Da bi slika bila jasnija, ukratko ćemo izneti »eksperimenat« na Kritu. Posle izbijanja Nemaca na Balkanski Poluotok i zauzimanja otoka Tasos, Samotraki i Lemnos u Egejskom Moru, Nemci su postigli kontrolu Dardanela. Da bi osigurali ovo što su osvojili i da bi stvorili povoljne uslove u Sredozemnom Moru, bio im je potreban Krit. Ali ne samo to. Napadom na ovo ostrvo Nemci su hteli da provere plan invazije Velike Britanije vazdušnim putem.

Krit je dug oko 260 km, a širok od 12—60 km. Planinskog je karaktera i vrlo podesan za odbranu. Na njemu postoje svega dve značajnije luke, i to Suda i Heraklion na severnom delu, gde su smeštena i tri aerodroma: Malme, Retimo i Heraklion.

Odbranu Krita sačinjavalo je ukupno oko 40.000 vojnika, od kojih 12.000 Grka. Bez obzira na ovako veliki broj ljudi, odbrana je bila vrlo loše organizovana, jer je pripremana na brzu ruku posle evakuacije Britanaca iz Grčke. Protivavionska odbrana bila je vrlo slaba. Potreba za borbu i život trupe nisu imale dovoljno. Flota koja je trebalo da sadejstvuje jedinicama na otoku oslanjala se na svoju bazu u Aleksandriji, što je bilo isuviše daleko da bi mogla efikasno ispoljavati svoja dejstva. Nemci su u planu desanta vodeću ulogu dodelili 4. vazdušnoj floti, koja je imala oko 800 aparata.

Nemački plan zasnivao se na sledećem: za vreme koncentracije trupa i desantnih sredstava u luci Pirej i otoku Milos, avijacijom bombardovati luku Suda i sve aerodrome na Kritu. Operaciju započeti bacanjem padobranaca u blizinu aerodroma u cilju njihovog zauzimanja još prvog dana napada, a sutradan jedrilicama i transportnim avionima spuštati vazdušnodesantne jedinice na aerodrome. Pomoću brodova (uglavnom manjim motornim brodovima i motornim jedrenjacima) iskrcati trupe s mora radi zauzimanja luka. Tek trećeg dana će italijanski minolovci u pratnji razarača očistiti rutu za zaliv Suda i luku Kandidija. Narednih dana iskrcati italijanske trupe kod luke Sitija i time pojačati nemačke vazdušnodesantne jedinice. Dakle, pomorske snage u ovom desantu igrale su drugostepenu ulogu, iako ne sporednu, te se s pravom može govoriti da je voćstvo u ovom desantu imalo vazduhoplovstvo.

Izvršenje plana nije išlo baš tako glatko kako su Nemci predviđali. 20. maja u 08.00 h nemački avioni za obrušavanje bombardovali su protivavionske baterije koje su štatile aerodrom, u 09.00 h izbačeni su prvi padobranici na aerodrom Malme, a u 17 h i na aerodrome Retimo i

Heraklion, ali ih toga dana nisu uspeli zauzeti. Sutradan su Nemci pod vatrom protivavionskih baterija spustili svoje jedinice transportnim avionima i jedrilicama na aerodrome, ali su jedino kod Malmea imali uspeha.

Prethodnog dana uputili su Nemci konvoj od 18 manjih brodova sa 1.500 vojnika u pratnji jednog italijanskog razarača za Krit. Ovaj su konvoj Britanci, na 5 nautičkih milja (nešto preko 9 km) južno od rta Spada, uspeli da rasprše i potope veći deo brodova, dok je izvestan broj sa razaračem uspeo da se povuče. U noći 21/22. isplovio je drugi konvoj od 38 brodova i oko 4.000 vojnika — u pratnji jednog drugog italijanskog razarača — ali su ga britanske pomorske snage primorale da se vrati, pa su Nemci bili prinuđeni da nastave dovlačenje novih snaga samo vazдушnim putem.

Britanci su u ovim pomorsko-vazдушnim borbama, zbog slabe vazdušne zaštite i jakog dejstva nemačke avijacije, pretrpeli osetne gubitke, pa se Aleksandrijska eskadra, zbog gubitaka, nestašice pogonskog goriva i municije, morala povući u Aleksandriju. Ovo su Nemci u potpunosti iskoristili i užurbano prebacili pojačanja morskim putem, te su 26. maja probili front kod Kaneje i brzo napredovali severnom obalom Krita, što je prisililo branioca da evakušu otok.

Uveče 28. maja iskrcali su Italijani oko 2.800 vojnika, od kojih 400 mornaričke pešadije, u luku Sitiju. Na severnoj obali Krita ostala je jedino neosvojena luka Heraklion iz koje je branilac uz teške gubitke uspeo evakuisati oko 3.200 vojnika za Aleksandriju. Ostale snage uglavnom su bile povučene u luku Sfakija, odakle su od 28. maja do 1. juna evakuisane pomoću razarača i lakih krstarica (oko 17.000 vojnika; ostalo je bilo zarobljeno).

Gubici su i kod napadača i kod branioca bili ogromni, samo u živoj sili oko 50%. Zato se ova operacija smatra po broju žrtava jednom od najtežih u toku Drugog svet-skog rata. Britanci su imali osetne gubitke i u floti. Po-topljeno je: 3 lake krstarice i 6 razarača, a teško su oštećena: 2 bojna broda, 1 nosač aviona, 1 laka krstarica i

1 razarač. Lakše je oštećeno 8 lakih krstarica i 6 razarača. Grci su izgubili u borbama za Grčku i otok Krit: 12 razarača, 10 torpiljarki i 1 krstaricu.

Po rečima samih Nemaca ova kampanja je bila »uspeo eksperiment«, jer je glavni cilj, kako su oni ocenili, bio postignut. Naime, pokazalo se da vazdušni desant protiv Velike Britanije zahteva sve nemačke vazdušne snage, do poslednjeg aviona, da bi se eventualno uspelo.

Što se tiče dejstva pomorskih snaga, koje su odigrale ne malu ulogu, mogu se primetiti mnogi propusti. Italijanska flota uz punu prevlast u vazduhu propustila je vanrednu priliku da zametne generalnu bitku pod veoma povoljnim uslovima. Ukoliko to iz ma kojih razloga nije želela, mogla je barem isploviti i vezati za sebe Aleksandrisku eskadru. Time bi omogućila pristizanje pojačanja na Krit morskim putem i tako olakšati vazdušnim snagama izvršenje zadatka. Italijanska mornarica je za ovu operaciju angažovala samo snage iz Egejskog Mora, koje su se sastojale od 6 razarača, 8 torpiljarki, 14 torpednih čamaca i 9 podmornica, što je u odnosu na Aleksandrisku eskadru bilo nedovoljno.

Dvoboj između nemačke avijacije i britanske flote, koja nije imala lovačku zaštitu, završio se u korist avijacije iako je flota uspešno sprečila dva pokušaja iskrcavanja pomorskog desanta, što je ipak imalo odraza na dejstva koja su vođena na otoku. Možda bi se moglo postaviti pitanje da li bi Britanci uspeli sprečiti iskrcavanje desanta da je on prevožen i iskrcavan brzim brodovima, odnosno da su Nemci pored bombarderske imali i torpednu i minsku avijaciju. Da su bile angažovane i pomorske snage Nemaca i Italijana, verovatno bi ishod operacije po Nemce bio još povoljniji.

Posebno je pitanje da li bi Nemci uopšte u svom »eksperimentu« uspeli da je Krit bio blagovremeno organizovan za odbranu i da pomorske baze i glavni aerodromi nisu bili suviše daleko.

Tokom celog rata nijedna zaraćena strana nije pokušala da ponovi ovaj »uspeli eksperiment«. U svim kom-

binovanim operacijama vodeću ulogu imala je ratna mornarica, a ratno vazduhoplovstvo joj je samo sadejstvovalo.

Vazdušni desanti u Drugom svetskom ratu uglavnom su rešavali zadatke obezbeđenja dejstava ratne mornarice i kopnene vojske (zauzimanje aerodroma, sprečavanje privlačenja rezervi i slično) i nisu se mogli nikada upoređivati sa pomorskim. Zbog toga će se u daljem tekstu vazdušni desanti dodirivati samo toliko, koliko je potrebno da se shvati njihovo mesto u pomorskom desantu.

Drugi svetski rat pokazao je da se desantne operacije mogu izvoditi vrlo uspešno i da one, na vrlo efikasan način, mogu potpomognuti rešavanje niza složenih i krupnih zadataka. U ovom ratu, koji je obilovao desantnim operacijama, one su nepobitno dokazale da su neophodne u priobalskim područjima, a naročito kod razuđenih obala, bilo kad se brani sopstvena obala bilo kad se napada neprijateljska.

Pored velikih desanata po snagama koje su u njima učestvovala i rešavale krupne zadatke, u Drugom svetskom ratu izveden je niz desanata malih razmera (po snagama i sredstvima), ali su oni po cilju, koji su ostvarivali, bili od velikog značaja.

KRATAK PREGLED RAZVOJA I ORGANIZACIJE PROTIVDESANTNE ODBRANE OBALE

Odbrana obale od desantnih napada bila je i ostaće jedno od vrlo važnih pitanja za svaku državu koja poseduje morsku obalu, jer obala, ako nije branjena, predstavlja širom otvorena vrata za napad sa mora ka unutrašnjosti zemlje. Ovo pogotovu ako se na obali nalaze ne samo važni vojno-pomorski već i ekonomsko-politički centri zemlje. Pošto obala ustvari predstavlja u većini slučajeva, pa čak i u zatvorenim morima, i granični pojas, to, zavisno od ekonomske moći i međunarodnog položaja i ostalih uticajnih momenata, svaka pomorska država organizuje odbranu pomorske granice još za vreme mira.

Obala može biti napadana svim vidovima oružanih snaga i mnogobrojnim vrstama njihovog naoružanja, i to kako u toku svakodnevnih borbenih dejstava sa ograničenim ciljevima, tako i desantom sa velikim i dalekosežnijim ciljevima i posledicama.

Ako se pogleda istoriski razvoj elemenata odbrane obale, može se konstatovati da je on evoluirao uporedo sa razvojem elemenata napada. U početku se pojavljuju utvrđene izolovane građevine na obalama, koje docnije prelaze u komplekse utvrđenih objekata i bedemom zaštićenih pomorskih baza i uporišta međusobno povezanih odvojenim samostalnim obalskim baterijama i forovima. Tim elementima bile su štice flotne snage branioca koje su svoje dejstvo ispoljavale bilo zajedno sa njima, bilo samostalno na otvorenom moru. Ukoliko bi se napadač iskrcao, bitka se rešavala na otvorenom polju ili oko po-

jedinih utvrđenja. Takav metod odbrane uglavnom se održao do pred kraj XIX veka. U protivdesantnim operacijama uzimaju učešća svi vidovi oružanih snaga, i to zajedničkim dejstvima, u cilju postizavanja jedinstvenog cilja — sprečavanja iskrcavanja napadača.

Napadač, koji je vodio ofanzivna dejstva, težio je da »nepokolebljive« tvrđave, uporišta i baze poruši ili, pak, da ih obiđe (što je i bila česta pojava u novijoj istoriji ratova), a rešenje je tražio na otvorenom polju. Ovih primera ima bezbroj, počev od najstarijih pa do današnjih vremena. Ali, već početkom Prvog svetskog rata postalo je jasno da su tvrđave kao neprobojne prepreke izgubile svoj značaj i da napadima masovnih i savremenih armija treba suprotstaviti utvrđeni front koji bi otežao zaobilaznje i bio dovoljno otporan barem protiv prvih naleta napadača. Na taj način bi se pružilo dovoljno mogućnosti da se dobije minimum vremena za privlačenje novih snaga na pravac glavnog udara napadača.

U prvoj polovini Prvog svetskog rata kombinovana dejstva branioca protiv kombinovanih dejstava napadača dala su vrlo vidne rezultate. Tako su 1915 Turci, koristeći utvrđen otsek na obali Galipoljskog Poluotoka, naneli teške gubitke Britancima (od 570.000 ljudi bilo je 145.000 ubijeno, ranjeno i zarobljeno, a 120.000 obolelo) i naterali ih na povlačenje posle devetomesečnog bezuspešnog krvarenja. Isto tako su 1917 stalni elementi odbrane obale (utvrđeni otseci), iako pod drugim uslovima, mogli odigrati vidnu ulogu i kod carske ruske vojske u odbrani baltičkih otoka pri agresiji Nemaca da nije bila potresena revolucionarnim događajima i vođena starešinama kapitalistički nastrojenim. Fortifikacisko uređenje obale, uz postojeći sistem obalskih baterija i minskih prepreka na moru, u potpunosti se afirmisalo i postalo nužno. Ono se docnije, kao i drugi elementi odbrane, negde više a negde manje, i usavršavalo. Dotadašnje polaganje minskih polja na moru dobilo je organizovaniji karakter. Stvarani su minsko-artiljeriski položaji, a utvrđenja na obali između pojedinih samostalnih obalskih baterija po-

čela su se spajati sistemom vatrenih uporišta i raznih drugih utvrđenja. Manji kalibri obalske artiljerije počeli su dopunjavati veće, u njihov sistem počela se uklapati i zemaljska artiljerija, a docnije čak i pešadisko vatreno naoružanje. Obala, naročito na tada smatranim desantno opasnim pravcima, postala je na celoj svojoj dužini u neku ruku neprobojna prepreka. Stvarani su utvrđeni otseci na obali čiji su elementi vezivali more i kopno u jednu neraskidljivu celinu kako u idejnom i materijalnom, tako i u borbena-vatrenom pogledu.

Dardanelski utvrđeni osek naipre je došao do izražaja u borbi protiv savremenih sredstava napada sa mora. Osek se sastojao, pre početka rata, od minskih polja položenih u 5 redova, sa ukupno 190 mina. Ova minska polja bila su u sklopu dejstva obalske artiljerije, a namenjena za minsko-artiljerijski udar pri forsiranju moreuza od strane napadača. Duž kanala na evropskoj i aziskoj obali bile su 22 obalske baterije sa ukupno 77 topova kalibra 120—350 mm i 28 lakih obalskih topova. Po objavi rata Turci su položili još 6 minskih redova sa preko 200 mina i postavili modernu obalsku artiljeriju sa ukupno 96 oruđa, od čega: 18 top-haubica od 210 mm, 60 top-haubica od 105—150 mm i 18 topova lake obalske artiljerije. Pored toga bacili su i lutajuće mine u Dardanelski Moreuz. Konačna slika izgledala je ovako: 11 minskih redova sa preko 390 mina i 230 obalskih oruđa razmeštenih u tri pojasa. Početkom iskrcavanja invazionih trupa ovaj sistem je bio dopunjen sistemom fortifikaciskih elemenata stalnog i poljskog tipa, sa posadom koju je sačinjavala kopnena vojska. Na ulazu u Dardanele naneti su vrlo osetni gubici britanskoj floti koja je pokušala da se sama probije u Mramorno More. Posle ovog neuspaha Britanci su se odlučili na desant, ali nisu postigli nikakve rezultate. Objedinjujući more i kopno u jednu celinu, u vatri i dejstvima, Turci su uspeli da, i pored znatno slabijih snaga, nanesu osetne gubitke Britancima. Zato su Britanci, na osnovu tog gorkog iskustva, a i zbog nekih svojih pogrešnih koncepcija, u posleratnom periodu izgradili

teoriju o nemogućnosti izvršenja desanta sa mora. Ovo njihovo shvatanje proširilo se skoro na sve pomorske zemlje u periodu između dva svetska rata. Takvom shvatanju, pored ostalog, doprinelo je i to što su stalna fortifikaciona utvrđenja na obali i masovna primena mina na moru odigrali vrlo važnu ulogu i u operacijama u Baltičkom Moru 1917 iako je branilac već bio zahvaćen predrevolucionarnim potresima.

Pošto Prvi svetski rat nije obilovao desantnim i protiv-desantnim operacijama, to i iskustva oko uređenja utvrđenog pomorskog rejona nisu mogla biti tako velika kao što je to bio slučaj na frontovima u unutrašnjosti kopna. Zato se docnije koriste ova iskustva i za odbranu obale.

Zato, zasluga za izradu prvog prototipa savremenog utvrđenog rejona, kao i za stvaranje opštih načela borbe na ovom polju, pripada Francuzima. Istina, Turci su na Galipolju a Rusi na Baltiku primenjivali neku vrstu utvrđenih rejona, ali oni nisu u Drugom svetskom ratu poslužili kao obrazac za utvrđivanje rejona na obali, već ovaj francuski koji je bio izgrađen na Zapadnom frontu. Francuzi su izgradili prvi utvrđeni rejon oko tvrđave Verderna radi osiguranja međuprostora (spoja) između dve svoje armije.

Početak 1916 verdenski utvrđeni rejon sastojao se od 4 pojasa poljskih položaja. U svakom od njih je bilo 3—4 linije rovova koji su štitali prilaze ka uporištima (19 uporišta) izrađenim delom od betonskih, a delom od drveno-zemljanih postrojenja sa podzemnim skloništima. Ispred ovih postrojenja nalazilo se nekoliko redova žičnih prepreka. Dakle, prvi utvrđeni rejon sastojao se od fortifikacionih postrojenja poljskog i stalnog tipa, pri čemu su postrojenja poljskog tipa štitala i dopunjavala stalne fortifikacione objekte. U februaru 1916 otpočeo je napad na verdenski utvrđeni rejon. Napad se uspešno razvijao prvih pet dana nakon čega je bio zaustavljen žilavim otporom francuskih snaga na linijama gde je zemljište

bilo podesno i utvrđeno svim sredstvima fortifikacije onog doba, kao i prilivom svežih snaga iz pozadine.

Iskustvo sa Verdena pokazalo je da trajna fortifikacijska postrojenja, uključena u sistem utvrđenja poljskog tipa, svojom otpornošću znatno pojačavaju čvrstinu odbrane i da stabilnost utvrđenog rejona zahteva primenu oba tipa fortifikacije. Na iskustvima utvrđenog rejona kod Verdena i sistema odbrane na Galipoljskom Poluotoku, Severnom i Baltičkom Moru, počele su neke pomorske države, posle Prvog svetskog rata, da usamljene i često međusobno nepovezane obalske baterije ili forove povezuju i time stvaraju neku vrstu utvrđenih rejona na obali, koji sa manskim poljima na moru i ostalim elementima pretstavljaju klasični utvrđeni otsek sposoban da se suprotstavi tada savremenim napadnim sredstvima.

Iz iskustava protivdesantnih dejstava u Drugom svetskom ratu vidi se da se, ako je obala dobro utvrđena i pravilno izvršen operativno-taktički razvoj jedinica ratne mornarice kopnene vojske i ratnog vazduhoplovstva iskrعانom napadaču mogu naneti osetni gubici. Tako je na primer na dijepskom utvrđenom otseku britanski diverzioni desant 19. avgusta 1942 pretrpeo vrlo teške gubitke (od ukupno 5.000 ljudi izgubljeno je 3.372 čoveka). Ovaj otsek bio je širok oko 20 km. Dijep se nalazio približno u sredini, gde je bio uglavnom i čvor odbrane, koji se naslanjao zapadno na selo Purvil (4 km od Dijepa), a istočno na selo Pi (1,5 km od Dijepa). Otsek je branio nemački 571. pešadiski puk ojačan bataljonom inžinjerije i haubičkim pukom (2 diviziona po 2 baterije 100 mm — ukupno 16 haubica). 571. puk je poseo stalna utvrđenja na obali, koja su povezivala pojedine važne taktičko-topografske tačke između obalskih baterija koje su bile tako raspoređene da su celokupnu širinu utvrđenog otseka mogle uspešno braniti. Odbranbene snage bile su raspoređene na sledeći način: 12 km zapadno od Dijepa postavljena je obalska baterija od 6 topova 150 mm; kod sela Barnevala — 7,5 km istočno od Dijepa — nalazila se obalska baterija od 3 topa 170 mm, a kod Petit Barnevala obalska ba-

terija od 4 topa 105 mm; dve baterije sa po 4 topa 77 mm, u ulozi specijalne obalske baterije, bile su postavljene za bočno dejstvo po dijepskoj plaži, dok je 5 km od obale, između Dijepa i Pija, kod Ark la Bataja, bilo 4 haubice od 150 mm. Sektor je branilo od vazdušnog napada 30 protivavionskih oruđa (od kojih 6 topova 88 mm). Na plažama pogodnim za iskrcavanje bili su bunker i sa automatskim oružjem. Na plažama, kao i u unutrašnjosti, nalazilo se mnogo minskih polja i drugih prepreka. Ispred Dijepa pružala su se minska polja koja su sa obalskim baterijama sačinjavala minsko-artiljerijske položaje. Divizijske i korpusne rezerve bile su tako postavljene da su mogle brzo intervenirati u pravcu Dijepa. Ovaj sistem odbrane bio je upotpunjen službom osmatranja, a među ostalim sredstvima nalazila se i jedna radiolokatorska osmatračnica, ali izgleda da nije mnogo doprinela otkrivanju napadača, jer su Britanci postigli relativno iznenađenje kod samog iskrcavanja.

I pored velikih gubitaka, Saveznici su smatrali, s obzirom na postavljeni cilj, da je ovaj desant uglavnom bio koristan, jer su se izvukla »dragocena iskustva«. Naime, zaključilo se da je nemoguće zauzimati luke direktnim prepadom sa mora. Navodno, iz ovog eksperimenta je proizašla ideja o gradnji veštačkih luka, koje su tako uspešno primenjene prilikom invazije u Normandiji.

Međutim, i Nemci su izvukli odgovarajuća iskustva. Oni su zaključili: da su za odbranu obale od savremenih napadnih snaga i sredstava, u kojima učestvuju sva tri vida oružanih snaga, pored utvrđenja i stalnih elemenata protivdesantne odbrane na obali, potrebne jake pokretne snage — ratna mornarica i ratno vazduhoplovstvo — da bi se napadač tukao dok je još na moru, a ako je to nemoguće postići zbog nedostataka ovih snaga, onda treba težiti da se napadač odbije stalnim elementima protivdesantne odbrane, i to na liniji prekrćavanja ili prilikom juriša na obalu. Ako se u ovome ne uspe ili je pak, zbog ograničenih snaga i sredstava, ovo nemoguće postići, onda se na obali moraju imati takve snage kopnene vojske, koje

će biti sposobne da obrazuju neprekidan front i da koncentrišu svoje snage prema ugroženom pravcu u relativno kratkom vremenu da bi se napadaču naneo odlučujući udar. U tu svrhu, pored snaga razmeštenih na obalnom rubu i u stalnim vatrenim uporištima, treba imati i jake pokretne rezerve razmeštene po dubini na desantno opasnim pravcima. Ove rezerve potrebne su u prvom redu zato što nijedan odbranbeni front, bio on u unutrašnjosti kopna ili na obalskom rubu, nije moguće posesti ravnomerno, tako da bi bio jak na celoj svojoj dužini. Znači: organizacija i operativno-taktički razmeštaj snaga ratne mornarice, ratnog vazduhoplovstva i kopnene vojske treba da budu takvi da se može ostvariti masovni udar po napadaču u najkritičnijem momentu za njega, da bi se primorao na odustajanje od daljeg napada na obalu. U tu svrhu se podešavaju rejoni za odbranu, bez obzira da li se nalaze na kopnu ili priobalskom području.

Doktrina vođenja borbe na obali zahteva da raspored pomorskih uporišta i njihovo fortifikacisko uređenje moraju biti uključeni u sistem otseka u čijem sastavu se nalaze minsko-artiljeriski položaji i utvrđeni rejoni. Protivdesantna odbrana po organizaciji i izvođenju je specifična zbog niza elemenata, te prema tome i organizacija utvrđenih otseka mora biti prema njoj podešena. Broj objekata stalne ili poljske fortifikacije u utvrđenom rejonu na obali uslovljen je raspoloživim snagama i sredstvima, geografsko-hidrografskim uslovima i vremenom koje stoji na raspolaganju za organizaciju. To su uglavnom opšta načela po kojima je u toku Drugog svetskog rata određivan kriterijum za izgradnju utvrđenih rejona u sklopu utvrđenih otseka na obali.

Protivdesantna odbrana obale uključuje u sebe niz mera i elemenata, koji su u biti elementi odbrane zemlje kao celine. Kojem će vidu oružanih snaga branilac dati prioritet, zavisilo je u Drugom svetskom ratu od niza elemenata, a najviše od snaga i sredstava kojima je raspolagao. Tako, dok su Anglo-Amerikanci, pa i Japanci, u prvim godinama rata težili da vrše glavni udar po desan-

tima na otvorenom moru, dotle su Nemci, a i Japanci, usled slabljenja flote, težište bacali na kopnenu vojsku. To je naročito došlo do izražaja kod Japanaca pri kraju Drugog svetskog rata, kada njihova flota nije predstavljala ozbiljan činilac na otvorenom moru. U tom pogledu karakteristično je uputstvo koje su Nemci izdali 1944 na osnovu svog iskustva o načinu vođenja odbrane od pomorskog desanta. Ono bi u izvodu uglavnom glasil:

1) Odbranu treba bazirati na dobro izabranim odbranbenim oslonim tačkama. I slabe snage, ali jake volje i dobre budnosti, opskrbljene dovoljnom količinom municije, mogu se uspešno odupreti nadmoćnijim desantnim snagama. Drskom i energičnom akcijom treba paralisati mestimične uspehe neprijatelja.

2) Da bi protivnapadi imali uspeha, mora svaki pojedini borac da predstavlja neprelaznu prepreku za neprijatelja. Avijacija, artiljerija i bacači moraju svim sredstvima da podupiru odbranu.

3) Da bi se otežalo napredovanje neprijatelja, neophodno je planski pripremiti za razaranje sve važnije mostove i prilaze i minirati sve uske prolaze na obali.

U tu svrhu treba organizovati ekipe za rušenje, čiji sastav, oprema i zadatak treba da budu u pojedinostima unapred određeni. Zaprečavanje brdskih i planinskih prevoja i prolaza je od naročitog značenja. Materijal za rušenje i zaprečavanje treba da bude ranije pripremljen, a izgradnja prepreka razrađena u pojedinostima.

4) Uspešnu odbranu omogućava brza intervencija rezervi na mestima gde je napadač uspeo da se učvrsti.

Rezerve treba smestiti van rejonu vatre neprijateljske brodske artiljerije, s tim da mogu u roku od nekoliko časova stići u rejon upotrebe.

Rezerve treba da budu iskorišćene u vremenu dok se iskrcane snage još nisu potpuno razvile.

5) Odbrana mora da koristi i sledeće mere:

Aktiviranje napadaču nepoznatih vatrenih gnezda u naipovoljnijem trenutku (oruđa u zasedi). Pošto napadač nakon uspelog iskrcavanja mora da prenese vatru brod-

sko artiljerije u braniočevu pozadinu pre nego što stupi u dejstvo njegova iskrcana artiljerija, to se u tom trenutku mogu iskrcanim jedinicama naneti vrlo teški gubici teškim oruđima iz zasede koja dejstvuju bočno na pravac nastupanja protivnika. Zato je najbolje upotrebiti avijaciju i privući rezerve u trenutku kada su iskrcane snage van dometa brodske artiljerije, a još nisu u stanju da upotrebe svoju iskrcanu artiljeriju.

6) Izbegavati protivnapade na mestima koja su kontrolisana sa mora. Pripreme vršiti van uspešnog dometa neprijateljske brodske artiljerije, a primicati se obali noću ili pri slaboj vidljivosti.

7) Za uspešno vođenje odbrane potreban je besprekoran i neprekidan rad štabova, dobra organizacija veza i izveštavanja.

Telefonske linije ne treba polagati duž samog obalskog pojasa već najmanje 10 km u unutrašnjosti. No, i pored toga, usled dejstva avijacije i artiljerije doći će do kvarova žičnih veza u najvažnijim trenucima borbe, pa zato treba imati i besprekornu radio i optičku vezu. U slučaju da, uprkos preduzetih mera, dođe do prekida veza, svaki će komandant produžiti borbu samostalno u duhu datih naređenja i uputstava. Prekinutu vezu treba što pre uspostaviti.

Uvek treba uspostavljati vezu sa susednim jedinicama radi obaveštavanja o stanju i namerama protivnika.

8) Naročitu pažnju treba obratiti na mere za borbu protiv vazdušnodesantnih jedinica.

Treba napomenuti i to da su Nemci u ovom uputstvu ukazali na predznake pretstojećih velikih iskrcavanja, po kojima su se mogli orijentisati komandanti na obalskom frontu bez obzira na ostale obaveštajne i izviđačke podatke. Oni su te predznake svrstali u četiri grupe:

1) Na kopnu. Neprijatelj, da bi angažovao kopnene snage branioca, izvodi diverzione napade na već postojećim ili susednim otsecima fronta ili na otocima koji se nalaze pred obalom na kojoj ima nameru da se iskrca. Vršiti pokrete prema lukama koje predviđa za ukrcavanje

trupa. Koncentriše jedinice u lukama ili u njihovoj blizini i vežba ih za iskrcavanje. Priprema i šalje diverzantske grupe radi uništavanja osetljivih objekata (komunikacija, veza, štabova, slagališta municije i pogonskog materijala) u pozadini rejonu predviđenog za iskrcavanje.

2) Na moru. Pojačano je izviđanje obale predviđene za desant. Izviđanje vrše podmornice, razarači i torpedni čamci. Uporedo sa izviđanjem neprijatelj iskrcava pojedine grupe radi prikupljanja podataka i izvođenja saboterskih akcija. Neprijatelj koncentriše ratne, transportne i ostale pomoćne brodove pod zaštitom avijacije i mornarice, i to obično noću ili pri slaboj vidljivosti.

3) U zraku. Ako je nemoguće izviđanje pojedinih luka zbog naročito jake protivavionske odbrane, onda neprijatelj vrši u isto vreme pojačane napade avijacijom na aerodrome, glavne komunikacije, komandna mesta i jedinice u pokretu.

4) U eteru. Na osnovu neprijateljskog radio-saobraćaja teško je zaključiti da se priprema neko veće iskrcavanje. Razlog tome je vanredno stroga disciplina radio-saobraćaja. No, ipak, ima izvesnih znakova koji mogu da pobude sumnje da protivnik namerava nešto da poduzme, a to su:

- pojava mnogobrojnih novih radio-mreža (1—2 sedmice pre operacije);
- porast radio-saobraćaja brodskih stanica (1—2 dana pre iskrcavanja);
- česte tišine i zastoji u radio-saobraćaju (obično 3—5 sedmica pre operacije);
- manji broj šifriranih depeša;
- pominjanje bolničkih brodova u depešama, premeštaji bolnica, traženje sanitetskog materijala itd. (sanitetske i pozadinske jedinice su obično manje disciplinovane u radio-saobraćaju).

*

Prema karakteru i značaju desanta odbrana može imati operativni značaj — kad se radi o odbrani obale od snaga operativnog i višeg značaja, ili pak, taktički ako

je u pitanju odbrana obale od taktičkog i diverzionog (prepadnog) desanta. Bez obzira na vrstu desanta, osnovni je cilj odbrane u oba slučaja: sprečiti iskrcavanje.

Pošto u desantu učestvuju sva tri vida oružanih snaga (sem u diverzionom), to i protivdesantna odbrana mora imati odgovarajuće elemente da bi im se suprotstavila. Prema iskustvima iz Drugog svetskog rata težište udara po desantu može da bude u rejonima koncentracije, pri isplavljenju, na otvorenom moru, u priobalskom području, na minsko-artiljeriskim položajima i po iskrcavanju na obalu. Mesto gde će se izvršiti glavni udar zavisi kako od snaga i sredstava branioca, tako i od snaga i sredstava napadača.

U toku poslednjeg svetskog rata protivdesantna odbrana, prema organizaciji i dejstvu jedinica, delila se na nekoliko etapa:

I. *Priprema protivdesantne odbrane obale.* Pod ovim pojmom podrazumevaju se sve mere koje se preduzimaju još za vreme mira radi organizacije odbrane celokupne obale i priobalskog područja na moru i kopnu. Ove mere treba da čine kostur odbrane pomorsko-obalskog graničnog fronta jedne pomorske države, a dopunjavaju se, po mogućnosti, neposredno pred mobilizaciju. U tu dopunu spadaju: potpuna organizacija minsko-artiljeriskih položaja na desantno opasnim pravcima; dopuna stalnih utvrđenih rejona na obali poljskim fortifikacionim elementima; postavljanje eksplozivnih i neeksplozivnih inženjerskih prepreka u moru i na kopnu; dogradnja sistema komandnih mesta, komandnih osmatračnica, veza i niza drugih elemenata potrebnih za dejstvo ratne mornarice, kopnene vojske i ratnog vazduhoplovstva. Izviđanje i nanošenje udara po mestima koncentracije napadača, u cilju prikupljanja potpunih podataka i slabljenja napadača, vrše se po otpočinjanju neprijateljstava. Na osnovu podataka koji su prikupljeni ranije, kao i podataka prikupljenih neposredno pred udar, pristupa se taktičko-operativnom razvoju snaga i tako završava pripremni deo odbrane obale.

II. *Napad na desant za vreme ukrcavanja.* U ovoj etapi dejstvuju uglavnom snage ratne mornarice (flota sa eventualnim specijalnim jedinicama za rušenje i diverzije u lukama i mestima koncentracije) i ratnog vazduhoplovstva (po lukama, bazama i aerodromima). U pogodnim momentima može se upotrebiti i vazdušni desant, i to u manjim razmerama i sa ograničenim ciljem.

Desant je za vreme ukrcavanja vrlo osetljiv cilj, pa će zato protivnik često težiti da ovaj momenat iskoristi za masovni udar avijacije, koji će katkada kombinovati sa dejstvom flote i diverzantskim jedinicama.

Pri iskrcavanju napadač će vršiti udare avijacijom i flotom da bi »omekšao« odbranu. Podmornice i ostale jedinice braniočeve flote, namenjene za dejstva na otvorenom moru i u vodama napadača, moraju biti na svojim pozicijama i spremne za dejstvo, odnosno već dejstvovati ako to zahteva situacija.

III. *Napad na desant pri maršu.* Pri ovom napadu branilac teži da otkrije glavninu desanta i njegove zaštite, a zatim njegovu nameru i cilj. Ovo postiže podmornicama, torpednim čamcima i drugim brzim brodovima i avijacijom. U ovoj etapi branilac može vrlo uspešno upotrebiti i mine protiv desanta, koje se mogu postavljati počev od napadačeve do sopstvene obale. Mine naročito dolaze do izražaja na izlaznim komunikacijama koje vode od rejona ukrcavanja pojedinih grupa desanta ka otvorenom moru, odnosno ka mestima formiranja marševskih konvoja. Minske prepreke zadaju dosta teškoća desantu, naročito ako je njihova upotreba objedinjena sa prethodnim udarima ostalih snaga flote i avijacije, kao i glavnim udarom na otvorenom moru, ako se on uopšte izvodi.

Ukoliko dođe do glavnog udara na otvorenom moru, on treba da usmeri sve svoje snage na uništenje transportno-desantnih brodova (sa trupama i materijalom), a zatim na ostale snage iz zaštite i obezbeđenja. Dok je osnovni cilj prethodnih udara nanošenje osetnih materijalnih gubitaka i postizanje određenog moralnog efekta, te stvaranje potrebnih uslova za izvršenje udara pod po-

voljnim uslovima, dotle je cilj glavnog udara na otvorenom moru odlučna bitka od koje zavisi uspeh desanta. Pošto je desant često jako branjen, a branilac ne raspolaže odgovarajućim snagama flote i avijacije, to će on i glavni udar po desantu vršiti najverovatnije tek na minsko-artiljeriskom položaju, a prethodni na otvorenom moru.

Branilac, ukoliko sazna tačne namere desanta — dok je on još na maršu — može vršiti izvesna manja pomeranja i pregrupisavanja snaga u priobalskom području da bi blagovremeno poboljšao raspored snaga i pod povoljnim uslovima izvršio odlučujući udar protiv desanta pri iskrcavanju.

IV. *Sprečavanje iskrcavanja desanta.* Ova etapa je odlučujuća i za napadača i za branioca, jer pruža braniocu poslednju mogućnost da spreči iskrcavanje. On može raspoloživim snagama, u uređenom obalskom području za odbranu, koristeći hidrografske-topografske elemente obale, naneti osetne gubitke napadaču. Pored toga, u obalskom području branilac široko može koristiti fortifikaciono uređenje obale. I, na kraju, ovde učestvuje, pored obalskih baterija, i naoružanje kopnene vojske koja je dobila u zadatak da brani samu obalu.

Iako su mere i dejstva, koje ratnom mornaricom i avijacijom preduzima branilac na neprijateljsku obalu i po desantu, pre i za vreme ukrcavanja desanta, često odlučujućeg značaja za odbranu obale, ipak u tim dejstvima retko kada dolazi do odlučujućih udara, sem ako je sistem odbrane obale takav da je sračunat na to da se glavni udar po desantu nanosi snagama flote otvorenog mora. Ako do takvog udara ne dođe ili je on bio bez naročitog materijalnog i moralnog efekta, onda se rešenje traži u ovoj etapi, tj. pri obali i na njoj samoj.

Ako je desant uspeo da dođe do obale, onda će braniočeva kopnena vojska na obali, uz stalne elemente protivdesantne odbrane, predstavljati snagu koja treba da odbije desant. Ovaj slučaj je skoro redovna pojava kod onih pomorskih zemalja koje su slabije u floti otvorenog

mora i u avijaciji nego napadač, pa samim tim nisu u stanju naneti odlučujući udar na otvorenom moru.

Hidrografska-topografske uslove obale i ostale uticajne faktore branilac teži da iskoristi do maksimuma i zato uređuje obalu stalnim elementima odbrane, koje objedinjuje u jedan sistem koji omogućava korišćenje svih raspoloživih snaga i sredstava radi postizanja najveće moguće žilavosti odbrane. Ovako organizovana i uređena obala (pomorsko-obalski granični front) sastoji se iz nekoliko pomorskih zona, utvrđenih otseka uporišta i rejona. Svaki od njih pretstavlja jednu celinu u vojno-geografskom i hidrografska-navigaciskom pogledu, kao i po vojno-pomorskom i kopneno-fortifikaciskom uređenju.

Vojno-pomorsko i kopneno-fortifikacisko uređenje obale

Vojno-pomorsko uređenje uglavnom obuhvata: uređenje pomorsko-operaciske osnovice — pomorske baze i uporišta; uređenje minsko-artiljeriskih položaja; uređenje sistema pomorskih utvrđenja sa preprekama koje se mogu nalaziti (što uglavnom zavisi od razuđenosti obale), u izvesnim slučajevima, počev od sopstvene obale pa preko mora sve do napadačeve obale; uređenje aerodroma i hidrobaza za mornaričku avijaciju; uređenje sistema službe veze, službe vazdušnog osmatranja i javljanja i službe vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja; kao i niz ostalih mera potrebnih za uspešno dejstvo flote otvorenog mora i obalske pomorske snage, bilo za dejstvo na otvorenom moru ili za održavanje povoljnog operativnog režima u priobalskim područjima.

Kopneno uređenje uglavnom obuhvata: raspored obalske, zemaljske i protivavionske artiljerije na obali i otocima, kao i podizanje stalnih fortifikaciskih objekata za njih; uređenje položaja za ostale kopnene snage za odbranu sa mora i kopna; izgradnju i dogradnju aerodroma i pomoćnih uzletišta; uređenje obalskih protivdesantnih pravaca, plaža i pojedinih položaja za odbranu od desanta; obezbeđenje pomorsko-obalskih utvrđenih rejona od napada iz vazduha, sa kopna i mora; uređenje duž obalskih

rokadnih i uzdužnih komunikacija i njihovo obezbeđenje protivavionskom i obalskom artiljerijom; obezbeđenje operativnih komunikacija i zaštitu aerodroma i pomoćnih uzletišta mornaričke i kopnene avijacije koja bazira na obali.

Važno pitanje je i organizacija sadejstva, kako između vidova i rodova oružanih snaga, tako i unutar njihovih jedinica namenjenih za odbranu obale, kao i organizacija komandovanja u najkritičnijoj etapi — kod iskrcavanja napadača. Pošto je u slučaju iskrcavanja desanta jedan od najvažnijih elemenata kopneno i priobalsko obezbeđenje odbrane, to će se oni posmatrati kroz organizaciju odbrane obale i njenog fortifikacionog uređenja, koje se zasniva uglavnom na utvrđenim otsecima i uporištima, a ovi na minsko-artiljeriskim položajima i utvrđenim rejonima. Utvrđeni otseci treba da obezbede braniocu preimućstvo pri zajedničkoj borbi plovnih jedinica, avijacije i jedinica stacioniranih na obali. To preimućstvo se uglavnom sastoji u:

a) blizini vlastitih baza, koje omogućavaju upotrebu svih snaga i sredstava ratne mornarice, čak i onih koja su isključena iz upotrebe na otvorenom moru zbog slabih maritimnih svojstava;

b) mogućnosti maksimalnog korišćenja, pored mornaričke i kopnene avijacije;

c) mogućnosti da se koriste elementi obalske službe osmatranja i veze i službe vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja, te stalnih elemenata komandovanja i veze jedinica na pomorskom ratištu i obalskom pojasu;

d) mogućnosti nanošenja odlučnog udara svim snagama i sredstvima još dok se napadač nalazi unutar minskih polja.

Mesto, uloga i zadaci utvrđenih otseka na obali

Utvrđeni otseci na obali javili su se još u Rusko-japanskom ratu 1904—1905, ali su svoju punu vrednost pokazali tek u Prvom svetskom ratu pri odbrani Galipoljskog Poluotoka 1915, kao i baltičke obale 1917. Slično

je bilo i sa utvrđenim rejonima koji se, u izvesnom svom obliku, pojavljuju u toku Prvog svetskog rata. Tako je Prvi svetski rat počeo da oformljava savremen utvrđen otsek na obali, dok mu je Drugi svetski rat dao pun oblik. Savremen utvrđen otsek sastoji se od minsko-artiljeriskih položaja i utvrđenih rejona na obali.

Minsko-artiljeriski položaj pretstavlja skup minskih i ostalih podvodnih prepreka, obalskih i zemaljskih artiljeriskih baterija (uglavnom većeg kalibra). Njegov cilj i zadatak je da spreči približavanje napadača obali, i da mu nanese osetne gubitke i time stvori povoljne uslove za izvršenje glavnog i odlučnog udara, kad napadač otpočne sa probijanjem ka obali. U borbi na minsko-artiljeriskim položajima uzimaju učešća sve raspoložive snage flote, avijacije i obalske odbrane, uključujući tu čak i streljačko naoružanje kopnene vojske.

Minsko-artiljeriski položaj (MAP) sastoji se iz jednog ili više pojasa odbrane, koji se kombinuju sa obalskim utvrđenjima unutar utvrđenog otseka — rejona. Načelno, on se sastoji iz tri pojasa, i to:

— prednjeg odbranbenog pojasa (POP) čija je namena da prisili napadača da za branioca na povoljnoj daljini od obale razvije i otkrije svoje snage kako bi branilac blagovremeno i planski pružio otpor. Njegova prednja granica se postavlja obično na krajnjem korisnom dometu najvećih kalibara obalske artiljerije. U Drugom svetskom ratu kod nekih branilaca, naprimer Britanaca i Rusa, koji su na pojedinim mestima imali artiljeriju od 406 mm sa dometom od 20—22 nautičke milje, prednji odbranbeni pojas nalazio se na ovoj udaljenosti;

— glavnog odbranbenog pojasa (GOP) čija je namena da omogući sasređen odlučan udar po desantu i priobalskom području, u kome, po mogućnosti, učestvuju: sva obalska artiljerija, plovne jedinice i avijacija, sa ciljem da se napadaču nanese takvi gubici da nije u stanju izvršiti forsiranje MAP-a. Prednja granica ovog pojasa postavlja se na efikasnom dometu glavnine obalske artiljerije;

— dopunskog odbranbenog pojasa (DOP), koji se organizuje prema potrebi, a zadatak mu je da dotuče delove desanta koji su se probili kroz glavni odbranbeni pojas. Na njemu, pored snaga koje su učestvovala na glavnom odbranbenom pojasu, dejstvuju: pešadisko naoružanje, protivčamacane i protivtenkovske baterije.

Osnovni elementi minsko-artiljeriskog položaja jesu:

a) minska polja i podvodne prepreke svih vrsta, koji onemogućavaju desantu prodor kroz odbranbeni pojas;

b) manevarski rejon pozadi minskih polja, uređen za manevrisanje braniočevih brodova za vreme taktičkog razvoja i borbi pri glavnom udaru svih snaga na minsko-artiljeriskom položaju;

c) obalska i zemaljska artiljerija, čiji je zadatak da nanesu odlučujući udar po desantu pri njegovom prodoru kroz minska polja, i to u sadejstvu sa flotom i mornaričkom avijacijom, a zatim obalskom avijacijom i jedinicama kopnene vojske;

d) inženjerisko uređenje kako obalskog ruba tako i utvrđenog rejona na obali;

e) sistem službe veze, osmatranja, javljanja i navođenja, uključujući tu i minsko osmatranje (za blagovremeno prikupljanje podataka o situaciji na bojištu i njihovo dostavljanje komandantima);

f) uređena komandna mesta i osmatračnice (za pravilno i nesmetano komandovanje snagama na minsko-artiljeriskom položaju);

g) hidro-navigacijsko uređenje (za nesmetano kretanje braniočevih plovnih jedinica iza i ispred minsko-artiljeriskih položaja).

Borbeni poredak branioaca na minsko-artiljeriskom položaju načelno se sastoji iz:

a) grupa taktičkog i operativnog izviđanja, koje su obično sastavljene od avijacije, podmornica i lakih brzih površinskih jedinica (razarača, torpednih čamaca i sl.);

b) grupa borbenog obezbeđenja i njihove podrške, koje obrazuju patrolni brodovi i čamci, torpedni čamci i druge lake torpedne jedinice (u bliskoj ili daljnoj patroli);

c) udarnih grupa za nanošenje prethodnih, glavnog i dopunskog (rezervnog) udara. One se sastoje od podmorničkih, avijaciskih i brodskih jedinica, a dejstvuju koristeći i minske udare i udare obalske artiljerije, pojedinačno i kombinovano;

d) zaštitnih odreda pomorskih snaga, koje obezbeđuju dejstvo udarnih grupa vezujući za sebe napadačeve zaštitne odrede i brodske artiljerijske grupe;

e) grupa za obezbeđenje i zaštitu iz vazduha, koje se sastoje od avijaciskih snaga i protivavionskih sredstava na brodovima i kopnu (stalna — teritorijalna i trupna protivavionska odbrana na obali);

f) grupa za održavanje i znavljanje minskih polja, odnosno za postavljanje novih minskih polja gde se ukaže potreba, a sastoje se od svih vrsta minopolagača;

g) grupa za znavljanje i postavljanje novih podvodnih inžinjeriskih prepreka;

h) grupa za spasavanje oštećenih brodova;

i) grupa za dotur i evakuaciju potreba za život i borbu, uključujući tu i sanitetsko zbrinjavanje i sl.

Drugi deo utvrđenog otseka na obali pretstavlja utvrđeni rejon, koji se sastoji, gledano s mora, iz jedne vrste pretpolja, glavnog odbranbenog pojasa i jednog ili dva pojasa po dubini, dok se između pretpolja i glavnog odbranbenog pojasa, ako je takva razuđenost obale, i između glavnog pojasa na obali i drugog i trećeg pojasa stvaraju i uređuju pregradni i dopunski položaji, kao i međupoložaji.

Tamo gde je obala dobro razuđena, otoci se mogu utvrditi i sa istima obrazovati pretpolje, sem ako nisu mnogo udaljeni od obale. Zavisno od svoje važnosti i udaljenosti, otoci se posedaju jačim ili slabijim snagama, a ispred njih se nalaze elementi minsko-artiljeriskih po-

ložaja i podvodne prepreke. Prednji kraj minsko-artiljeriskih položaja načelno se nalazi na krajnjem dometu baterija stacioniranih na tim otocima. U tom slučaju otoci se nalaze unutar minsko-artiljeriskih položaja jer njihovih elemenata ima između otoka i obale. Tako se sistem utvrđenih otoka uklapa u jedinstven sistem odbrane obale i upotpunjava dejstva flotnih snaga pri njihovim redovnim dejstvima radi održavanja povoljnog operativnog režima plovidbe na duž-obalskim rutama. Borbu u pretpolju olakšavaju takođe i prepreke, a u prvom redu dejstva flotnih snaga. Pretpolja imaju zadatak da obezbede plovidbu, štite granicu, mobilizaciju i koncentraciju još pre otpočinjanja ratnih dejstava, pa se zato još za vreme mira uređuju. Pretpolje, ako je na desantno opasnom pravcu, utvrđuje se jače, i to od samog obalskog ruba, a poseda ga stalni garnizon, čiji je zadatak da upornom odbranom uz pomoć flote — čak i pri okruženju — odbije protivnika. Prema tome pretpolje u ovom slučaju će predstavljati ustvari glavni odbranbeni pojas, iako mu se ne daje takav naziv.

Organizaciju i uređenje međupoložaja između otoka i obale, kao i pregradnih, dopunskih pojaseva i međupoložaja između glavnog i ostalih pojaseva u dubini odbrane, na obali teško je blagovremeno izvesti, te se njihovoj organizaciji i utvrđenju najčešće pristupa za vreme rata. Branilac na ovim položajima može izgraditi za vreme mira samo neke objekte stalne i poljske fortifikacije i eventualno predvideti položaje obalske i zemaljske artiljerije i minobacača.

Pri odbrani nerazuđene obale pitanje pretpolja uopšte se ne postavlja. Njega »zamenjuju« elementi minsko-artiljeriskih položaja i dejstva plovnih snaga ratne mornarice. Organizacija ovog »pretpolja« isključiv je zadatak pomorskih komandanata koji, eventualno, prethodno konsultuju zainteresovane starešine kopnenih i vazdušnih snaga.

Ako je obala zatvorena otocima dosta udaljenim od obale, a njihov raspored je takav da je između njih veliki

prostor, onda se oni zasebno utvrđuju, i to prema njihovoj važnosti, a međuprostor se tretira kao »otvoreno« more. Branilac se u tom slučaju sa flotnim snagama nalazi u daleko povoljnijoj situaciji od napadača. Ako su otoci sa manjim međuprostorom između sebe, onda se uređuju za samostalnu kružnu odbranu, a međusobno se povezuju vatrom i preprekama, kao i dejstvima flotnih snaga. Da bi ovi otoci odgovorili svojoj svrsi, na njima se uređuju uporišta za flotne snage i po potrebi aerodromi i pomoćna uzletišta za avijaciju.

Glavni odbranbeni pojas priprema se za vreme mira — uglavnom teški i laki bunker, razna skloništa za ljudstvo i tehniku. Fortifikaciski objekti raspoređuju se u odbranbenom pojasu neravnomerno. Na važnijim desantnoopasnim pravcima oko položaja srednjih i lakih obalskih baterija stvaraju se vatrena uporišta od 10—15 fortifikaciskih objekata (zavisno od konfiguracije obale i okolnog zemljišta), a prostor između njih zatvara se jednom ili dvema linijama vatrenih gnezda koja su udaljena 200—400 m jedno od drugog. Ovakva uporišta podešavaju se za kružnu obalu, ali su, ipak, prema pozadini slabije zaštićena nego sa fronta i bokova.

U utvrđenim rejonima mogu biti uređene dve ili više linija vatrenih uporišta povezanih jedinstvenim sistemom vatre. U svakom slučaju, dubina glavnog pojasa odbrane utvrđenog rejona na obali kreće se od 2 do 8, pa i više kilometara. U cilju povezivanja ovih uporišta i stvaranja veće dubine u glavni odbranbeni pojas mogu biti uključene grupe objekata koje sačinjavaju kostur pregradnih i dopunskih položaja, kao i međupoložaja, kako na važnijim desantnoopasnim pravcima, tako i u dubini glavnog, pa i ostalih pojaseva odbrane.

Fortifikaciski objekti, koji se primenjuju u utvrđenim rejonima, obično su bunker, teškog i lakog tipa, kaponiri, polukaponiri, oklopne kupole itd. Ovo su većinom objekti mitraljesko-topovski ili samo mitraljeski. Debljina njihovih železno-betonskih zidova okrenutih

moru, odnosno pravcu odakle se očekuje neprijatelj, iznose 1,5 metar, pa i više, a krova 2 metra, pa i više. Osim toga, zidovi i pokrov se ojačavaju pokrivanjem od zemlje ili kamena debljine 1,5 do 2 metra. Oklopne kupole imaju debljinu do 30 sm.

U nekim utvrđenim rejonima postoje takozvana kompleksna utvrđenja, koja se sastoje od nekoliko solidno utvrđenih vatrenih tačaka spojenih podzemnim hodnicima ili otvorenim širokim rovom. Takva postrojenja podešena su za samostalnu kružnu odbranu.

Glavnina zemaljske artiljerije i minobacača, koji imaju zadatak da dopune obalsku artiljeriju u slučaju potrebe, načelno se raspoređuju na otkrivenim položajima, što ne znači da za njih ne treba, ako postoje mogućnosti, izgrađivati betonske zaklone. Skloništa za ljudstvo i municiju u svakom slučaju treba pripremiti.

Ne sme se izgubiti iz vida da jedan od najvažnijih organa svakog utvrđenog pojasa, naročito glavnog, a donekle i čitavog utvrđenog rejona, zajedno sa minskoartiljeriskim položajima i podvodnim preprekama, sačinjavaju i prepreke postavljene neposredno na rubu obale i ispred njega.

U Drugom svetskom ratu najviše se pridavala važnost protivdesantnim eksplozivnim i neeksplozivnim preprekama u moru, a na kopnu protivtenkovskim uporištima, rejonima i otpornim tačkama opasanim žičanim preprekama, a zatim protivpešadiskim i protivtenkovskim minama i preprekama. Kako će se prepreke postaviti i koje će vrste biti, zavisilo je od izbora prednjeg kraja glavnog pojasa protivdesantne odbrane, odnosno od amplitude plime i oseke u tom području. Tako, naprimer, na zapadnoj obali Francuske bilo je protivpešadiskih i protivtenkovskih eksplozivnih i neeksplozivnih prepreka koje su ulazile u more po nekoliko stotina metara i za vreme plime bile pod vodom (pomešane sa protivdesantnim preprekama), a kad bi došla oseka, tada bi se i protivdesantne prepreke našle na suhu.

Treba napomenuti da su u izboru prednjeg kraja glavnog odbranbenog pojasa na obali postojala dva suprotna gledišta i da su više-manje i primenjivana u Drugom svetskom ratu. Naime, jedni su zastupali stanovište da prednji kraj treba da bude na samom rubu obale, a drugi da treba da bude uvučen u unutrašnjost kopna. Ali, bez obzira na to gde se proteže prednji kraj glavnog odbranbenog pojasa utvrđenog rejonu, ispred njega su postavljane neprekidne i guste prepreke, koje su se protezale sve do obalskog ruba i ispred njega duboko u more. Znači da se nije ostavljala na obali »ničija zemlja« (izuzetak su bili Japanci pri odbrani nekih manje važnih otoka na Tihom Okeanu). Osim toga, preprekama su posebno ojačavana i obezbeđivana sama uporišta kako bi bila što samostalnija u izvršenju zadatka. Većina branioca u Drugom svetskom ratu, izgleda, imala je tendenciju da preprekama na moru stvori neprobojnu barijeru za desantna sredstva i jurišne grupe. Branioci su u utvrđenim rejonima nastojali da ispred glavnog odbranbenog pojasa postave dve ili više zona prepreka sa opštom dužinskom dubinom od 0,5 km pa i više. Bilo je pokušaja da se stvore »vatreni zidovi« dovođenjem nafte naftovodima do ispred same obale. Ovo su Britanci hteli da primene u slučaju nemačke invazije na V. Britaniju. Ovakvu prepreku smatrali su jednim od osnovnih elemenata protivdesantne odbrane svoje metropole. Nešto slično, samo pomoću cevi nabijenih eksplozivima, koje su trebale da aktiviraju »samoubice«, hteli su da primene Japanci u odbrani svoje metropole, ali ih je kapitulacija omela.

Dakle, osnovu organizacije odbrane glavnog odbranbenog pojasa u utvrđenom rejonu utvrđenog otseka na obalskom rubu sačinjava sistem jake i precizne vatre obalskih baterija sa minskim preprekama, nazvan opštim zajedničkim nazivom minsko-artiljerijski položaj, koji dolazi do svog punog izražaja jedino uz sadejstvo flote i avijacije. Precizna vatra specijalnih i protivčamčanih baterija, vatra teškog pešadiskog naoružanja i ostalih va-

trenih sredstava, smeštenih u stalne i poljske fortifikacijske objekte unutar utvrđenog uporišta, treba da dopuni dejstvo na minsko-artiljeriskom položaju, odnosno da nastavi sa dejstvom po napadaču nesmanjenom žestinom, po meri njegovog prodora. Zemaljska artiljerija i minobacači dopunjavaju vatru obalske i brodske artiljerije u cilju nanošenja što većih gubitaka desantu, prvenstveno pri njegovom jurišu na obalu, a zatim i u borbi u dubini položaja na kopnu. Vatra pešadiskog naoružanja ima za zadatak da prvi iskrcani talas prikuje za obalu. Prilikom juriša desanta na obalu branilac će prvenstveno koristiti zaprečnu vatru. Koncentrična vatra usmerava se na rub obale u momentu iskrcavanja, dok kod prodora desanta u dubinu odbrane branilac primenjuje kosu i bočnu vatru pešadiskog naoružanja i mitraljesko-topovsku vatru iz bunkera. Vatra stalnih uporišta (sem lakih, srednjih i teških obalskih baterija) upravlja se na 200—400, odnosno do 1.500 metara ispred žičanih i drugih prepreka postavljenih na rubu obale kako bi bila što efikasnija u momentu iskrcavanja napadača iz desantnih jurišnih sredstava.

Načelno, teške obalske baterije vode artiljeriski dvo-boj sa brodovima koji vrše artiljerisku pripremu i podršku desanta, dok srednje i lake tuku transportne brodove i desantna sredstva sa živom silom i materijalom i vode borbu protiv brodova koji vrše neposrednu brodsko-artiljerisku podršku desanta. Protivčamčane baterije i samostalna oruđa specijalne namene bore se u prvom redu protiv jurišnih sredstava za iskrcavanje, i to dok su još na moru, a zatim dejstvuju, zavisno od sektora dejstva, u sklopu ostalih vatrenih uporišta i snaga utvrđenog re-jona, po iskrcanim snagama. Protivavionska artiljerija s kopna i brodova, u sadejstvu sa lovačkom avijacijom, vodi borbu protiv avijacije napadača. Stalna vatrena uporišta po iskrcavanju desanta bore se uz podršku jedinica flote i avijacije po opštim principima vođenja borbe na kopnu.

Naročita pažnja se poklanja zaslepljivanju napadačevih vatrenih izvora, kao i ometanju osmatranja i upravljanja vatrom sa brodova i čamaca za podršku. U tu svrhu

primenjuju se dobro pripremljene dimne zavese, koje polažu avijacija ili brodovi, odnosno, ako su povoljne vremenske prilike, jedinice kopnene vojske.

Za sprečavanje daljeg prodora već iskrcanih trupa u unutrašnjost utvrđenog rejona Nemci su u Drugom svet-skom ratu zahtevali od uporišta i jedinica spoljne odbrane da ni u kom slučaju ne smeju dozvoliti neprijatelju da zauzme uporište. Ovakav stav su imali i Japanci, pa i Anglo-Amerikanci i Rusi. U tu svrhu oni su protiv ju-rišnih grupa napadača koristili posebne grupe za deblo-kiranje uporišta. Ove grupe formirale su takođe i sektor-ske i otsečne rezerve, čiji je zadatak bio da u sadejstvu sa kopnenom vojskom, koja drži položaje u međuprostoru, uz podršku neuništenih krilnih obalskih baterija, brodske i zemaljske artiljerije, te avijacije, unište uklinjenog neprijatelja. Za upotrebu rezervi u utvrđenom rejonu nije se smelo čekati nikakvo naređenje, nego su se sa njom, prema unapred stvorenom planu, morali vršiti protivnapadi s ciljem da se uklinjeni neprijatelj baci u more. U ovim protivjurišima i protivnapadima trebalo je da stalna posada uporišta sadejstvuje vatrom, bez obzira da li je u okruženju ili bočno od prodora napadača. Prema tome, u ovoj etapi odbrane borbeni poredak branioca trebalo je da bude tako postavljen da u glavnom udaru mogu biti iskorišćene sve raspoložive snage i sredstva u cilju uništenja desanta, odnosno nanošenja takvih gubi-taka, da napadač mora odustati od daljeg iskrcavanja. Ako se, pak, to nije moglo postići, branilac je težio da oslabi desant toliko, da ga u poslednjoj etapi odbrane može uništiti.

V. *Uništenje iskrcanog desanta.* Ova etapa je ustvari nastavak prethodne, jer branilac ne sme dozvoliti da se napadačeve snage po iskrcavanju srede i organizuju mo-stobran takvih razmera da im posluži kao otkočna daska za dalji prodor u dubinu. Zato, čim napadaču pođe za rukom da se uklini u glavni odbranbeni pojas, onda, bez obzira kakva je situacija na tom sektoru, obavezno treba nastaviti na svim drugim položajima i pravcima sa otpo-

rom i vršiti protivnapade rezervama svih stepena — na moru, kopnu i vazduhu. Ako lokalni protivnapadi bataljonskih i otsečnih rezervi, pa i zonskih, ostanu bez uspeha, preduzima se protivnapad korpusnim i većim operativnim rezervama. Flota treba po svaku cenu da preseče dotur ka zoni iskrcavanja i da koncentričnim napadima, uz najveće naprezanje avijacije i sadejstvo kopnenih jedinica, stvori uslove za potpuno uništenje desanta.

Prvu fazu ove etape sačinjava boj sa ciljem lokalizacije neprijateljskog proboja, odnosno operativno okruženje snaga na mostobranu i u zoni iskrcavanja. U ovom operativnom okruženju desanta učestvuju na kopnu sve snage zona (divizija) koje se nalaze na tom pravcu i deo korpusnih rezervi uz podršku avijacije. Flota, uz sadejstvo avijacije, preseca komunikacije koje vode ka mestu iskrcavanja i sprečava širenje zone iskrcavanja levo i desno od mesta na kojima se iskrcao napadač, jednovremeno zauzimajući povoljne pozicije snagama koje će učestvovati u drugoj fazi.

Druga faza je izvođenje samog protivnapada (protivofanzive). Ovo je u suštini nastavak prve faze. U njoj učestvuju sve raspoložive operativne rezerve, kako na kopnu tako i u vazduhu. Cilj im je da potpuno ili delimično unište iskrčani desant. Delimično uništenje desanta zadatak je flote, jer je njen osnovni zadatak da ne dozvoli privlačenje svežih snaga na mostobran i da spreči eventualan pokušaj evakuacije desanta. Jedinice koje su određene da vode protivnapad (protivofanzivu) zauzimaju polazne položaje pod zaštitom jedinica čiji je zadatak da lokalizuju proboj. Napad se vrši svim snagama jednovremeno, bez izdvajanja drugih ešelona i rezervi, i to najčešće noću. Tako su, naprimer, radili Nemci u Drugom svetskom ratu. Oni su smatrali da je najpodesnije prelaziti u protivnapad (protivofanzivu) pod okriljem noći zato što je tada već završen zadatak dana i što artiljerija napadača prelazi na nove vatrene položaje, a iskrčane snage vrše pregrupisanje.

Zadatak jedinica koje vrše protivnapad jeste, u prvom redu, uništenje, odnosno bacanje u more iskrcanog desanta, a osnova uspeha je blagovremeno, brzo i smelo angažovanje raspoloživih rezervi na najosetljivijim pravcima. Zato priprema i izvršenje protivnapada moraju biti kraći od vremena potrebnog desantu da organizuje mostobran, osigura zonu iskrcavanja sa mora i obezbeđi prihvat novih snaga u zoni iskrcavanja i na mostobranu. Ukoliko tako ne bude, branilac neće uspeti u protivnapadu.

Na obalama čiji pojas obiluje planinskim predelima, jezerima ili lagunama neće se stvarati utvrđeni otseci, niti će unutar njih biti minsko-artiljeriskih položaja i utvrđenih rejona, a neće se praviti ni neprekidni pojasevi. Obala će biti uređena po grupnom sistemu sa velikim međuprostorima, a sa jačim rezervama na desantnoopasnim pravcima. Fortifikaciski objekti razmeštaju se u dubinu od 20 do 30 km sa obe strane planinskih puteva i sedala, a u međuprostorima izgrađuju se pojedina uporišta i čvorovi odbrane.

Sem glavnog odbranbenog pojasa na obali retko kada su se unapred pripremali ostali pojasevi u utvrđenom rejonu, a ukoliko se to i činilo njihov princip organizacije nije se razlikovao od drugih i trećih odbranbenih pojaseva utvrđenih rejona u unutrašnjosti kopna.

Što se tiče komandovanja u protivdesantnoj odbrani, ono je, što se vidi iz izlaganja o organizaciji i vođenju boja na obali, vrlo složeno. U Drugom svetskom ratu odnos u komandovanju, među vidovima oružanih snaga, bio je različit. Ove razlike su proizilazile uglavnom iz strukture oružanih snaga, određenih za odbranu obale. Pošto je u većini slučajeva ratna mornarica, uz sadejstvo ratnog vazduhoplovstva, vodila aktivna odbranbena dejstva na otvorenom moru, a u priobalnom području i elementima obalske odbrane, to je do tog vremena ona i komandovala celokupnim snagama koje su angažovane u borbi protiv desanta. Ustvari, komandant operacije ko-

mandovao je svim elementima odbrane preko mornaričkog starešine, i usklađivao manevar snaga u odbrani na osnovu rezultata dejstva na moru. Po iskrcavanju napadačevog desanta na obalu i angažovanja u borbi osnovnih snaga kopnene vojske protiv desanta na mostobranu, ova uloga prelazila je na komandanta kopnene vojske, koji je i postao sa svojim snagama osnovni činilac na dotičnom području u borbi protiv napadača. Na ostalim područjima ratna mornarica je i dalje, uz svoja redovna dejstva, zadržavala svoju prethodnu ulogu.

POJAM I OSOBENOSTI IZVOĐENJA DESANTA

Pod pojmom pomorskog desanta podrazumeva se naročiti vid združene borbe ofanzivnog karaktera u kojoj učestvuju sva tri vida oružanih snaga (ako se radi o većim desantima).

Pomorski desant se ponekad izjednačava sa amfibiskom operacijom, što je pogrešno. Reč amfibija dolazi od grčke reči amphibios (dvostruki život), što znači onaj koji živi na kopnu i u vodi, a u vojnoj terminologiji označava onoga ko je sposoban da se bori i na moru i na kopnu.

Pošto se desantna operacija ne sastoji samo iz jedne etape-iskrcavanja (amfibiskog napada) — to samim tim i ovakav naziv otpada. Amfibiskom operacijom može se nazvati, po etimološkom značenju same reči, jedino jedna etapa desantne operacije, tj. iskrcavanje i zauzimanje užeg mostobrana, dok se dalja dejstva na kopnu tako ne mogu nazivati, jer trupe nakon iskrcavanja nastavljaju dejstva na kopnu kao i u normalnim uslovima. Prevoženje desanta morem, iako je pod dejstvom neprijatelja, kao i koncentracija snaga i sredstava, isto tako ne mogu se smatrati amfibiskom operacijom.

Pošto u desantnim operacijama učestvuju sva tri vida oružanih snaga, bilo je pokušaja da se ovim operacijama da naziv »tribios«. Ali, ako bi došao u obzir i vazdušni desant, onda ne bi odovarao ni ovaj naziv, već bi jedino došao u obzir naziv »polibios«.

U pitanju šta je najvažnije u pomorsko-desantnim operacijama — podvojena su mišljenja. Jedni pridaju važnost snagama, drugi načinu izvršenja i postavljenom

cilju, a treći idu na kompromis. Međutim, sva ova shvaćanja rezultat su jednostranog posmatranja tako složene operacije. Ispušta se iz vida ono što je najvažnije i što karakteriše svaku, pa prema tome i desantnu operaciju, a to je cilj koji treba ostvariti. Ciljevi pomorskog desanta mogu biti strategiskog, operativnog i taktičkog značaja. Odatle proizilaze i nazivi desanta: strategijski, operativni i taktički, a odomaćen je i naziv diverzioni desant, iako on odudara od klasifikacije borbenih dejstava po cilju i više pretstavlja metod na osnovu kojeg se dolazi do određenog cilja.

Pomorski desant strategiskog značenja je onaj koji ima za cilj otvaranje fronta. Primenjuje se, obično, ako ratujuće strane nemaju zajedničku kopnenu granicu ili ako u sklopu opšteg toka ratnih događaja dođe do takve situacije da je potreban novi front. To je sukob čiji ishod često može uticati na konačan ishod rata. Ovakav desant, u današnje vreme, nemoguće je zamisliti bez zajedničkog dejstva sva tri vida oružanih snaga. On obuhvata, praktično, gro osnovnih materijalnih snaga i sredstava, naročito malih zemalja koje ga vrše, a njegove pripreme prilično dugo traju, te mu je stepen iznenađenja vrlo mali, ali zato mu je udarna snaga velika, tako da često uspeva u početnoj etapi, pri čemu uspeh zavisi od opšteg toka ratnih događaja.

Pomorski desant operativnog značaja ima za cilj otvaranje novog operativnog pravca u sklopu već stvorenog strategiskog fronta, ili stvaranje posebnog operativnog pravca od obale ka unutrašnjosti teritorije branioca ili dejstvo u priobalskom području, bez obzira da li je glavna strategijskih snaga otpočela ofanzivna dejstva sa kopna ili mora. Ovaj desant može imati za cilj i zauzimanje pojedinih izolovanih ali važnih otoka ili uništenje neke pomorske baze, odnosno zauzimanje dela teritorije koja bi poslužila kao osnovica za dalja dejstva kopnene vojske ka unutrašnjosti ili za stvaranje osnovice za dejstvo ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva u priobalskom području branioca. Ovakvi desanti, zavisno od

situacije, mogu prerasti i u strategiske ili pasti na značaj taktičkih desanata.

Iskracane snage operativnog desanta moraju direktno ili indirektno da potpomognu one snage koje se nalaze na strategiskom pravcu.

Pomorski desant taktičkog značaja je onaj koji ima za cilj da na postojećem ili budućem operativnom pravcu uzme direktno učešće u izvršenju zadataka na obali, odnosno onaj desant čijim se ishodom želi rešiti jedno lokalno pitanje na nekom operativnom ili strategiskom pravcu. Kao desant taktičkog značaja mogu se shvatiti i borbena dejstva u kojima dolazi do izražaja ne samo idejno nego i vatreno sadejstvo sa jedinicama na frontu, moru i vazduhu, kao što su, naprimer, iskrcavanje u bok ili bližu pozadinu pomorskog krila fronta. Taktički desanti ne moraju imati vatrenu vezu sa snagama koje dejstvuju na frontu. Naprimer, kod iskrcavanja u cilju zauzimanja nekog manjeg otoka, morskog tesnaca i prolaza, rta, naselja i slično, ili u cilju poboljšanja momentane situacije na bojištu i stvaranja povoljnih uslova za dalja borbena dejstva na obali. Pored toga, cilj taktičkog desanta može biti i zauzimanje mostobrana takvih razmera, da se na njemu mogu razviti snage za dejstvo ka unutrašnjosti neprijateljske teritorije ili da se zauzeto zemljište učini osloncem flote prilikom njenog dejstva u priobalskom području branioca.

Pomorski desant diverzionog značaja je ustvari jedan od metoda ili načina dejstva na neprijateljskoj obali. On je sračunat i zasniiva se na iznenađenju, brzini i kratkotrajnosti, a ima za cilj, posle relativno tajnog iskrcavanja, da brzim i drskim upadom izvrši zadatak koji je uvek strogo određen, a često i ograničen, kako po cilju, tako i po mestu i vremenu. Ovaj zadatak ne mora momentano biti ni u kakvoj vezi sa zadacima jedinica na tom operativnom pravcu, ali se izvršenjem tog zadatka izvršava deo opšteg zadatka u sklopu opštih dejstava na obali branioca. Jedinice koje izvršavaju ovakve zadatke moraju se vrlo dobro uvežbati u brzim i smelim dejstvima, moraju biti

naoružane lakim, ali u isto vreme jakim vatrenim naoružanjem, moraju biti opremljene i snabdevene svim potrebama za život i borbu. Ove se jedinice po pravilu prevoze brzim i lakim površinskim jedinicama ili podmornicama. Iskrcavanje se vrši na neposrednu obalu — što ne znači da se ono ne može direktnim prepadom izvršiti na relativno dobro branjeni objekat, da bi se potom prešlo na izvršavanje postavljenog zadatka. Ukoliko se jedinice, po izvršenom zadatku, ne mogu ukrcati na sredstva koja su ih dovezla, one se probijaju u unutrašnjost neprijateljske teritorije i prelaze na partizanski način ratovanja. Diverzioni desant po svojim rezultatima može biti taktičkog i operativnog značaja.

Postoji još niz termina koji se sve više odomaćuju kod pojedinih armija i mornarica, kao što su: prepadi, upadi, i sl. protiv objekata u lukama i na sidrištima. Njihova klasifikacija ne zavisi od snaga koje taj zadatak izvršavaju, nego od postignutog cilja. Prema tome, cilj desantne operacije određuje njen karakter. Ovakvo gledište potvrđuje niz primera iz Drugog svetskog rata, od kojih ćemo navesti samo nekoliko.

Britanski »desantni prepad« na Sen Nazer, marta 1942, po načinu izvršenja bio je diverziono-prepadnog karaktera, dok mu je cilj bio operativnog značaja, jer se na taj način sprečio dolazak u Atlantik nemačkom bojnom brodu »Tirpic«.

U aprilu 1944 izvršen je desant na Mljet. Zadatak je bio: privući na sebe rezerve neprijatelja i time olakšati izvršenje zadatka glavnim snagama — iskrcavanje na Korčulu.

Jula 1944 naša 26. divizija iskrcavajući se na Brač stvorila je utisak kod neprijatelja da naše snage imaju nameru da se iskrcaju na kopno — obalu. Na taj način oslabljen je pritisak na naše snage u području Drvara pošto su Nemci privukli rezerve sa tog pravca ka moru. Dakle, cilj je bio za nas operativnog, pa i većeg značaja. Kada je cilj postignut, desant se povukao na Vis.

Što se tiče osobenosti izvođenja, desanti se mogu posmatrati:

1) *S obzirom na karakter vojišta.* U tom slučaju desanti mogu biti:

a) Desant na dobro razučenu obalu sa normalnim dubinama mora i većim nizom otoka.

Ovakva obala omogućuje idealnu organizaciju odbrane obale pred kojom se može organizovati i pojas utvrđenih otoka — jedna vrsta »pretpolja«. Posle neutralisanja braničevih flotnih snaga, otoci će predstavljati desantu osnovnu prepreku. Jer, pored forsiranja minskih prepreka na prilazima, treba forsirati i prolaze između tih otoka. Ovo forsiranje angažovaće, pored snaga flote, katkada i jedan deo pomorskog desanta ili posebnih, prvenstveno padobranskih, snaga vazdušnog desanta, kojim bi se prethodno zauzeo jedan ili više otoka da bi se omogućio lakši prodor ka obali. Taj otok ili otoci mogu biti veoma pogodni za vatrene položaje artiljerije, sa kojih bi ona učestvovala, zajedno sa snagama flote i avijacije, u pripremi i podršci iskrcavanja. Bez obzira na to da li će se napadač odlučiti na zauzimanje otoka, branilac je dužan da ih posedne, jer oni sprečavaju manevar poretka za iskrcavanje i omogućavaju braniocu upotrebu lakih, naročito torpednih, snaga iz zasede. Do dolaska do obale i otpočinjanja iskrcavanja napadač, u ovom slučaju, treba da izvrši niz dejstava, a zbog toga će izgubiti dragoceno vreme i jedan od osnovnih elemenata uspeha — iznenađenje. Dalje, branilac može blagovremeno dovesti svoje rezerve iz dubine na ugroženi sektor i time dovesti u pitanje uspeh desanta. Isto tako, organizacija odbrane područja (rejona, linija) i prestrojavanja iz marševskog u borbeni poredak kod manjih, odnosno prekrcavanja kod većih desanata, kao i obezbeđenje zone iskrcavanja od prodora podmornica i torpednih čamaca branioca, biće dosta otežano, jer branilac ima mogućnosti da, koristeći razučenu obalu, iznenadi snage osiguranja i da se vrlo lako probije do cilja napada.

b) Desant na nerazučenu obalu sa malim dubinama mora i zaleđem manevarskog karaktera.

U ovom slučaju, naročito pred samim obalskim rubom, biće, najčešće, nekoliko pojaseva raznovrsnih podvodnih i inženjerskih prepreka, koje branilac može da postavi lako blagodareći malim dubinama mora. Na samom rubu obale mogu se očekivati razne vrste vatrenih fortifikacijskih objekata, mnogobrojne prepreke i jedinstven sistem vatre. Sve ovo omogućavaju male dubine mora i manevarsko zemljište. Plitka obala zahtevaće od napadača da posebno povede računa o hidrografsko-navigacijskom obezbeđenju uopšte, a naročito zone iskrcavanja, kako ne bi došlo do nasukivanja brodova daleko od obale, jer bi u tom slučaju desantne jedinice trpele nepotrebne gubitke gazeći i plivajući do obale. Prema tome, gaz brodova i desantnih sredstava prvih talasa treba da bude što manji. Pored toga, na račun širine zone iskrcavanja potrebno je ešelonirati borbeni poredak po dubini da bi se postigao potreban tempo prodora do zauzimanja mostobrana.

Pri ovom desantu zemljište omogućava da se odmah po iskrcavanju upotrebe svi rodovi, pa je i na taj način u mnogome olakšano izvršenje zadatka, i to uz manju vatrenu podršku sa brodova i slabiju zaštitu avijacije. Ukoliko treba da se postigne relativno iznenađenje, kojem treba težiti, iskrcavanje će se vršiti uz kratkotrajnu neposrednu brodsko-artiljerisku i aviopripremu, a neće se primenjivati prethodne, naročito ne duže, brodsko-artiljeriske i aviopripreme u cilju »omekšavanja«
branioca.

Kao što je ranije napomenuto, mora se povesti računa i o podvodnim preprekama, pri čemu veliku ulogu treba da odigraju jedinice mornaričke inženjerije u pronalaženju i pravljenju prolaza kroz njih.

Ako bude dat zadatak specijalnim desatnim jedinicama da zauzmu i utvrde mostobran većih razmera, — u cilju obezbeđenja iskrcavanja glavnih snaga, — tada će one biti ojačane jedinicama kopnene vojske, a ako se to ne čini, onda se iskrcavaju glavne snage kao nastavak

iskrcavanja snaga koje zauzimaju mostobran, kako bi bilo dovoljno snaga i sredstava za proširenje uspeha pre angažovanja braniočevih jačih taktičkih i operativnih rezervi.

c) Desant na razučenu, strmu i krševitu obalu sa dovoljnim priobalnim dubinama, a nedovoljnom komunikativnošću u zaleđu.

Na ovakvoj obali, iako se može naći pogodnih mesta za iskrcavanje jakih snaga sa težom tehnikom, desanti će, ipak, biti ograničeni, naročito za pojedine rodove vojske.

Iskrcavanje se vrši na širem prostoru, što zahteva osamostaljenje i ojačavanje pojedinih jurišnih odreda koji će po iskrcavanju dejstvovati kao zasebne kolone do izbijanja na liniju mostobrana. Zbog ograničenog broja komunikacija branilac će ih relativno lako braniti i stvarati neophodno vreme za privlačenje rezervi iz dubine. Ovde napadaču mogu dobro doći vazdušnodesantne trupe spuštene u bližu ili dublju pozadinu u cilju rušenja kako bi se otežao pokret branioca u pravcu obale, odnosno sprečilo zaprečavanje na putevima i držanje pojedinih važnih objekata na njima, kao što su mostovi, raskrsnice, useci i sl.

Ukoliko ovakve pravce branilac posedne i brani slabijim snagama na obali a jačim u dubini, napadaču se pruža prilika da brzim prodorom duž komunikacija, ukoliko je postignuto relativno iznenađenje pri iskrcavanju, prodre u dubinu i spreči planirana rušenja, a istovremeno sam izvrši rušenja koja će mu omogućiti da osigura bokove mostobrana. Ovde je potrebno da jedinice ulože krajnje napore i da »na leđima« branioca izbiju što je moguće dublje u njegovu pozadinu, bez obzira na određenu liniju mostobrana, u kojoj treba ostaviti za svaki slučaj jedan deo snaga i sredstava.

Na ovakvoj obali nije potreban neprekidan mostobran, nego treba imati dovoljno snaga samo na mogućim pravcima protivnapada branioca. Manje verovatni pravci protivnapada mogu se braniti slabijim snagama postavljenim iza jakih prepreka. S obzirom na slabu komunika-

tivnost i prohodnost, bokove i obalske kopnene komunikacije na prilazima mostobranu mogu sa uspehom kontrolisati plovne jedinice svojom artiljerijom, istina, u početku slabije, — jer moraju vršiti podršku iskrcanih snaga, — ali ukoliko se više uvode u borbu tenkovi i zemaljska artiljerija, utoliko je i potreba za brodom artiljeriskom podrškom manja, te se snage flote — zavisno od njihovog naprezanja dotada — mogu iskoristiti za zaštitu bokova. Naravno, ovakav zadatak će flota imati ukoliko se u tu svrhu ne izdvoje posebne snage, čemu treba težiti kad god je to moguće. Ove snage potrebno je iskrcati dalje od glavnog mesta iskrcavanja i podržavati ih sa mora i iz vazduha kako bi mogle zadržavajućom odbranom stvoriti potrebno vreme za organizaciju, razvoj i blagovremeno dejstvo glavnih snaga desanta.

d) Desant na močvarnu i obalu sa sprudovima.

U ovakvim uslovima ljudstvo desanta mora biti spremno, pri iskrcavanju, na gaženje vode pa i plivanje. Tehnika i naoružanje moraće biti rastavljeni da bi se na rukama izneli na obalu, ako ne bude trebalo preduzeti i druge mere — naprimer, korišćenje specijalnih prostirača i pontonskih mostova, naročito kad je u pitanju naoružanje koje se ne može rastaviti, jer će do obale često jedino moći da dođu brodovi sa malim gazom, i to uz dobro hidrografska-navigacijska obezbeđenje.

Pošto je ovakvo zemljište zaraženo malarijom, potrebno je preduzeti mere predohrane.

Ako se močvarno zemljište nalazi na ušću reke, mogu se očekivati i planirana plavljenja okolnog zemljišta, pa zato treba blagovremeno zauzeti brane vazдушnim desantom. Pored toga, ispred ušća reka brzo se menja dno mora pa zato treba posebnu pažnju pokloniti njegovom izviđanju, ukoliko se ne raspolaže svežim hidrografskim podacima, kako ne bi došlo do nasukivanja brodova daleko od obale.

e) Desant na obalu pokrivenu šumom.

U ovom slučaju podrška brodskom artiljerijom biće neefikasna, a često i nemoguća. Jedinu podršku pružaće desantna sredstva koja su iskrcavala ili pratila prve talase, ali se ona može ostvarivati samo na manjim otstojanjima. Ako se želi solidna podrška trupa s mora, sredstva podrške, a po mogućnosti i brodovi, treba da su naoružani oruđima sa ubacnom putanjom.

Ako je suho doba godine, treba predvideti mere i sredstva protiv požara, jer se može očekivati da će branilac pripremiti požare većih razmera da bi sprečio prodor desanta u dubinu.

f) Desant na dobro branjenu bazu — veliku luku.

Za forsiranje ulaza u luku treba imati specijalno obučene jedinice snabdevene potrebnim sredstvima za pravljenje prolaza u protivčamčanim, a možda i u protivtorpednim i protivpodmorničkim preprekama. Ako se ne raspolaže takvim jedinicama, onda treba upotrebiti jurišne grupe koje će prevoziti brze plovne jedinice sa relativno malim gazom i jakim naoružanjem. Grupe moraju biti sastavljene od specijalista mornaričkodesantne pešadije i inžinjerije, a po potrebi i od drugih specijalista, — što zavisi od postrojenja u luci, — kako bi se što efikasnije i u što kraćem vremenu izvršio zadatak.

Izvršenju zadatka pristupa se posle detaljnog izviđanja i otkrivanja sistema odbrane, a na osnovu dobro razrađenog plana prodora, koji treba dobro da poznaju svi učesnici. Ovde je potrebno postići potpuno iznenađenje pa se zato, načelno, ne vrši brodska i aviopriprema. Ali, ukoliko je ona neophodna, onda mora biti takva, da potpuno neutrališe snage i sredstva koja štite ulaz u luku, jer u protivnom može više štetiti nego koristiti. Prvi i osnovni zadatak jurišnih grupa, kad upadnu u luku, jeste da unesu zabunu među branioce i da mu ne dozvole organizovan otpor.

Ukoliko se stvore povoljni uslovi, a ciljevi borbenih dejstava to zahtevaju, može se posle prodora jurišnih grupa u pomorsku bazu pristupiti iskrcavanju desanta u cilju zauzimanja luke. Ako se tako ne može uraditi, onda

treba iskrcati osnovne snage desanta u neposrednoj blizini luke, pa zatim u sadejstvu sa jedinicama koje su prodrle u nju, a uz podršku flote i avijacije, pristupiti izvršenju zadatka.

Zavisno od karaktera odbrane i snaga napadača, dejstva mogu uslediti iz više pravaca, pri čemu se može vrlo uspešno iskoristiti vazdušni desant za dejstvo iz pozadine. Ova vrsta desanta može biti operativnog značaja.

g) Desant na istureni otok.

Pri desantu može doći do izolacije otoka flotom i avijacijom, da bi se sprečilo privlačenje pojačanja morem i vazduhom. Prvenstveno se teži zauzimanju pristaništa i aerodroma. Ako se ima dovoljno snaga i sredstava, a zemljište na rubu obale to dozvoljava, može se iskrcavanje vršiti na više mesta da bi se pocepale braniočeve rezerve i otok brzo zauzeo. Zavisno od karakteristika obale, napad će nositi jedno od prethodnih obeležja.

h) Desant na jako strmu obalu.

Ovakvu obalu (klif) retko kad branilac poseda jačim snagama; on je obično osmatra, a ređe kontroliše patrolama. Zato će se ovde iskrcavanje vršiti često neometano (ukoliko desant nije otkriven za vreme marša). Ali, za iskrcavanje biće potrebna specijalna sredstva i specijalno obučene jedinice za penjanje, ukoliko se ne raspolaže vazdušnodesantnim jedinicama (helikopteri i padobranc). Ove jedinice nalaze se, kod većih armija, u organskom sastavu mornaričke inžinjerije. Izgleda, prema nekim podacima, da Anglo-Amerikanci mnogo pažnje poklanjaju ovim jedinicama. Oni, navodno, sa njima pomoću jednostavnih sredstava mogu izvući za vrlo kratko vreme uz nagib od 85° sve pešadisko naoružanje, pa čak i rasklopljene topove.

2. *S obzirom na karakter i jačinu protivdesantne odbrane kao i raspored snaga u protivdesantnoj odbrani.*

U tom slučaju postoje sledeći desanti:

a) Desant na dobro utvrđenu i branjenu obalu.

Ovako organizovana odbrana obično se nalazi na desantno opasnim pravcima operativnog značaja i u sklopu

pomorskih uporišta i baza na obali i otocima (organizovana, načelno, po principu utvrđenih rejona na obali).

U ovom slučaju jedinicama flote, koje obezbeđuju desant do obale, pretstoji prethodno razbijanje i neutralisanje flotnih snaga branioca, i forsiranje njegovih minsko-artiljeriskih položaja. Posle ovoga verovatno će se naići na dopunske minske i razne podvodne inženjerske prepreke, koje treba ukloniti za vreme brodsko-artiljerijske i aviopripreme iskrcavanja. Često će za vreme juriša na obalu desantna sredstva morati prolaziti kroz ograničeni broj prolaza u minskim i ostalim podvodnim inženjerskim preprekama, što će svakako dovesti do većih gubitaka. Ovo treba imati na umu pri formiranju borbenog poretka za iskrcavanje.

Ako branilac raspolaže preprekama na obali i bunkerima teškog i lakog tipa i jedinstvenim vatrenim sistemom, u tom slučaju, prvi talas moraće biti takvog sastava da se može relativno brzo poremetiti sistem odbrane, ukoliko to nije uspela da učini brodska artiljerija i avijacija za vreme prethodne ili neposredne pripreme iskrcavanja. Tako će, naprimer, prvi talas morati biti sastavljen pretežno od jedinica mornaričke inženjerije, odnosno mornaričko-desantne pešadije, specijalno obučene i opremljene za rušenja, a poželjno bi bilo dati im za neposrednu podršku i tenkove amfibije. Ako se ne raspolaže dovoljnim jedinicama mornaričke pešadije i inženjerije, onda se moraju za ove zadatke osposobiti jedinice kopnene vojske.

Brodovi i sredstva neposredne podrške iskrcavanja ovde treba da odigraju presudnu ulogu, i to kako u rušenju, tako i u neutralisanju fortifikacijskih objekata, te se pri izboru brodova za ovu svrhu mora voditi računa, pored ostalog, i o kalibru i probornoj snazi njihovog naoružanja. Celokupnu zonu iskrcavanja treba osigurati kako od dejstva sa i ispod mora, tako i iz vazduha.

Avijacija, pored učestvovanja u aviopripremi i podršci iskrcavanja, treba da spreči podilaženje svežih snaga iz pozadine i da štiti zonu iskrcavanja iz vazduha. Ona će, takođe, tesno sadejstvovati sa flotom kako pri podršci,

tako i u odbrani zone iskrcavanja sa mora. Avijacija će i jedino moći da pruži sveže podatke o situaciji u širem operaciskom području, što treba imati u vidu pri donošenju odluka za manevar snagama — naročito u etapi iskrcavanja. Flota, pored zaštite zone iskrcavanja s mora i vazduha, može da zatvara i dužobalske komunikacije.

Možda će pri iskrcavanju trebati odvojiti izvesne snage flote i avijacije, a katkada i manje snage desanta, za uništenje ili neutralisanje nekih obalskih baterija koje sprečavaju normalan tok iskrcavanja.

b) Desant na obalu branjenu slabim snagama, a sa jačim rezervama u dubini i kad su baze ratne mornarice i vazduhoplovstva dosta udaljene od zone iskrcavanja.

Ukoliko se postigne relativno iznenađenje, desant će, kao i snage podrške i zaštite s mora, pa i iz vazduha, imati relativno lak zadatak. Za sprečavanje privlačenja rezervi mogu se spustiti i manji vazdušni desanti.

Avijacija će jednim svojim delom preduzeti na sebe protivavionsku zaštitu, a drugim sadejstvovati floti u obezbeđenju iskrcanog desanta. Zona iskrcavanja može biti dosta široka, tako da se u kratkom vremenu mogu iskrcati dovoljne snage i materijalna sredstva i na taj način odmah otpočeti sa normalnim dejstvom na obali, bez naročitog učvršćivanja planiranih linija, uključujući tu čak i mostobran. Jedino treba prodirati glavnim snagama što dublje da bi se onemogućio manevar braniočevih rezervi.

c) Desant na obalu organizovanu za odbranu na brzu ruku.

Kod ove vrste iskrcavanja pripreme moraju biti skraćene, jer vreme ide u prilog braniocu.

Ukoliko se ne raspolaže mornaričkom pešadijom, koriste se samo snage kopnene vojske, a za prevoz se mogu upotrebiti brodovi i čamci slabijih maritimnih svojstava (na manjim udaljenostima). Ako je desant taktičkog značaja, onda se može podržati ne samo flotom i avijacijom, već i zemaljskom artiljerijom (dalekometnom) sa osnovnog fronta dejstva napadačevih kopnenih snaga.

d) Desant na utvrđeni izolovani otok.

U ovom slučaju je braniocu dovlačenje pojačanja skopčano sa prevoženjem bilo morskim bilo vazдушnim putem, što nesumnjivo ide u prilog napadaču. Način iskrcavanja zavisiće od stvora obale. U prodoru ka unutrašnjosti otoka treba težiti da se što pre izbije na važne topografsko-taktičke tačke i prevoje. (Sve ostalo je isto kao što je napomenuto pod tačkom 1/g — Desant na isturenim otok — str. 59).

3. *S obzirom na udaljenost zone iskrcavanja i dužinu operativno-taktičkog pravca.*

Desant se u ovom slučaju vrši pod različitim uslovima. Ovde će se obraditi samo tri slučaja koji najčešće mogu doći u obzir:

a) Relativno velika udaljenost²⁾ područja i zone ukrcajanja od zone iskrcavanja, a operativno-taktički pravac vodi preko otvorenog mora.

Za prevoženje desanta mogu se upotrebiti — ako dozvoljavaju vremenske prilike — brodovi počev od najmanjih desantnih pa do najvećih transportnih, zatim razni tipovi pomoćnih brodova i sve klase ratnih brodova i čamaca (sve zavisi od cilja, snaga i sredstava koje desant obezbeđuju i situacije u kojoj se izvršava).

Ima dosta primera iz Drugog svetskog rata da je iskrcavanje niza taktičkih pa i nekoliko operativnih desanata uglavnom vršeno pomoću malih ratnih i pomoćnih brodova. Na ove brodove su uglavnom bili orijentisani Rusi i Nemci, a ima slučajeva da su ih upotrebljavali i Anglo-Amerikanci, kao naprimer u južnoj Italiji i južno od Rima, iako se radilo o otvorenom moru.

Kod ove vrste desanta biće čest slučaj da se na većim desantnim i pomoćnim brodovima prebacuju i iskrcnodesantna sredstva.

Rezerva materijalnih sredstava mora biti dovoljna da desant po iskrcavanju može, bar nekoliko dana, voditi

²⁾ Pod ovim pojmom podrazumevaju se sve udaljenosti zone iskrcavanja, koje su veće od jednog noćnog marša desanta.

borbu na obali bez redovnog dotura, jer će, naročito u početku, saobraćaj na morskim komunikacijama često biti jako ometen, ako ne i prekinut. Zato pri izboru transportnih sredstava treba obratiti naročitu pažnju na izbor brodova na koje će se ukrcati trupe i nužan materijal, a u koje ostala rezervna materijalna sredstva. U ovom, a i u ostalim slučajevima poželjno bi bilo da se jedinice prvog ešelona desanta, sa svojim naoružanjem i nužnim materijalnim sredstvima, prevoze na malim i brzim, specijalno za tu svrhu građenim desantnim iskrnim sredstvima, torpednim čamcima i sličnim manjim brzim jedinicama sa dobrim maritimnim osobinama, čije se preimućstvo ogleda u tome što:

— otpada jedna od najtežih faza etape iskrcavanja, tj. prekrcavanje desanta sa velikih desantnih brodova u desantno-iskrcna sredstva;

— skraćuje se vreme izlaganja trupa ubitačnoj vatri branioca pri jurišu na obalu;

— olakšava se organizacija iskrcavanja na širokom frontu.

No, ne treba zaboraviti da, pored ovih preimućstava, mali brodovi znatno komplikuju marš i otežavaju komandovanje, bez obzira kakva su im maritimska svojstva. Ovo sve zahteva da se poseduju i jače snage za blisku i daljnu zaštitu kako sa mora, tako i iz vazduha. Svakako, jačina snaga zaštite zavisi od veličine zone dejstva i jačine i učesća braniočeve flote i avijacije. Biće slučajeva kad neće uopšte biti potrebno izdvajati neke naročito velike snage za blisku ili daljnu zaštitu desanta, nego će flota, pored svojih normalnih zadataka u operativnom području, primiti na sebe i ovaj. U nekim drugim slučajevima neophodno je imati dosta jake snage sa protivpodmorničkim, torpednim i univerzalnim artiljeriskim naoružanjem, prvenstveno ovim poslednjim, naročito ako se ne oformljuje zaštitni odred kao posebna jedinica. Zaštitni odred neće se obrazovati ako se ne očekuje napad jačih površinskih snaga sa jačim artiljeriskim naoružanjem nego samo bliska zaštita sa težištem na odbranu od snaga za koje se

očekuje da će izvršiti napad. Katkad će se transportne snage, ako su im brodovi naoružani, uz pomoć manjeg broja ratnih brodova, moći sopstvenim snagama obezbediti na izvesnim delovima rute, naročito ako se ne očekuju napadi jačih snaga flote i avijacije branioca. U svakom drugom slučaju mora se oformiti zaštitni odred odgo-varajuće jačine. Zaštitni odred može se uspešno ojačati avijacijom, ukoliko to dozvoljavaju radijus dejstva i bazi-ranje, odnosno ako je desant praćen nosačem aviona. U protivnom treba težiti da se aerodromi i uzletišta nalaze na takvim udaljenostima odakle će avioni moći uspešno štiti-ti desantne konvoje na maršu i samo iskrcavanje. Ako desant ne bude imao potrebnu zaštitu sa mora i iz vaz-duha, on je unapred osuđen na velike gubitke, a možda i na uništenje pre no što stigne do zone iskrcavanja.

Linija prekrcavanja mora biti van dometa obalske artiljerije, dobro obezbeđena pomorskim i avijaciskim snagama od dejstva podmornica, površinskih brodova i avijacije. Ove se snage mogu docnije uklopiti u sistem obezbeđenja zone iskrcavanja. Protivavionsku odbranu treba da preuzme, po mogućnosti, avijacija, a odbranu od krup-nih plovnih artiljeriskih jedinica (ako nije celishodno da zaštitni odred ostane i dalje) jaka brodska udarna grupa koja će uz podršku avijacije moći uspešno odbiti napade braniočeve flote. Ovo je najkritičniji momenat za napadača, jer treba angažovati veliki broj plovnih jedinica za obezbeđenje transportno-desantnih brodova, koji su u to vreme bespomoćni, dok je, s druge strane, angažovan do-bar deo jedinica, naročito artiljeriskih, na brodsko-artiljeriskoj pripremi iskrcavanja. U ovoj kritičnoj situ-aciji branilac će upotrebiti sve raspoložive snage i sredstva da napadaču nanese osetan udarac flotom i avijacijom, pa čak i delom kopnenih snaga koje se uključuju u dejstvo pri jurišu napadača na obalu. Zato napadač mora da vodi strogo računa o rasporedu svojih snaga pri organi-zaciji odbrane linije prekrcavanja i zone iskrcavanja, tako da flota i avijacija zbog ovih zadataka ne zapostave jedan od osnovnih — pripremu i podršku desantu.

b) Relativno mala udaljenost, a operativno-taktički pravac vodi delom između sopstvenih, a delom između braniočevih otoka ili uz obalu.³⁾

Zaštita desanta može biti mnogo manja, a u izvesnim slučajevima mogu je na dobrom delu rute zameniti snage i sredstva pomorskih područja i baza koje održavaju povoljan operativan režim plovidbe na svom području. Pomoć zaštitnom odredu desanta protiv dejstva površinskih snaga branioca na jednom delu maršrute, ako ona ide uz sopstvenu obalu ili između otoka, moći će pružiti obalska artiljerija sa isturenih rtova i otoka. Ako se formira zaštitni odred, njegov uticaj ispoljiće se samo na pojedinim osecima i pravcima manje zaštićenim obalskom artiljerijom i ostalim sredstvima namenjenim za obezbeđenje režima plovidbe u priobalskom području. Zaštita iz vazduha često neće biti potrebna, naročito ako se radi o noćnom maršu i desantima manjeg značaja, a za odbijanje napada manjih avijaciskih grupa koristiće se eskortni brodovi i ostali brodovi bliske zaštite.

Opasnost od braniočevih podmornica neće biti velika, naročito ako je priobalsko područje intenzivno kontrolisano i ako su manje dubine mora. Međutim, mine predstavljaju ozbiljnog neprijatelja desantu, naročito otkako je usavršena avijacija za polaganje mina. Opasnost od mina se sve više povećava ukoliko je pribrežno i međuotočno more pliće, jer se na malim dubinama uspešno mogu polagati pored sidrenih i mine koje leže na dnu, i to sa različitim sistemom upaljača. Priobalsko i međuotočno područje moraju se kontrolisati, jer se u protivnom može naići na razne neugodnosti koje je teško izbeći zbog relativne skučenosti manevarskog prostora. Hidro-navigacijsko uređenje redovno postoji kao stalan sistem ratnih maršruta u međuotočnom području, tako da navigacija neće predstavljati neki poseban problem. U ovome čine izuzetak tesnaci (međuotočni uski prolazi), gde će se, za-

³⁾ Pod pojmom »relativno mala udaljenost« podrazumeva se otstojanje od zone ukrcavanja do zone iskrcavanja, koje desant može preći u toku jednonoćnog, a najviše jednodnevnog marša.

visno od njihove širine, konvoj morati katkad prestrojivati, te će biti potrebno pokloniti posebnu pažnju protivpodmorničkoj odbrani. Zato se, pored redovne kontrole, pre prolaza desanta, tesnac mora dobro pretražiti patrolnim brodovima, a pored toga na takvim mestima treba pooštriti i mere protivavionske zaštite, pri čemu se može iskoristiti i protivavionska odbrana otoka, odnosno samog tesnaca, ili angažovati lovačka avijacija. Ako se radi o desantu većeg značaja i ako u njegovim desantnim konvojima (svakom posebno) ima veliki broj brodova, onda treba izbegavati uske međuotočne prolaze, bez obzira na zaštitu sa mora i iz vazduha, pošto se prestrojavanjem gubi dragoceno vreme, tim pre što je brzina najbolja zaštita u ovakvim situacijama. U takvom slučaju najbolje je da se manji desantni konvoji kreću u međuotočnom području, kroz tesnac i prolaze, uz manju zaštitu sa mora i iz vazduha, a veći da koriste šire međuotočne prostore i vanjske rute izbegavajući tesnace, naravno uz odgovarajuću zaštitu sa mora i iz vazduha.

Grupa za spasavanje može biti manjeg sastava, pošto će desant kratko vreme biti izložen dejstvu branioca. Obezbeđenje desanta organizovaće se kako je to ranije izloženo, ako se veći deo maršrute nalazi u vodama koje neprijatelj kontroliše pomorskim i vazдушnim snagama.

c) Iskrcavanje sa male udaljenosti, sa otoka na otok ili sa otoka na kopno, i obratno.

Pri ovom iskrcavanju mogu se i jače snage prebaciti relativno malim brojem desantnih sredstava, jer se ona, posle iskrcavanja prvih talasa, mogu vraćati po druge. Često će se na ovako kratkim relacijama desant moći da vrši sa vrlo ograničenom zaštitom sa mora. Ulogu i zadatak brodsko-artiljerijske pripreme i podrške, a donekle i avijaciske, moći će da preuzmu na sebe dobrim delom obalska i zemaljska artiljerija većeg dometa, što zavisi od udaljenosti suprotne obale.

Kod ovog desanta mogu se primeniti gotovo sva načela koja važe za forsiranje reka uz učešće rečne ratne flotile.

Na avijaciju i ostala protivavionska sredstva i u ovom slučaju treba obratiti odgovarajuću pažnju.

4. Izvođenje desanta s obzirom na vremenske uslove.

Vreme kao astronomsko-meteorološko-klimatski faktor znatno utiče na organizovanje i izvođenje desantne operacije. Naprimer, leti i u jednom delu proleća i jeseni neće biti zahteva za nekim naročitim merama za sprečavanje negativnog uticaja vremena, dok će se zimi i u jednom delu jeseni i proleća svakako voditi računa o ovom elementu, jer on u ovo doba godine može često biti od presudnog značaja za uspeh operacije. Jaki vetrovi i uzburkano more neće dozvoliti upotrebu malih desantnih sredstava, a katkad i srednjih i većih pomoćnih desantnih brodova, pa čak mogu i onemogućiti iskrcavanje. Morska bolest, koja pri tom nastupa, može dobar deo trupa da onesposobi za dejstvo pred samo iskrcavanje. Kiša, oluja, magla — ograničiće dobrim delom upotrebu avijacije u pripremi i podršci iskrcavanja.

Slabe vremenske prilike otežavaju desantnu operaciju, ali joj zato omogućavaju iznenađenje. Ali, da bi se pod ovakvim uslovima uspelo, treba imati brodove i desantna sredstva za iskrcavanje takva da mogu izdržati jako nevreme, kao i trupe koje su pripremljene za ovakve napore. Što se tiče doba dana, mnogobrojni desanti operativno-taktičkog značaja u prošlom svetskom ratu odigravali su se više noću nego danju. Između mnogih, svakako treba navesti ove: iskrcavanje Japanaca na Malajski Poluo tok, u rejonu Kata — Baru, 8 decembra 1941, koji je preduzet pre objave rata, pa je zato morao biti pripreman i vršen u najvećoj tajnosti — noću; desant kod Feodosije, 29. decembra 1941, pri kome su se Sovjeti rukovodili jedino tajnošću pa su koristili ne samo noć već i jaku oluju; desant Japanaca na Javi, 1. marta 1942, i Anglo-Amerikanaca u severnoj Africi 8. novembra 1942, pri kojima su i jedni i drugi težili za iznenađenjem. Od većih dnevnih desanata može se navesti samo japanski desant na otok Luzon, tj. iskrcavanje u rejonu Viganu i Apari 10. decembra i u rejon Legaspi 12. decembra 1941 g.

Njih je ovde rukovodila činjenica da je noć prvenstveno potrebna za prebacivanje morem, a da će desant ipak lakše danju izvršiti zadatak.

Gotovo u toku čitavog poslednjeg rata preovladavala je težnja za noćnim iskrcavanjima, što govore i primeri iz našeg Narodnooslobodilačkog rata, iako su neki desanti i većeg značaja iskrcavani danju.

Pored noći koristi se i magla u cilju iznenađenja branioca. Tako su radili, naprimer, Amerikanci pri ukrcavanju na otok Atu 17. jula, i Gvadalkanal 7. avgusta 1942 g. Ali pri tome ne treba izgubiti iz vida da noćna iskrcavanja zahtevaju posebne pripreme desantnih jedinica, naročito prvih ešelona. Posebnu pažnju treba posvetiti navigaciji i poduzeti niz mera za hidro-navigacisko uređenje zone iskrcavanja, a katkad i njenih prilaza, da ne bi došlo do iskrcavanja na pogrešnom mestu ili, pak, i međusobnih sudara, kako brodova prilikom juriša na obalu, tako i desantnih jedinica na samoj obali, kao što se to događalo u Drugom svetskom ratu.

U koje će se doba dana ili godine preduzeti desant zavisi od niza elemenata, o kojima je već bilo reči, ali pri tome ne treba zanemariti ni prognoze vremena — dugoročne i kratkoročne — iz meteoroloških izveštaja.

VIDOVI ORUŽANIH SNAGA U DESANTU

Ako mostobran, prilikom jedne desantne operacije, stvara mornaričkodesantna pešadija i druge jedinice ratne mornarice, onda je u tom slučaju za dejstva kopnene vojske specifično samo snabdevanje, pošto se ono obavlja preko mora ili vazдушnim putem. Ali, ako kopnena vojska sama zauzme mostobran, onda njena dejstva nose poseban karakter. Zato je, ako joj se postavi ovakav zadatak, potrebno sprovesti obuku jedinica po skraćenom programu mornaričkodesantne pešadije. No, pored postignutog uspeha u toj obuci, treba neprestano imati na umu da su to, ipak, jedinice koje se prvi put bore pod ovakvim uslovima. Na poteškoće će se naići, naprimer, kod obezbeđenja iskrcavanja, jer kopnene jedinice ne raspolažu pomorskom inžinjerijom za otvaranje prolaza u podvodnim preprekama, a isto tako nemaju ni mogućnosti da steknu iskustva u organizaciji sadejstva sa brodovima za neposrednu podršku iskrcavanja.

U ovakvim slučajevima i borbeni poredak u mnogome će se razlikovati od onog na kopnu. Njegova osnova za manevar nalazi se, uglavnom, sve dok se ne zauzme mostobran, na moru. Rezerve su, načelno, jače da bi se mogle, pri iskrcavanju, efikasno pomoći one snage prvih talasa, koje su postigle najbolje rezultate. Operacija daje poseban ton komandovanju, na koji starešine kopnenih jedinica nisu naviknute.

Pored svestranog izviđanja i prikupljanja podataka, velika neizvesnost ipak postoji u onome što se sve može sresti u toku izvršenja zadataka na kopnu, pa ako dođe

čak i do manjeg zastoja, postavlja se pitanje usporavanja čitavog iskrcavanja. Zato i obuku kopnenih jedinica treba izvoditi u približno istim uslovima u kojima će se i zadatak izvršavati. Obuku treba izvoditi formaciskim desantnim sredstvima i opremom, ukoliko je moguće to obezbediti, a ako ih nema, onda je neophodno nadoknaditi ih maketama. Pri tome naročitu pažnju treba obratiti na uvežbavanje ukrcavanja i iskrcavanja, jer se ove radnje izvode često pod vrlo teškim vremenskim uslovima, a usto i pod jakom vatrom neprijatelja. Posebne poteškoće se javljaju kod razmeštaja boraca na brodu, ukoliko nisu obučeni i prethodno upoznati sa svojim dužnostima i mestom za vreme prevoženja. Naročito dobro treba obučiti borce u načinu upotrebe sopstvenog naoružanja za vreme vožnje, odnosno marša desantnog konvoja, protiv nisko letećih aviona i manjih površinskih plovnih jedinica. Ne treba zaboraviti ni to da ukrcane vojnike treba obučiti da mogu pravilnim rasporedom i precizno određenim dužnostima za vreme prevoženja pomoći posadi u slučaju potrebe spasavanja sopstvenih brodova. Ako se ovo ne bi moglo postići, onda vojnici obavezno treba da budu naučeni barem toliko da u slučaju jačeg oštećenja sopstvenog broda ne smetaju posadi, tj. da ne prave gužvu, jer je ona često opasnija od napada neprijatelja. Isto tako, ukoliko je to moguće, trebalo bi jedinice kopnene vojske osposobiti za desant još za vreme mira, pa bi se na taj način dopunska obuka mogla u mnogome skratiti. Ovo je preporučljivo i zato što bi ovako obučene jedinice daleko uspešnije izvodile i forsiranje reka, koje je njihov normalan način dejstva.

Ratni a pogotovo pomoćni i desantni brodovi i ostale snage ratne mornarice koriste se u svim etapama pomorskog desanta. Zbog svojih taktičko-tehničkih svojstava ratni brodovi, a naročito lakše jedinice, mogu dobivati različite zadatke u desantu. Pošto ni jače pomorske sile, a o manjim da se i ne govori, nemaju na pretek brodova da bi se za sva dejstva mogle izdvojiti posebne grupe, to se prilazi taktičko-operativnom grupisanju rat-

nih brodova, koje treba da bude sračunato na to da se pojedine klase brodova u svojim taktičko-tehničkim osobinama međusobno dopunjuju, pri čemu treba imati na umu da bi svaka takva grupacija trebala da bude osposobljena da samostalno izvršava zadatak. Naime, mora se voditi računa o tome da su brzine brodova unutar taktičke grupacije približno iste, a da im se vatreno dejstvo dopunjava. Pri formiranju taktičkih grupa treba polaziti od sledećeg:

— u pripremljenoj etapi, u kojoj dolazi do izražaja izviđanje obale, treba koristiti prvenstveno podmornice, a ako se njima ne raspolože, mogu se upotrebiti i površinske jedinice, u prvom redu torpedni čamci i razarači. Međutim, izviđanje plovnim jedinicama ima samo dopunski karakter, a glavni teret primiće na sebe izviđačka avijacija i ubačene grupe.

Za »omekšanje« odbrane, ako se vrši mnogo ranije od neposredne pripreme iskrcavanja, treba, pored avijacije, određivati brodove sa jačim artiljeriskim naoružanjem. Zavisno od karaktera odbrane, dometa i jačine braniočeve flote, za ovu svrhu mogu se upotrebiti: razarači, krstarice i bojni brodovi.

Za zaštitu koncentracije na obali i u zonama ukrcaavanja, zavisno od braniočevih snaga koje se mogu pojaviti (podmornice, brze površinske jedinice i avijacija), treba upotrebiti patrolne brodove i čamce, kao i sve ostale brodove osposobljene za protivpodmorničku, protivtorpednu, protivminsku, protivartiljerisku i protivavionsku odbranu.

U ostalim etapama desantne operacije (ukrcavanje, marš, iskrcavanje, zauzimanje mostobrana) gotovo sve plovne jedinice, kao i u pripremljenoj etapi, nalaze svoje mesto. Njihovo grupisanje zavisi od raspoloživih snaga i značaja desanta, kao i od mogućnosti branioca, pa se zato u tom pogledu i ne može dati precizirano njihovo grupisanje i zadaci, ali se, na osnovu iskustva iz Drugog svet-skog rata, može kazati da će se najčešće formirati sledeće grupe i odredi:

a) Kod marša morem:

— Grupe za izviđanje, čiji je osnovni zadatak da blagovremeno otkriju i obavještavaju o opasnosti od avijacijskih, površinskih i podvodnih neprijateljskih snaga, uključujući tu i minsku opasnost. Ove grupe mogu biti sastavljene od podmornica, površinskih jedinica i avijacije. Njihovo izviđanje na braničevnoj obali dopunjavaju ubačene grupe, a na sopstvenoj obali i priobalskom području osmatračko-izviđačka služba.

— Grupe za blisku zaštitu konvoja, čiji će broj zavisi od svakako od braničevih snaga na moru. Pošto načelno prethodi opasnost od podmornica, torpednih jedinica, mina i avijacije, to i sastav grupa mora biti takav, da su one u stanju da im pruže uspešan otpor (razarači, eskortni razarači, patrolni brodovi i čamci, minolovci i slične jedinice). U koju će grupu ući koja vrsta jedinica, zavisiće od vida odbrane za koju su namenjeni. Načelno se određuju za blisku zaštitu, i to: za protivpodmorničku borbu: razarači, eskortni razarači, patrolni brodovi i slične jedinice; za protivtorpednu odbranu: razarači, eskortni razarači, patrolni brodovi, motorne topovnjače i slične jedinice; za protivminsku odbranu: minolovci svih vrsta, a za protivavionsku odbranu: razarači, eskortni razarači, patrolni brodovi i posebni protivavionski brodovi, kao i naoružani brodovi koji prevoze desant.

— Zaštitni odred (daljna zaštita), čiji je osnovni cilj da zaštiti desantne konvoje od napada jačih neprijateljskih površinskih snaga. Ovo se postiže blagovremenim otkrivanjem, presretanjem i napadom na neprijatelja koji se uputio prema konvoju. Zaštitnih odreda može biti više, a snage koje ih sačinjavaju uglavnom su: torpedni čamci, motorne topovnjače, razarači, pa i krstarice, bojni brodovi i nosači aviona — zavisno od snaga i sredstava branioca i sopstvenih mogućnosti. Ovi odredi dejstvuju samostalno ili u sadejstvu sa avijacijom.

b) Kod prekrcavanja i iskrcavanja ove grupe mogu ostati (ili brodovi pojedinih grupa), s tim što se mogu i deliti ili spajati, odnosno prilagođavati organizaciji od-

brane rejona prekrcavanja (linija prelaza iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje) i samog iskrcavanja. Pri prekrcavanju i iskrcavanju treba stvoriti, pored već postojećih grupa (za izviđanje, blisku i daljnu zaštitu, i grupe za brodsko-artiljerisku pripremu i podršku), takođe i grupe za proboj minskih položaja protivčamčanih barikada i inženjerskih podvodnih prepreka. Za ovo se određuju specijalne jedinice sa posebnim za tu svrhu namenjenim brodovima i sredstvima kao — za proboj barikada specijalni brodovi — probijači prepreka, dok se za proboj podvodnih inženjerskih prepreka određuju specijalni brodovi i mornarička inženjerija (ronioci — ljudi žabe), a za pravljenje proboja u minskim preprekama minopolagači. Mogu se upotrebiti i ostala specijalna sredstva u ovu svrhu kao torpeda, kontramiranje, bombardiranje i sl.

c) Pored pomenutih grupa, oformljuje se, ukoliko ona već nije postojala za vreme marša, i grupa za hidronavigacijsko obezbeđenje zone iskrcavanja. Za tu grupu dolaze u obzir specijalni hidrografski brodovi, minolovci i drugi slični brodovi.

Sa svim ovim grupama može da sadejstvuje i avijacija, iako se one formiraju tako da su više-manje samostalne u izvršavanju zadataka.

Desantni i pomoćni brodovi upotrebljavaju se za prevoz vojske i materijalnih potreba, a jedan deo pomoćnih brodova formira grupu za spasavanje brodova na moru.

Sve dosada rečeno, iako ukratko, jasno govori o tome da su zadaci ratne mornarice u desantnim operacijama obimni i vrlo složeni, i da se jednoj formacijskoj jedinici mogu postaviti višestruki zadaci, što zahteva da se u relativno kratkom vremenu često menjaju taktičko-operativne grupacije. To menjanje otežava komandovanje i vođenje boja na moru.

Potrebno je reći nešto i o mornaričkoj inženjeriji koja je iznikla i odigrala vrlo važnu ulogu u Drugom svetskom ratu. Mornarička inženjerija omogućava iskrcavanje na obale koje su se doskoro smatrale nepristupačnim. Ona

stvara povoljne uslove mornaričkodesantnoj pešadiji da se što pre uhvati za rub obale i prodre u dubinu i da sa što manje gubitaka stvori mostobran takvih razmera, koji će omogućiti dalje dejstvo drugog ešelona desanta. Ovaj cilj ona ostvaruje:

— izviđanjem zone iskrcavanja radi ustanovljavanja pogodnih pravaca, prilaza i mesta za iskrcavanje;

— pronalaženjem podvodnih prepreka, pravljenjem prolaza, obezbeđenjem prolaza i sprovođenjem desantnih sredstava;

— raščišćavanjem i uređenjem obale za obezbeđenje iskrcavanja sledećih talasa prvog ešelona na već zauzeti deo obale;

— uređenjem obale i pravljenjem veštačkih pristaništa za veće brodove natovarene tenkovima, artiljerijom i ostalim težim naoružanjem i tehnikom. Ukoliko se zauzima luka ili pristanište, onda mornarička inženjerija sprečava njihovo rušenje, a ako je to već učinjeno, onda ih osposobljava za rad;

— kontrolom saobraćaja u priobalskom području zone iskrcavanja kako na moru, tako i na kopnu;

— opravkom oštećenih desantnih jurišnih sredstava itd.

Za izvođenje ovih i sličnih zadataka postoje u sastavu mornaričke inženjerije jedinice snabdevene specijalnom opremom i sredstvima (odela za plivanje i ronjenje, čamci podešeni za transport brodom, podmornicom ili avionom itd.).

U nekim ratnim mornaricama postoje posebne formacije specijalnih jedinica za vrlo teške zadatke, pored jedinica tipa rendžer, komandos i sl. One su u sastavu mornaričke pešadije ili mornaričke inženjerije i uglavnom vrše sledeće zadatke:

— diverzantske akcije protiv brodova i objekata u lukama i bazama;

— sprečavanje branioca da poruši svoja lučka postrojenja prilikom povlačenja;

— zauzimanje užeg mostobrana na jako strmim obalama.

Pored sredstava za dolazak do mesta upotrebe, ove jedinice raspolazu i specijalnim sredstvima za penjanje: planinski pijuk, konop i »mačak«, zatim omče, privesci, planinske cipele itd. Dizanje tereta do 300 kg pomoću konopa, valjaka i dvonožaca ide dosta brzo, a isto tako su i dotur materijala i ostalih potreba neophodnih za život i borbu, kao i evakuacija ranjenika, dosta jednostavni.

Ratno vazduhoplovstvo redovno učestvuje u pomorskim desantnim operacijama većeg razmera, i to od pripreme pa do izvršenja celokupnog zadatka.

Zadaci avijacije su:

a) Izviđanje. — Izviđačka avijacija je jedno od najboljih sredstava za prikupljanje podataka o braniocu. Zato se ona i koristi maksimalno u svima, a naročito u pripremnoj etapi desanta. Izviđanjem se mora zahvatiti mnogo šire područje nego što će biti same zone i plaže iskrcavanja (u cilju maskiranja nameravanih dejstava). Osnovni način izviđanja u pripremnoj etapi desanta je aerofoto-izviđanje, koje se mora dopunjavati i kontrolisati vizuelnim, elektronskim i drugim načinima izviđanja. Posebno, detaljne podatke avijacija mora prikupiti o sistemu protivdesantne odbrane u rejonima predviđenim za iskrcavanje sa mora. Ovi podaci će biti najverniji ako se izvrši svestrano vertikalno i koso snimanje. Snimci, naročito samog ruba obale, moraju biti kosi i krupne razmere da bi mogli poslužiti komandantima brodova i desantnih sredstava, kao i komandantima jurišnih grupa prilikom juriša na obalu. Opšti pregled odbrane može biti i na snimcima sitnije razmere, jer je namenjen komandantima većih sastava i njihovim štabovima.

Izviđanje minsko-artiljeriskih položaja i područja mogućih dejstava podmornica najbolje mogu obaviti helikopteri, hidroavioni i avioni, opremljeni hidro-akustičnim i drugim uređajima za otkrivanje i izviđanje.

b) Borba za prevlast u vazduhu i na moru. — Njome se obezbeđuje desant od eventualnih jačih udara branio-

čeve avijacije. Prevlast može biti: taktička, operativna i strategiska.

— Taktička prevlast se postiže, uglavnom, lovačkom zaštitom desanta.

Lovačka avijacija treba da zaštiti od braniočeve avijacije rejon koncentracije, zone ukrcavanja, marš desanta i iskrcavanje. Ovo se postiže do početka marša i u toku njega, uglavnom, presretanjem braniočeve avijacije. Pri ovome treba da je besprekorno organizovana služba vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja, i da su povoljni uslovi baziranja avijacije koja vrši presretanje. Ukoliko to nije moguće postići, zaštita se ostvaruje patroliranjem u vazduhu. Iako ono nije baš najbolje, jer se njime vrši demaskiranje, ono će se ipak morati primenjivati.

Ukoliko se desant vrši van radijusa dejstva napadačevih lovaca, onda se moraju upotrebiti nosači aviona, a ako njih nema, neophodno je imati veliki broj brodova za protivavionsku zaštitu.

— Operativna prevlast se postiže napadima sopstvene avijacije po braniočevoj, u cilju smanjenja njegove vazdušne udarne moći. Ovo se ostvaruje napadom na aerodrome u priobalskom području gde se namerava izvršiti iskrcavanje, na komunikacione čvorove, transporte sa materijalom i vazduhoplovnom tehnikom. Napadi po intenzitetu moraju narastati sa približavanjem dana iskrcavanja.

— Strategiska prevlast postiže se prvenstveno uništenjem vazduhoplovnog potencijala u pozadini i na aerodromima i borbom u vazduhu radi postizanja nadmoćnosti, ali se postiže i uništenjem avijacione industrije, rafinerija i izvora goriva.

c) Prethodna avijaciona priprema i dejstvo po dubini branioca. — Cilj joj je ne samo da oteža dalje uređenje odbrane nego i da odbranu dezorganizuje. Ostvarivanje ovog cilja može otpočeti sa pripremnom etapom desanta ili kasnije, no u svakom slučaju pre početka iskrcavanja. Postiže se izolacijom bojišta pomoću avijacije, tj. intenzivnim bombardovanjem kolona i koncentracija snaga i

ratne tehnike, slagališta i baza za snabdevanje, osmatračkih stanica i stanica vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja itd. Pošto se tučenjem ovih objekata postiže dugotrajan efekat, to mu treba dati prednost u etapi pripreme desantne operacije.

Dejstvo po ciljevima na bojištu prvenstveno je upravljeno na direktno ometanje i sprečavanje dopunskog uređenja protivdesantne odbrane i onesposobljavanje i uništenje već postojećih odbranbenih elemenata. Najvažniji ciljevi su svakako: vatreni položaji obalske i protivavionske artiljerije, veštačke prepreke na obali i u moru, vatrene otporne tačke, komandne osmatračnice, radarske i druge stanice obalske službe osmatranja i veze, sidrišta, pomorska uporišta i baze sa njihovim lučkim postrojenjima.

Napadač će avijacijom polagati mine u luke, moreuze i na pomorskim komunikacijama. Opseg ovih dejstava zavisi od karaktera i značaja desanta.

Prethodna priprema može i da izostane ako se želi postići iznenađenje.

d) Neposredna zaštita desanta u svim etapama operacije. — Neposredna zaštita bazira se, sa jedne strane, na lovačkoj zaštiti rejona koncentracije i ukrcavanja, marša, iskrcavanja desanta i njegovih elemenata borbenog osiguranja, a sa druge, na zaštiti s mora. Lovačka zaštita načelno može dejstvovati u pripremi, koncentraciji i na jednom delu marša, presretanjem braniočevih vazdušnih snaga, a docnije može patrolirati dok ostale avijaciske snage mogu da sadejstvuju brodovima zaštitnog odreda u zaštiti desanta, dejstvujući po većim plovnim površinskim jedinicama.

e) Neposredna avijaciska priprema za iskrcavanje desanta. — Ona se ostvaruje neposredno pred samo iskrcavanje, za vreme forsiranja minsko-artiljeriskih položaja i juriša na obalu. Ona je u bitci kratkotrajan, ali jednovremeno snažan nalet avijacije na prednji kraj odbrane, i to u zoni iskrcavanja prvih talasa prvog ešelona desanta. Cilj neposredne avijaciske pripreme za iskrcavanje je uni-

štenje, odnosno neutralisanje najopasnijih otpornih tačaka na rubu braniočeve obale kako bi se juriš i iskrcavanje što povoljnije odvijali uz što manje gubitke. Neposredna avijaciska priprema pri iskrcavanju mora biti planirana skupa sa brodskom artiljeriskom pripremom, tako da se dopunjuju. Ako je protivdesantna odbrana obale slabo organizovana ili ako su vremenski i ostali uslovi takvi da avijacija ne može ispoljiti masovno dejstvo, onda će neposredna priprema izostati. Ovo naročito može doći do izražaja u desantima sa manjim značajem i ograničenim ciljem, kad se prvenstveno računa sa iznenađenjem.

f) Podrška i sadejstvo sa flotom u obezbeđenju linije prekrcavanja i zone iskrcavanja. — Desant prilikom prelaska iz marševskog u borbeni poredak postaje vrlo osetljiv cilj, jer pomorske snage, koje su ga obezbeđivale i štatile od dejstva s mora, zauzimaju nov raspored za dalje obezbeđenje i podršku desanta. U tom opštem preostrojanju, bez obzira koliko je ono dobro planirano i izvedeno, branilac može naći niz propusta i šupljina, koje će iskoristiti za osetan udarac. Zato je sadejstvo i zaštita avijacije u ovom trenutku više nego nužna. Ona treba da dejstvuje po površinskim jedinicama i podmornicama, koje su u tom momentu najopasnije za desant. Ovde mogu da dođu do svog punog izražaja gotovo sve vrste borbene avijacije sa celokupnim svojim naoružanjem (torpeda, mine, bombe, topovsko-mitraljeska vatra, rakete, dubinske bombe itd.).

g) Avijaciska podrška pri iskrcavanju i zauzimanju mostobrana. — Ona počinje prestankom avijaciske pripreme, odnosno hvatanjem za rub obale prvih talasa prvog ešelona desanta, a završava se zauzimanjem mostobrana. Ona se dalje nastavlja, ako je potrebno, po principima koji važe za dejstva na kopnu. Osnovni cilj podrške je da omogući iskrcanim jedinicama što brži proboj u dubinu da bi blagovremeno izbile na liniju predviđenu za organizaciju mostobrana. U početku se podrška ostvaruje na taj način što grupe aviona, u kraćim vremenskim razmacima, dolaze iz rejona (zone) očekivanja u vazduhu i dej-

stvuju, dok se kasnije njihova dejstva odvijaju po pozivu, bilo da se avijacija nalazi na aerodromima (ako joj radijus dejstva dozvoljava) bilo na nosačima aviona.

Avijacijska podrška je više nego nužna odmah po iskrcavanju prvih talasa pa sve dok se ne iskrcaju teže naoružanje i tehnika, jer je u to vreme desant upućen samo na podršku avijacije i brodske artiljerije. Intenzitet dejstva avijacije u podršci može da opada sa uvođenjem u borbu teškog naoružanja desantnih snaga.

h) Vazdušni desant. — Vazdušnodesantne jedinice se mogu baciti odmah sa iskrcavanjem pomorskog desanta ili pre, odnosno posle njega, što će zavistiti od zadatka koji treba izvršiti u sklopu pomorskog desanta. Vazdušni desant se može spustiti na sam rub obale ili u dubini odbrane.

Istovremeno iskrcavanje vazdušnog u sklopu pomorskog desanta u bližu dubinu odbrane koristilo se onda kada je zadatak bio da se spreči manevar otsečnih (pukovskih), a katkada i zonskih (diviziskih) rezervi, da bi se tako onemogućio protivnapad.

Neposredno pre pomorskog, iskrcavan je vazdušni desant, i to na sam rub obale, onda kad mu je cilj bio zauzimanje ili uništenje važnih vatrenih žarišta, koja bi mogla u većoj meri sprečiti iskrcavanje sa mora. Posle pomorskog, vazdušni desanti su se iskrcavali, načelno, u dubinu odbrane, onda kada se želelo da se spreči evakuacija braniočevih snaga, odnosno da se preseku putevi dotura materijala i onemogućí dovođenje svežih operativnih rezervi iz dubine, kao i u cilju zaštite bokova mostobrana.

Obim snaga vazdušnog desanta zavisi, uglavnom, od značaja pomorskog desanta, a od toga zavise i njegovi zadaci. Često se vazdušni desanti upotrebljavaju za zauzimanje aerodroma u obalskom području, za zauzimanje i branjenje ili rušenje pojedinih mostova, komunikacijskih čvorova, važnih prevoja, tesnaca i sl. na relativno većoj udaljenosti od obale, ukoliko su ti ciljevi od vitalnog značaja za desantnu operaciju. U tom slučaju će za njegovu

podršku biti potrebne jače vazdušne snage, i to za relativno duže vreme, tj. dok se pomorski desant ne spoji sa vazdušnodesantnim jedinicama.

i) Dotur kritičnih potreba iskranim jedinicama. — To je zadatak koji izvršavaju transportna avijacija i helikopteri uz zaštitu lovačke avijacije i protivavionske artiljerije. Ova vrsta transporta dolazi do izražaja naročito onda kada su pomorske komunikacije presečene jačim pomorskim snagama. U ovakvim slučajevima potrebno je da pomorski desant osigura mesto za spuštanje aviona, a ako je to nemoguće, onda je neophodno osigurati da materijal bačen iz aviona ne padne u ruke branioca. Spušteni avioni se mogu koristiti, pri povratku, za evakuaciju ranjenika.

Što se tiče helikoptera, na njih se gleda, što je slučaj i sa svakim drugim novim sredstvom, — različito.

Na osnovu dosadašnjih iskustava može se zaključiti da će helikopteri olakšati rad desantnih jedinica, ali da ne mogu, bar zasad, zameniti brodove i pomorska desantna sredstva. Oni bi se najbolje mogli iskoristiti u sledećim slučajevima:

— pri spuštanju boraca u bližu pozadinu branioca (u borbi za obalski rub), i to preletom samo preko slabo branjenih mesta;

— za iskrcavanje grupa boraca na terenski teško pristupačnim ali taktički važnim mestima na obali;

— za pomoć mornaričkoj inženjeriji pri rušenju podvodnih prepreka bilo iskrcavanjem inženjeraca na samu prepreku bilo spuštanjem aktiviranih bombi (mina), koje će svojom eksplozijom proširiti prepreke;

— pri evakuaciji ranjenika, spasavanju brodolomaca i doturu nužnih potreba na brodove, obalu i u dubinu mostobrana ili fronta uopšte;

— za vezu, izviđanje na kopnu i moru, za protivpodmorničku odbranu na maršu i u zoni iskrcavanja, i sl.

PRIPREMA I IZVRŠENJE DESANTNE OPERACIJE

Priprema

Pripremni deo čitave desantne operacije obuhvata krug pitanja i radnji kao dejstava koja su međusobno povezana i zavisna jedna od drugih. Ovaj deo naziva se pripremna etapa desantne operacije. U nju spadaju:

1. Određivanje cilja operacije. — Među najvažnija pitanja pri određivanju cilja operacije dolazi određivanje opšteg zadatka, odnosno preciziranje objekata na obali čijim se padom postiže željeni cilj. Pri ovome treba, načelno, odrediti oblast, područje, sektor, rejon, zonu ili mesto svakog objekta, a zatim (zamisao) kako treba postići postavljeni cilj. Po mogućnosti određuje se i opšti način manevra. Zatim treba videti kakve su snage potrebne za ostvarenje postavljenog cilja, kao i to kakav je borbeni poredak najcelishodniji posle iskrcavanja. Posle toga treba odrediti tempo prodora, a na osnovu njega vremenski ritam pristizanja jedinica na obalu, odnosno jačinu snaga i sredstava koje treba iskrcati da bi se do određenog vremena izvršio opšti zadatak.

2. Izbor snaga i sredstava. — Zavisno od postavljenog cilja i dubine gde se nalazi objekt kojim treba ovladati, a to znači od obimnosti zadatka i situacije, jačina i sastav jedinica kopnene vojske mogu biti različiti. Poznato je da opšti zadatak na kopnu obično ostvaruju jedinice kopnene vojske uz podršku i zaštitu avijacije, dok obezbeđenje početnih operacija na obali obično vrši ratna mornarica specijalnim desantnim jedinicama uz podršku brodske arti-

ljerije i pod zaštitom avijacije. Ovo obezbeđenje sastoji se u zauzimanju i učvršćenju mostobrana snagama i sredstvima desantne pešadije, zatim u prevoženju do mesta ukrcavanja, ako je potrebno, a posle toga u ukrcavanju i na maršu morem, te u iskrcavanju kopnene vojske na stvoreni mostobran snagama ratne mornarice. Ovo se sve obavlja bilo ratnim bilo specijalnim brodovima ili popisnim trgovačkim brodovima. Posle zauzimanja i učvršćivanja mostobrana počinje više-manje neometano iskrcavanje glavnih snaga kopnene vojske. Njihov razvoj i dejstva na kopnu teku kao i u normalnim uslovima sa specifičnostima ograničenog, odnosno skućenog prostora i relativno dosta izmenjenih uslova u snabdevanju.

Za zauzimanje i obezbeđenje mostobrana radije će se upotrebljavati pešadija i inžinjeriske jedinice kopnene vojske, i ako do toga dođe, za njih će važiti opšta načela koja se primenjuju u zauzimanju mostobrana specijalnim desantnim jedinicama. Razlika je samo u pripremi i obuci.

Od snaga ratne mornarice, potrebnih za prevoženje desanta morem i iskrcavanje, upotrebljavaju se svi brodovi i plovna sredstva, počev od najvećih ratnih brodova do najmanjih ribarskih brodova i čamaca. Koji će se brodovi i kada upotrebljavati zavisi od karaktera desantne operacije i situacije u kojoj se ona izvodi.

Grubi proračun potrebne količine broskog prostora za prevoženje desantnih jedinica je 0,5 m² palube za jednog vojnika, ako su u pitanju brodovi sa prostranim palubama, a ako se radi o broskom prostoru uopšte, onda 1 tona nosivosti na 1 vojnika. Ovo je dovoljno ako se radi o desantu koji ima da prevali relativno kraća otstojanja, ali ako je u pitanju duži marš, onda se računa do 4 tone nosivosti broda na jednog vojnika. Ovo je približna norma ako se radi o brodovima trgovačke mornarice (popisnim), koji se, načelno, koriste za prevoženje kopnene vojske, a katkad i za materijalne rezerve specijalnih mornaričko-desantnih jedinica. Najveću primenu u svim slučajevima imaju specijalno građeni desantni brodovi i sredstva, ali njih često nema dovoljno.

Za prve talase treba birati najbrže brodove i desantna sredstva. Ovo načelo važi i za desante koji izvršavaju zadatak prepadom, a isto tako i za prevoz i iskrcavanje manjih jedinica namenjenih za pojačanje ugroženih snaga prvog ešelona (naročito na bokovima i krilima). Za glavne snage desanta obično se određuju veći desantni i trgovačko-putnički brodovi od kojih se ovi poslednji, ako ima mogućnosti, preuređuju za ovu svrhu.

Treba imati u vidu da je manje brodove lakše ukrcevati i iskrcavati, kao i da će se gubitak jednog takvog broda ma kakav teret prevezio mnogo manje odraziti na opšti zadatak, no u obratnom slučaju. Ali, zato manji brodovi imaju slabija maritimna svojstva, te kod loših vremenskih prilika može doći u pitanje njihova upotreba. Što se tiče obezbeđenja, manji brodovi su u daleko povoljnijoj situaciji od velikih, jer se mogu mnogo lakše zaštititi, pa čak i biti bez brodova namenjenih za protivpodmorničku odbranu, a u dobroj meri i bez brodova za protivminsku odbranu i sl.

Za podršku iskrcavanja i zauzimanja mostobrana dolaze u obzir: desantni jurišni čamci podrške, desantne artiljerijske peniše ili splavi, desantne protivavionske peniše, desantne peniše sa raketnim naoružanjem, kao i sve klase ratnih i popisnih naoružanih brodova.

Snage i sredstva za obezbeđenje desanta na moru i zone iskrcavanja mogu biti različite i po jačini i po sastavu, što zavisi u prvom redu od sopstvenih mogućnosti i od prisustva neprijateljskih pomorskih snaga i avijacije. Naročito treba voditi računa o sastavu neprijateljske flote, a posebno o brzim plovnim jedinicama i podmornicama, koje mogu iznenada da se probiju u rejone iskrcavanja. Zato će se u svakom slučaju posebno odrediti kojim snagama treba dati prednost: torpednim, protivpodmorničkim ili artiljeriskim, a sve to zavisi, u prvom redu, od klasa neprijateljskih brodova i sopstvenih mogućnosti. U nedostatku određenih klasa brodova, može se snagama zaštite dodeliti avijacija. Ona može blagovremeno otkriti pribli-

žavanje neprijateljskih pomorskih snaga na većim daljinama i uspešno sadejstvovati svojim pomorskim snagama.

Pri izboru avijacije treba voditi računa kako o njenom naoružanju, manevarskim osobinama i brzini, tako i o radijusu dejstva. Da bi avioni mogli što duže dejstvovati, neophodno je da im aerodromi budu što bliže vojišta. Za pripremu i neposrednu podršku iskrcavanja najbolje se dosada pokazala laka, a naročito lovačko-bombarderska avijacija, jer ona može dejstvovati bez lovačke zaštite. Za zaštitu na maršu jedino dolazi u obzir lovačka avijacija, prvenstveno ona koja je sposobna i za noćna dejstva i poletanje po svakom vremenu.

Pored avijacije, za pripremu i podršku iskrcavanja, kao i podršku iskranih snaga, mogu se odrediti vazdušnodesantne trupe.

3. Formiranje zajedničkog štaba. — Štab sastavljen od pretstavnika rodova i vidova formira se kad se radi o krupnijim desantnim operacijama. Ovaj štab, kao organ komande operacije, treba da razradi i obezbedi blagovremeno planiranje, kako bi se što pravilnije ostvario postavljani cilj. Planiranje ide čak do najsitnijih detalja, ako se ima vremena, pa zato štab treba da bude dosta velik i raznorodan.

Koji vid oružanih snaga treba da ima odlučujuću reč po ovom ili onom pitanju za vreme pripreme i izvršenja operacije? Presudnu ulogu u pitanjima koja se odnose na pripremu i izvršenje operacije ne bi trebalo da ima ni organizacijski sastav jedinice ni starešinstvo, već karakter zadatka, snage sa kojima se raspolaze i situacija u kojoj se izvodi desantna operacija. Zato opšte rukovodstvo može da preuzme, zavisno od karaktera desantne operacije, bilo ratna mornarica bilo kopnena vojska. Ratno vazduhoplovstvo, bar za sad, ne dolazi u obzir, iako mu takvu ulogu već predviđaju neki vojni teoretičari, jer se ono još uvek pojavljuje kao sadejstvujuća snaga.

Na osnovu iskustava iz poslednjeg rata moglo bi se kazati da odlučujuću reč ima, u svakom slučaju, komandant operacije (bio on general ili admiral), a njegove

odluke, načelno, baziraće se do iskrcavanja i zauzimanja mostobrana na predlozima i zahtevima mornaričkog komandanta — komandanta iskrcavanja preko koga komandant operacije i komanduje celokupnim snagama u desantu. Ovo je potrebno zato što on komanduje svim snagama desanta dok se komandant desanta ne iskrca i uspostavi komandno mesto. Po zauzimanju mostobrana prednost ima komandant desanta za čiji račun i radi celokupan sastav.

4. Prikupljanje podataka o neprijatelju. — Prikupljanje podataka otpočinje odmah po formiranju komande operacije i dobijanju opšte direktive, i traje sve do završetka desantne operacije.

Veliki je krug pitanja i ogroman prostor sa mnogobrojnim objektima koje treba proučiti da bi se dobila jasna slika o tome šta se sve može od branioca očekivati i čime se i kako on može suprotstaviti. Da bi se za što kraće vreme prikupili što tačniji podaci, koriste se:

— već dobiveni podaci od viših komandi; osnovni, a često i najvažniji se redovno dobijaju uz direktivu za izvođenje operacije;

— obaveštajna i agenturna služba sa svim njenim granama;

— izviđanje (avijacijom, brodovima, podmornicama, ubačenim jedinicama, partizanima, grupama specijalnih izviđača, nasilnim izviđanjem; hvatanje neprijateljskih vojnika, saslušavanje zarobljenika i sl.);

— avio-fotosnimci (vertikalni, kosi i stereoskopski, snimani sa raznih visina i daljina), fotosnimci sa podmornica, vojno-geografske studije i opisi vojišta, istoriski opisi, pa čak i turistički zapisi, razne razglednice pojedinih plaža i pejisaža, otoka i delova obale itd.;

— procena neprijateljskih snaga i sredstava, kao i svih ostalih elemenata koji utiču na organizaciski sastav, naoružanje, život i borbenu sposobnost itd.

Što se prikupe detaljniji podaci i što oni budu svežiji, to će i plan operacije biti realniji. Prilikom prikupljanja podataka mora se voditi računa da ne dođe do otkrivanja

operacije ili da se dezinformacije date od neprijatelja prime kao tačni podaci. Zato sve prikupljene podatke obavezno treba proveriti barem preko dva kanala, ako nije moguće još svestranije proveravanje.

5. Preduzimanje mera za obezbeđenje tajnosti priprema i izvršenja operacije. — Za vreme priprema operacije moraju se preduzeti sve mere predostrožnosti, a naročito u etapi koncentracije i ukrcavanja. Pokreti trupa i brodova ka mestima i rejonima koncentracije moraju se obaviti noću, a mogu se poduzimati i razne mere operativnog maskiranja (naprimer, lažno prevoženje i sl.). U ruke neprijatelja ne sme pasti nikakav dokumenat, a naročito se mora obratiti pažnja na telefonski i radio-saobraćaj. Zato na planiranju čitave operacije treba da radi ograničen broj lica, koja će sama ili preko svojih neposredno potčinjenih i drugih saradnika, a uz pomoć zainteresovanih štabova, prikupljati potrebne podatke. Pri ovome se ne sme ići u drugu krajnost i niže starešine ostaviti bez osnovnih elemenata za njihov rad, jer, bez obzira koliko se detaljno razrađivala operacija odozgo, niže starešine će imati itekako dosta da rade na pojedinim pitanjima unutar svojih jedinica u pripremnom periodu.

Kod prikupljanja podataka treba se držati osnovnog pravila: »otkriti«, a ne biti »otkriven«. Zato se sva izviđanja iz vazduha moraju vršiti u redovnim naletima avijacije. Upućivanje grupa za izviđanje brodovima i podmornicama treba da bude tako izvedeno i obezbeđeno da nijedan dokumenat, ukoliko grupa ili njeno prevozno sredstvo budu uništeni, ne padne u ruke neprijatelju, na osnovu koga bi on saznao o pripremama za desant. Izviđanje mora biti usmereno i na druga područja, katkad i intenzivnije nego tamo gde će se vršiti iskrcavanje da branilac ne bi prerano zaključio koji deo obale interesuje napadača. Pri koncentraciji snaga i sredstava poželjno je preduzimati mere dekoncentracije, tj. da se koncentracija i ukrcavanje izvrše na više mesta. U tom slučaju će se i marš vršiti iz više pravaca ka mestima iskrcavanja. Mobilizacija i opremanje popisnih desantnih

sredstava može se izvršiti u sklopu opšte mobilizacije brodova trgovačke mornarice. Popisni brodovi se ne moraju odmah uputiti u očekujuće rejone za ukrcavanje. Naravno, u tom slučaju biće poteškoća u obuci.

U dopunskoj obuci formaciskih desantnih jedinica i brodova neće biti teškoća. Međutim, u dopunskoj obuci kopnene vojske i osnovnoj obuci popisnih brodova, — a ona je neophodna, — treba biti oprezan gde i na koji je način izvesti, jer na osnovu ove obuke neprijatelj može predvideti da se priprema neka desantna operacija. Obuka se, kod kopnene vojske, može sprovoditi delimično u toku normalnih vežbi na kopnu kroz »fizičku obuku«: spuštanje i penjanje uz konop, prelaz preko brvna, savlađivanje vodenih prepreka gazom i plivanjem, preskakanje sa jednog predmeta na drugi itd., što treba regulisati direktivom za obuku. Sa ovim vežbama ne bi trebalo preterati, već samo nešto malo povećati broj časova u odnosu na uobičajene. Dosta teže će biti sa popisnim brodovima koji moraju sprovoditi čak i osnovnu obuku, naročito u združenom plovljenju.

Izabrani rejoni koncentracije i ukrcni rejoni u izabranim područjima moraju se tako osigurati i obezbediti da se omogući nesmetano odvijanje svih radnji koje se u njima izvode. Možda će u tom cilju trebati pojedine rejone, pa čak i čitava područja, izolovati — prekinuti saobraćaj, uvesti strogu cenzuru ličnih pošiljki, ograničiti telefonske razgovore, a radio-saobraćaj potpuno zabraniti (sem redovnog koji se i dotada odvijao). Razne mere taktičkog i operativnog maskiranja za vreme koncentracije, ukrcavanja, marša i iskrcavanja treba primenjivati kad god za to postoje uslovi. Ove se mere moraju planski sprovesti, jer će u protivnom biti mnogo više štetne no korisne.

6. Izbor oblasti, područja, sektora, zone, rejona, mesta i tačaka iskrcavanja. — Na izbor ovih elemenata utiču u prvom redu cilj, ali iako je on zajednički za sve koji učestvuju u njegovom ostvarenju, pri izboru zone iskrcavanja dolazi do vidnog razmimoilaženja između poje-

dinih rodova i vidova oružanih snaga, naročito u odnosu na zahteve za što povoljnije uslove izvršenja zadatka, a koje nije moguće sve udovoljiti.

Kopnena vojska zahteva da iskrcavanje bude što bliže objektu i na pravcu gde će otpor branioca biti što manji, kao i da na tom mestu bude pogodnih puteva od obale ka unutrašnjosti. Ali, ovim zahtevima često se mogu suprotstaviti hidrografsko-navigaciski elementi, koji zahtevaju: da obala bude pristupačna, peskovita i sa dovoljno plaža za iskrcavanje dovoljne dubine mora i bez navigaciskih prepreka; da je pristup obali slobodan; da postoji mogućnost slobodnog manevra pri podršci; da obala ima dobre orijentire i da su plaže za iskrcavanje zaklonjene od vetrova i valova. Zatim treba imati na umu da je branilac, obično, najjače utvrđen na mestima koja za desant pružaju povoljne mogućnosti, pa je zato često teško naći rešenje.

No, ipak, posle detaljne analize i proučavanja svih zahteva određuje se ona zona koja je najprihvatljivija za većinu rodova i vidova oružanih snaga, s tim što se preduzimaju mere da se negativne strane svedu na minimum.

7. Borbeni poredak jedinica prvog ešelona desantne udarne grupe i desantne flotile. — Njega načelno čine: borbeni poredak jurišnih odreda — sastavljenih od mornaričkodesantne pešadije; borbeni poredak jedinica desantne flotile — namenjene za iskrcavanje, zauzimanje i učvršćivanje mostobrana; borbeni poredak grupa mornaričke inžinjerije — namenjene za krčenje prolaza u podvodnim preprekama i raščišćavanje i uređenje obale, a sa njima i grupa za regulisanje saobraćaja i grupa za hidrografsko-navigacisko obezbeđenje zone iskrcavanja; borbeni poredak grupa minolovaca — namenjenih za pravljenje prolaza pred i u zoni iskrcavanja; borbeni poredak grupa brodova za neposrednu podršku iskrcavanja, zauzimanje i zaštitu bokova mostobrana.

Kako će borbeni poredak biti postrojen? Načelno će se dublje ešelonirati kod iskrcavanja na jako utvrđenu

obalu, a ako je u pitanju slabije utvrđena obala, na račun ešeloniranja ići će se u širinu. U svakom slučaju, rezerve su jače nego u napadu na kopnu.

Borbenom poretku sadejstvuju ratni brodovi štiteći zone iskrcavanja i učestvujući u artiljeriskoj pripremi i podršci iskrcavanja borbenih grupa. Avijacija sadejstvuje ratnoj mornarici time što vrši zaštitu iz vazduha, a zatim pripremu i podršku iskrcavanja.

Borbeni poredak treba da omogući najcelishodniju upotrebu svih snaga prvog ešelona desantne udarne grupe uz maksimalnu podršku s mora i iz vazduha, a sve u cilju da bi se što pre obezbedilo iskrcavanje i uvođenje u borbu drugog ešelona, tj. glavnih snaga desanta, uz što manje gubitke, i da bi se postigao opšti cilj.

Drugi i sledeći ešeloni načelno se prevoze većim brodovima i njihov razvoj za borbu vrši se po iskrcavanju na obalu.

Na određivanje borbenog poretku utiču razni faktori, kao: sastav snaga i sredstava desantnih jedinica određenih za zauzimanje mostobrana, karakter odbrane, veličina mostobrana, jačina branioca, opšti sistem odbrane po dubini, duž obale i na kopnu, mogućnosti i sastav snaga i sredstava podrške i zaštite iskrcavanja, karakter obale i prilaza itd.

8. Izbor časa i dana iskrcavanja. — Pitanje izbora časa i dana iskrcavanja ne postavlja se ni u jednoj operaciji tako akutno kako se ono postavlja u desantnoj. To je i razumljivo, ako se ima na umu da je desantna operacija vid borbenih dejstava gde su, zbog različitih taktičko-tehničkih osobina i mogućnosti, zahtevi jednog vida snaga suprotni drugom — naročito kod izbora časa («Č») iskrcavanja. Tako naprimer, danju lakše prilaze obali brodovi i desantna sredstva, a lakše se i otklanjaju prepreke i prave prolazi u inženjeriskim podvodnim preprekama. Pored toga, desantni čamci lakše će dolaziti na tačke iskrcavanja, biće efikasnija brodsko-artiljeriska i aviopriprema i podrška iskrcavanja. Ali se, u isto vreme, gubi iznenađenje, povećava se efikasnost odbrane i sl. Među-

tim, ako se iskrcavanje vrši noću, postiže se veći stepen iznenađenja i smanjuje se u mnogome efikasnost branioca. Ali, i napadačeva vatra noću gubi u preciznosti, dok je sa druge strane, manja potreba za zaštitom iz vazduha, i što je najvažnije, osigurano je vidno vreme za dejstva trupa na samoj obali itd. U isto vreme noću je otežan prilazak brodovima obali, teže se pronalaze tačke iskrcavanja, otežana je brodska i aviopodrška.

Bez obzira da li će se čas iskrcavanja odrediti da bude danju ili noću, treba voditi računa o amplitudi plime i oseke. Za vreme plime lakši je manevar desantnim brodovima i čamcima, naročito u plićim pribrežnim vodama, dok će se kod oseke, naročito ako je amplituda — razlika u visini vode velika, lakše pronalaziti i probijati prolazi kroz podvodne inženjeriske prepreke i minska polja namenjena protiv čamaca i brodova sa malim gazom.

Na izbor dana iskrcavanja (»D«) uglavnom utiču astronomsko-meteorološki i klimatski uslovi. Dan iskrcavanja treba da bude takav da atmosfere prilike dozvoljavaju iskrcavanje. Uoči dana iskrcavanja, tj. kad desant maršuje, poželjno je da noć bude sa mesečinom, jer se tada lakše održava stroj na maršu, lakše je komandovati tako složenim sastavom kao što je konvoj nehomogenog sastava. Iako su komandni brodovi zaštite opremljeni radarima (a možda i ostali), i bez obzira na dosta usavršena sredstva za osmatranje morske površine, vazduha, pa čak i za osmatranje ispod morske površine, noć je ipak noć, i njene specifičnosti još uvek se moraju uzimati u obzir. Prema tome, kad se svi činioци svestrano prouče i usklade sa postojećom situacijom, naći će se odgovor na pitanje kada treba izvoditi desantnu operaciju.

9. Određivanje pravaca za prilaz obali i mesta taktičkog razvoja. — Pošto su elementi koji na ovo utiču skoro isti kao i kod izbora zone iskrcavanja, to će se dati samo nekoliko napomena. Pogodni pravci prilaza obali skoro redovno su jako branjeni (minska polja štice obalskom artiljerijom, raznovrsne barikade, inženjeriske podvodne prepreke). Treba težiti, ako je moguće, da se

zaobiđu pomenute prepreke, — što se često neće moći postići. Zato će biti potrebno odrediti posebne snage i sredstva koja će probiti prepreke i napraviti prolaze u njima te omogućiti slobodan prilaz i iskrcavanje. Ovaj zadatak obaviće razne vrste minolovaca, specijalni brodovi za proboj prepreka i jedinice mornaričke inženjerije. Ako se oskudeva u ovim brodovima, onda ih mornarička inženjerija, pa i avijacija, moraju zameniti. Iako je osnovni zadatak mornaričkih inženjerskih jedinica u desantnim operacijama proboj podvodnih priobalskih inženjerskih prepreka, one mogu da prave prolaze i u raznim protivčamčanim preprekama, naravno, sa manjim uspehom od specijalnih brodova čija je to namena. Međutim, u morskim poljima moći će praviti prolaze i avijacija, i to bombardovanjem — kontraminiranjem.

Pozicije za prelaz iz marševskog u borbeni poredak desantne flotile, tj. taktički razvoj, određuju se, kao što je već rečeno, van dometa obalske artiljerije branioca. Ukoliko na prilazu obali nema navigacijskih i ostalih prepreka, onda bi sa tih pozicija borbeni poredak trebalo da se kreće najkraćim putem ka tačkama iskrcavanja kako bi brodovi bili izloženi što kraće vreme vatri. Ako pak, prepreke postoje, treba ih, po mogućnosti, ukloniti ili naći rešenje da se njihov štetan uticaj svede na minimum.

10. Izbor područja, zone, rejona, mesta i vezova za ukrcavanje. — Saglasno izboru gore pomenutih elemenata treba odrediti i polazne i očekujuće rejone za ukrcavanje, koji se nadovezuju na kopnu na rejone raspodele i koncentracije snaga i sredstava desantne pešadije i kopnene vojske, a na moru na desantnu flotilu i ostale snage ratne mornarice. Svi ovi elementi su međusobno usko povezani te se ne mogu izolovano posmatrati. Područje na kojem se vrši ukrcavanje ne bi, po mogućnosti, trebalo da bude udaljeno više od jedne noći marša do predviđenog mesta iskrcavanja, ako se radi o desantu taktičkog i manjeg značaja.

Rejoni za ukrcavanje, načelno, treba da budu zaštićeni od osmatranja s mora i da pružaju mogućnost maski-

ranja od osmatranja iz vazduha. U lukama, ukoliko nisu dobro branjene iz vazduha, treba birati ukrcne rejone i mesta vezova samo za onaj teži materijal i tehniku koji se ne ukrcavaju na specijalna desantna sredstva i brodove. Broj rejona, mesta i vezova, ako je moguće, treba da bude onoliki koliko ih je potrebno da se svi brodovi jednovremeno mogu ukrcati.

Polazni, očekujući kao i ostali rejoni, zaključno sa rejonom koncentracije, ukoliko je obala zaštićena nizom otoka, mogu biti neposredno na obali ili na par kilometara od nje. Ako je obala otvorena i postoji opasnost od neprijateljskog izviđanja i dejstva s mora, onda ovi rejoni moraju biti udaljeni od obale toliko da se u njima mogu neometano odvijati radovi oko pripreme. Udaljenost zavisi od jačine snaga koje vrše koncentraciju, zatim od komunikativnosti, konfiguracije i pokrivenosti zemljišta, kao i od razuđenosti obale, i kreće se od 1 do 35 km. Kod većih desantnih operacija na udaljenost najviše utiče komunikativnost, koja je nužna za dotur naoružanja i tehnike kopnenoj vojsci do mesta ukrcavanja, a što nije slučaj kod manjih desanata koje organizuju i izvršavaju same snage ratne mornarice.

Rejoni razmeštaja treba u prvom redu da pružaju mogućnost maskiranja od uvida iz vazduha, a za to najbolje odgovaraju zalivi i uvale dovoljnom dubinom mora kako bi brodovi mogli da se vežu uz samu obalu, a zatim se maskiraju formaciskim i priručnim maskirnim sredstvima.

Svi ovi rejoni treba, po mogućnosti, da budu zaklonjeni od vremenskih nepogoda. Posebno se mora voditi računa o tome da je saobraćaj u njima moguć i noću, pošto se svi pokreti iz jednog u drugi rejon redovno vrše noću. Udaljenost očekujućih rejona za ukrcavanje od rejona ukrcavanja treba da bude najviše tolika, koliko je potrebno za dolazak trupa iz očekujućih rejona do mesta veza u mestu ukrcavanja. U tom slučaju pokret jednih i drugih ka mestima ukrcavanja može otpočeti jednovremeno.

Rejon koncentracije za desantne brodove može se odrediti i na mnogo širem području.

Rejoni koncentracije brodova određenih za zaštitu zone iskrcavanja i marša mogu se odrediti na pravcima kojima se ujedno dopunjuje sistem obezbeđenja dotičnog područja, tj. koji mogu jednovremeno obezbeđivati formiranje marševskog poretka, tako da brodovi posle toga mogu lako zauzeti postavišta na maršu. Uopšte uzevši, koncentracijska prostorija, ukoliko to dozvoljavaju situacija i mogućnosti sopstvenih snaga i sredstava, treba da omoguće što rastresitiji raspored trupa i brodova, što je kod razuđenih obala moguće lako postići.

11. Zaštita i obezbeđenje koncentracije i ukrcavanja. — Koncentracijsku prostoriju načelno obezbeđuje vojno-pomorska zona ili neka druga obalska komandna baza, uporište ili pak teritorijalna komanda KoV na obali ako se radi o manjem desantu. Jedinice desanta i ostale snage ratne mornarice takođe imaju taj zadatak.

Organizaciju i planiranje veze i planiranje popune materijalnim sredstvima i sl., za jedinice na kopnu vrše desantne jedinice, a njihovo izvršenje i realizacija spadaju u dužnost gore pomenutih obalskih komandi. Zaštita od nisko letećih aviona, održavanje reda i režima saobraćaja i drugih sličnih radnji na koncentracijskoj prostoriji, a posebno u rejonima ukrcavanja, načelno spada u dužnost jedinica koje vrše ukrcavanje.

Da bi što manji broj ljudstva iz desantnih jedinica bio angažovan, to im u ovim radovima pomaže svojim ljudstvom i sredstvima, specijalno određenim za obezbeđenje ove etape desantne operacije, vojno-pomorska baza ili neka druga obalska komanda. Ukrcavanje materijala vrše same jedinice koje se ukrcavaju, i to uz stručnu pomoć posada brodova i osoblja baza ili komandi, ako se upotrebljavaju lučka tehnička sredstva. Sve radove planira komanda operacije unapred, da bi se obavili blagovremeno i u saglasnosti sa opštim planom i tako obezbedio nesmetan dolazak jedinica na koncentracijsku prostoriju.

12. Izbor taktičkih pravaca u odnosu na operaciski pravac kao i ruta pojedinih konvoja desanta, ako desant maršuje ka zoni iskrcavanja iz više pravaca. — Izborom područja i zone iskrcavanja i područja ukrcavanja određen je uglavnom operaciski pravac na moru čija dužina i širina zavise od razuđenosti obale, odnosno od međusobnog otstojanja rejona i zone u području ukrcavanja i zone i njenih rejona iskrcavanja. U tom operaciskom pravcu može biti više taktičkih pravaca, a u svakom taktičkom pravcu zavisno od navigaciskih mogućnosti, više ruta. Koliko će biti taktičkih pravaca i ruta zavisiće od broja desantnih konvoja.

Jedinice jačine do zaključno mornaričkodesantne brigade i slične, obično se prevoze u jednom konvoju ako se iskrcavaju u jednoj zoni iskrcavanja. Ako ima više jedinica, a time i konvoja, može se koristiti jedan ili više taktičkih pravaca za sve konvoje, što će zavisiti od karaktera desanta, mogućnosti osiguranja, određenog vremena iskrcavanja, kao i od mogućih neprijateljskih dejstava u operaciskom području.

13. Marševski poredak, bliska i daljna zaštita desantne flotile. — Marševskim poretkom smatra se raspored plovnih jedinica unutar konvoja. Kao osnova za razradu marševskog poretka, načelno, služi borbeni poredak iskrcavanja. Brodovi unutar konvoja numerišu se taktičkim brojevima, da bi bilo lakše komandovanje.

Na određivanje marševskog poretka i načina zaštite utiču razni faktori: karakter, dužina i širina operativno-taktičkog pravca, dubina mora, hidrografsko-navigacisko uređenje i sl. Astronomsko-meteorološki i klimatski uslovi mogu imati presudan značaj za organizaciju izvidanja i osmatranja (na, iznad i ispod površine mora), kao i za upotrebu naoružanja i primenu maskiranja.

Pored veličine zone dejstva i mogućnosti neprijatelja, koji čine važan faktor situacije, posebno veliki uticaj na situaciju imaju sopstvene mogućnosti, tj. taktičko-tehničke osobine, sastav i broj sopstvenih brodova, kako onih koji prevoze desant, tako i onih koji će ga obezbeđivati.

Iz borbenog poretka proizilazi marševski, te zato prelaz iz marševskog poretka u borbeni treba da je što jednostavniji. Ukoliko se maršuje u više konvoja, treba voditi računa o tome da svaki od njih prevozi jednu ili više kompletnih taktičkih jedinica. Ako ma iz kojih razloga treba jednu taktičku jedinicu prevoziti u više konvoja, neophodno je podesiti njihovo pristizanje u zonu iskrcavanja tako da ono odgovara redosledu iskrcavanja, tj. čim se iskrcava jedan, da stigne drugi konvoj.

Jačina i sastav bliske zaštite zavisiće prvenstveno od snaga neprijatelja. Tako, naprimer, ako se u konvoju nalaze brodovi sa većim gazom, onda im pretili na prvom mestu opasnost od podmornica. Da bi se organizovala zaštita od njih, treba predvideti koliko podmornica može napasti konvoj. Kada se odredi njihov broj, određuje se i broj neophodnih patrolnih brodova. Iz prakse je poznato da za uspešnu borbu treba imati: koliko podmornica se očekuje — toliko patrolnih brodova u PPO, a zatim se ovaj broj povećava za 50% više jedan patrolni brod. Ali, kako je teško proceniti broj podmornica koje mogu napasti konvoj, a pogotovu ako je njegova brzina mala, treba imati, kad god se to može, jaku rezervu patrolnih brodova.

Ako je moguće, treba težiti da se više konvoja obezbeđuje jednim zaštitnim odredom (radi ekonomije snaga flote), a ako se to ne može, onda će jačina zaštite prvenstveno zavisiti od važnosti pojedinih konvoja. Ukoliko nema dovoljno snaga za obezbeđenje, treba razmotriti na kojim predelima je potreban koji vid odbrane, a koja se područja mogu prolaziti i bez zaštite.

14. Ispravljanje delimičnih planova i sastavljanje opšteg plana desantne operacije. — Najpre se postavlja okvirni plan desantne operacije, a zatim na osnovu njega rodovi i vidovi sastavljaju svoje delimične planove iz kojih proizilazi niz detalja.

Pošto je već u dosadašnjim radnjama bilo potrebno napraviti niz proračuna i delimičnih planova — na osnovu opšteg načelnog plana — to su samim tim donekle planovi rodova i vidova koji učestvuju u desantnoj operaciji,

već uglavnom gotovi. Sada je jedino potrebno da se oni međusobno usklade i, eventualno, da se u njih unesu neke promene i dopune, i da se potom dostave na izvršenje.

Opšti plan desantne operacije, koji treba da razradi svaku etapu posebno do najsitnijih detalja, dosta je obiman jer se sastoji iz niza delimičnih planova (konačnih delimičnih planova) sva tri vida oružanih snaga. On se u okviru pojedinog roda i vida za svaku etapu i fazu, odnosno svaku radnju, posebno, do najsitnijih detalja koji se mogu da predvide, unapred razrađuje. Sve ove planove koje rade pojedine komande načelno odobrava komanda operacije. Na osnovu ovih planova radi se tabelarni pregled u koji se unose osnovna dejstva svih jedinica po etapama i fazama desantne operacije.

Posle ovog opšteg plana svaki vid i rod razrađuje do najsitnijih detalja posebne planove, uputstva i instrukcije. Ovako razrađeni i odobreni planovi obavezni su za sve učesnike, kojima se dostavljaju u izvodu — u vidu pismenih naređenja sa potrebnim priložima i šemama. Ukoliko vreme dozvoli, izvodi se prave čak i za pojedine brodove, odnosno jurišne grupe. Na osnovu pojedinih delova iz ovih izvoda vrši se obuka i priprema jedinica mnogo ranije nego što im se izvodi u celosti dostave. Kad jedinice dobiju u celini izvod po kome treba da izvrše zadatak, tada se, pred samo ukrcavanje, celokupan starešinski sastav do detalja upoznaje sa njim, a borački sastav u potrebnom obimu, i to: bilo kad se izvod dobije, bilo na samim brodovima.

Koncentracija, borbena organizacija i ukrcavanje

Ova etapa posmatraće se kroz dve faze:

1. *Prva faza* obuhvata prikupljanje snaga i sredstava na koncentracijskoj prostoriji, njihovu borbenu organizaciju i dovođenje trupa i brodova u očekujuće rejone za iskrcavanje. U njoj se vrše sledeće radnje:

a) Prevoženje trupa i materijala, zatim dovođenje desantnih sredstava i brodova na koncentracisku prosto-

riju, kao i jedinica za obezbeđenje rejona koncentracije i ukrcavanja. — Sva prevoženja, na kopnu ili moru, poželjno je izvršiti noću, ali sa takvim proračunom da se u pojedine rejone stiže pre svitanja kako bi se imalo dovoljno vremena za maskiranje. Ukoliko se ovo ne može postići u toku jedne noći, onda treba predaniti na mestima koja su prirodno maskirana i zaštićena od neprijateljskog osmatranja i izviđanja iz vazduha.

Retko je moguće naći idealno područje u kome bi se mogle koncentrisati dovoljno velike snage, a da pri tome ničim ne odaju neprijatelju svoje prisustvo. Zato je najbolje, i pored postojeće solidne zaštite s mora, kopna i vazduha, što je moguće manje zadržavati se u rejonima koncentracije. Ovo naročito važi za iskrcne stanice i pristaništa gde se iskrcavaju ljudstvo i materijal pred dolazak na koncentracisku prostoriju. Posle iskrcavanja treba, po unapred stvorenom planu, rastresito razmestiti pristigle jedinice: po četama, odredima, baterijama i pojedinim grupama, i dobro ih maskirati. Ovaj princip važi i za brodove, koje treba pojedinačno ili u manjim grupama razmestiti po uvalama. Snage i sredstva za obezbeđenje rejona ukrcavanja i koncentraciske prostorije ne bi trebalo mnogo ranije da stignu od desantnih trupa i brodova na koncentracisku prostoriju, jer bi svojim prisustvom, u izvesnoj meri, dekonspirisali operaciju. Tako, naprimer, jedinice protivavionske odbrane mogu doći ranije samo toliko koliko im je potrebno da se sprema za dejstvo. Ovo isto pravilo važi i za brodove koji vrše obezbeđenje s mora, ukoliko to ne rade snage obalske pomorske komande ili baze. Niukom slučaju ne sme se dozvoliti neprijatelju da proдре, bilo pomorskim ili vazдушnim snagama, u rejon koncentracije. Zato u teritorijalnoj protivavionskoj odbrani treba da bude, pored jake protivavionske artiljerije, i dovoljno lovačke avijacije. Radarsko osmatranje mora biti takvo da se neprijateljska avijacija može blagovremeno otkriti. Pored toga, sve jedinice, kako na moru tako i na kopnu, moraju biti spremne za odbijanje nisko letećih aviona.

b) Uređenje koncentracijske prostorije i mere obezbeđenja materijalnim potrebama. — Ako koncentracijska prostorija ima dovoljno puteva, a iskrene stanice su dovoljnog kapaciteta, i ako je zemljište ispresecano i pošumljeno, odnosno obala dovoljno razučena, onda predolaska jedinica koje će učestvovati u desantu ne bi trebalo preduzimati nikakve prethodne radove na koncentracijskoj prostoriji, sem izviđanja i sanitetskog obezbeđenja. Materijalne potrebe jedinica trebalo bi da stižu u isto vreme kad i jedinice (sem vozećih i plovećih) kako bi ih one imale pri ruci.

c) Raspodela snaga i sredstava i njihova borbena organizacija. — Na koncentracijsku prostoriju jedinice dolaze u punom formacijskom sastavu ili se tek tu popunjavaju. Ako se ovde vrši popuna, onda se odmah posle nje pristupa taktičkoj raspodeli snaga i sredstava prema odluci za izvršenje zadatka. Zatim se jedinice upućuju u rejone prikupljanja, tj. u sastav onih taktičkih grupa i jedinica sa kojima će zajedno ili u njihovom sastavu izvršavati pretstojeće zadatke. Redosled i način kretanja iz jednog u drugi rejon treba regulisati tako da ne dođe do ukrštavanja maršruta, zbog čega se mora napraviti poseban plan pregrupisanja, kao sastavni deo opšteg plana ove etape.

d) Dopunska obuka novoformiranih taktičkih jedinica. — Odmah po pristizanju jedinica i sredstava ojačanja u rejon prikupljanja treba ih uvrstiti u taktički sastav onih jedinica sa kojima će izvršavati zadatak, a zatim otpočeti sa zajedničkim kratkim vežbama po unapred stvorenom planu. Ova obuka ima za cilj samo usklađivanje dejstva već obučениh jedinica. Obučavanje se sastoji iz kratkih pokaznih vežbi, naročito ako se nije u pripremnom periodu operacije imalo brodova i drugih potrebnih snaga i sredstava za uvežbavanje nego su korišćene makete. Bez obzira na kratkoću vremena, ove vežbe bi u svakom slučaju trebalo da obuhvate osnove iz radnji sa kojima će se jedinice sresti, što se obično svodi na sledeća pitanja: način smeštaja trupa i materijala; zajed-

ničke obaveze i dužnosti posade brodova i desantnih jedinica za vreme ukrcavanja, prevoženja i iskrcavanja; vežbanje u brzom ukrcavanju i iskrcavanju, vezivanju i drešenju kamiona, topova i ostalog tereta, koji se smešta na palubama brodova i desantnih splavova; redosled ukrcavanja i iskrcavanja prema borbenoj organizaciji borbene grupe, jedinice itd. Ako to nije moguće sprovesti sa svim jedinicama skupa, onda je to potrebno sprovesti delimično po jedinicama i to za one radnje koje su najnužnije.

Naročito je važno uskladiti gledišta starešinskog sastava u odnosu na sadejstvo. Zato njihovu obuku treba sprovoditi, po mogućnosti, po grupama i odredima, onako kako će izvršavati zadatke na obali branioca, a ne po formaciskim jedinicama, rodovima ili službama. Ovo je naročito važno ako starešine prvi put učestvuju u ovakvoj operaciji. Način planiranja izvođenja obuke može biti različit, a zavisiće od niza elemenata od kojih je najvažniji ratno iskustvo starešinskog i boračkog sastava.

e) Prikupljanje novih podataka o neprijatelju i dopuna plana desantne operacije. — Sistematskim izviđanjem, koje počinje mnogo pre početka desantne operacije, prikupljaju se sveži podaci o neprijatelju. Ali pošto se situacija brzo menja, izviđanje mora biti neprekidno, a nove podatke treba odmah unositi u plan operacije. Pri dopuni plana mora se voditi računa da se zbog neznačajnih stvari ne dira u planove jedinica.

Unošenje novih podataka treba obaviti blagovremeno, tako da bi se sa novonastalom situacijom mogli na vreme upoznati i pripremiti i starešine i jedinice.

2. *Druga faza* obuhvata ukrcavanje trupa i materijala na brodove i njihov odlazak u očekujuće rejone. Ako su jedinice dobro uvežbane, ova faza odvijaće se relativno brzo, po planu i, uglavnom, sledećim redom:

a) *Borbeno i materijalno obezbeđenje ukrcavanja.* — Ovo obezbeđenje vrši pomorsko-obalska komanda ili pomorske baze na čijoj se teritoriji vrši ukrcavanje, a na osnovu izvoda iz opšteg plana desantne operacije. Borbeno obezbeđenje se vrši po načelima odbrane pomorske

baze. Prema tome, naročitu pažnju treba obratiti na protivavionsku odbranu, a ako je obala nerazuđena, onda i na sve ostale vidove odbrane (protivpodmorničku, protivtorpednu, protivminsku itd.).

Ako se ukrcavanje obavlja na širem području i van uređenih luka i baza, snage pomorskog područja često neće biti dovoljne za potpuno obezbeđenje s mora. U tom slučaju treba ih ojačati snagama susednog pomorskog područja ili flote, a ako to nije moguće, mogu se upotrebiti sve jedinice ili deo jedinica određenih za zaštitu desanta na maršu. Ako i one nisu dovoljne, onda se za neke vidove odbrane mogu upotrebiti i snage određene za podršku pri iskrcavanju, ali pri tome treba voditi računa da se ove jedinice ne oslabe za svoje osnovne zadatke koji ih čekaju pri iskrcavanju.

Pri ukrcavanju pomorsko-obalska komanda (baza) stavlja na raspolaganje desantnim jedinicama svoja materijalna sredstva i pomoćno osoblje. Manevar i vreme njihove upotrebe određuje se, načelno, opštim planom desantne operacije za ovu etapu, a komanda desantnih jedinica raspoložbe pridatim materijalnim sredstvima i pomoćnim osobljem, jer ono neposredno radi za njen račun. Ukoliko se na taj način ne mogu podmiriti potrebne snage i materijalna sredstva, mogu se koristiti i formaciske snage i sredstva desantnih jedinica. Ali tada treba voditi računa o tome da to ne ide na štetu njihovog osnovnog zadatka — borbe na obali. Zato u svakom konkretnom slučaju treba planom predvideti i odrediti koja će se formaciska sredstva i jedinice i u koju svrhu koristiti za vreme ukrcavanja, da bi se mogla, naročito kad je u pitanju osetljivi materijal, izvršiti popuna iz rezervi.

b) Dopuna delimičnih planova za ukrcavanje. — Ovi planovi su izrađeni na osnovu opšteg plana ukrcavanja, a on je sastavni deo opšteg plana desantne operacije. Pošto se rade u pripremnom periodu, moraće se katkada dopunjavati ili delimično menjati. Sa ovim izmenama i dopunama treba blagovremeno upoznati zainteresovane kako ne bi bilo nesporeda kod ukrcavanja.

c) Doplovljenje brodova i dolazak jedinica iz očekujućih rejlona u rejlone ukrcavanja. — Iz očekujućih rejlona brodovi za prenos materijala dolaze u rejlone ukrcavanja toliko ranije koliko-im je potrebno da skoro ukrcaju materijal do dolaska brodova koji će ukrcavati trupe. Na ovaj način se postiže da jedni i drugi budu jednovremeno gotovi za otplovljenje, jer je brodovima za ukrcavanje trupa potrebno veoma kratko vreme. Međutim, ovo nije baš tako lako postići. Naprimer, ako se ukrcavanje vrši svečera, onda dolazak brodova mora da bude po danu, a u tom slučaju treba voditi računa o njihovom obezbeđenju. Pokret danju kosi se i sa načelima tajnosti. Zato se brodovi namenjeni za ukrcavanje materijala, ako protivnik ima prevlast, naročito u vazduhu (pogotovo kada dejstvuje), mogu na jednu noć pre ukrcavanja uputiti i natovariti, a zatim razmestiti u pojedine uvale i maskirati. Na tim mestima oni će ostati do sledeće noći. Prema tome, brodove treba uputiti u rejlou ukrcavanja kad padne mrak, a ako to nije iz bilo kojeg razloga moguće, treba ih obezbediti od napada neprijatelja, a naročito iz vazduha. Desantne jedinice iz rejlona očekivanja, na osnovu borbenog rasporeda, idu po grupama u polazne rejlone za ukrcavanje, i to u isto vreme kad plovne jedinice vrše pokret ka rejlouima ukrcavanja, tako da jednovremeno stignu na određeni vez kako bi što manje vremena ostali na njemu. Ne sme se dogoditi da čekaju jedni druge, jer je mesto veza vrlo privlačan cilj za neprijatelja, a posebno za njegovu avijaciju.

d) Ukrcavanje. — Ukrcavanje mora da bude obavljeno u što kraćem roku. Ono se vrši na osnovu nekoliko planova i dokumenata, kao što su: opšti plan ukrcavanja (deo opšteg plana desantne operacije), pregled mesta i vezova u rejlouima ukrcavanja (sastavni deo prvog dokumenta), plan mogućnosti ukrcavanja trupa i materijala po brodovima i plan ukrcavanja i razmeštaja jedinica i materijala.

Pri ukrcavanju treba da dođe do punog izražaja složen rad posada brodova i jedinica. Redosled kod ukrcava-

vanja mora biti tačno određen i njega se moraju svi strogo pridržavati. Opšte načelo je da se ukrcava najpre onaj materijal koji će se najkasnije iskrcati, i to na ona mesta i u ona skladišta koja su teže pristupačna. Oružje se ukrcava skupa sa poslugom i municijom potrebnom za najmanje jedan dan borbe. Sredstva veze i drugi osetljiv materijal, koji se neće koristiti za vreme prevoženja morem, potrebno je upakovati u nepromočive vreće.

Jedinice se ukrcavaju po pravilu posle materijala, ali svakako skupa sa svojim ličnim i zajedničkim naoružanjem i opremom. Za olakšanje ovog posla treba sastaviti organizacionu šemu, kao prilog planu razmeštaja snaga i sredstava na brodovima, a ona se mora bazirati svakako na odluci za iskrčavanje. Iz ove šeme treba da se vidi koja se sredstva na koji brod i u koju svrhu ukrcavaju, da bi rad oko ukrcavanja mogao biti ekspeditivniji.

e) Otplovljenje ukrcanih brodova u očekujuće rejone za formiranje marševskog poretka. — Čim koji brod bude gotov sa ukrcavanjem, odlazi određenom rutom u očekujuće rejone i tu čeka dok svi brodovi njegove grupe ili odreda ne pristignu, posle čega, pod jedinstvenom komandom, odlaze na tačku formiranja marševskog poretka.

Rejone u kojima će se formirati marševski poreci treba pre dolaska transportno-desantnih brodova osigurati od svih mogućih dejstava neprijatelja. Svaki rejon formiranja marševskog poretka trebalo bi da je blizu zone, rejona i mesta ukrcavanja i da je u geografsko-hidrografskom pogledu povoljan za obezbeđenje što manjim snagama, odnosno da se nalazi unutar stalnih elemenata odbrane sopstvene obale, a da pri tom ima povoljne izlaze iz njih da bi konvoj sa svojom bliskom zaštitom mogao izaći na otvoreno more bez prestrojavanja.

Marš desanta morem

Marš desanta pretstavlja veoma tešku etapu desantne operacije, naročito ako se mora savladati veliki prostor, pogotovu ako je neprijatelj nadmoćniji na moru i u va-

zduhu. Zato maršruta treba da bude što kraća, da ne vodi kroz uske prolaze i minske prepreke (jer bi to zahtevalo prestrojavanje konvoja) i da pruža povoljne uslove za obezbeđenje napada. Sve ovo teško se može postići, stoga procenom treba naći najbolje rešenje. Konvoj mora da podešava brzinu po najsporijem brodu (2 čvora manje od njegove maksimalne brzine), a pošto je brzina jedan od faktora osiguranja na otvorenom moru, to treba voditi računa da se konvoji na maršu formiraju od brodova približnih brzina.

Kod proračuna vremena kretanja konvoja treba uzeti izvesno rezervno vreme čija veličina zavisi od procene svih uticajnih faktora na maršu (napadno i odbranbeno dejstvo neprijatelja, more, struja, protivni vetar, magla, prestrojavanje itd.) kako bi se nadoknadili gubici u vremenu i konvoj blagovremeno stigao u zonu iskrcavanja.

Na maršu treba da budu zastupljeni svi vidovi obezbeđenja konvoja, pri čemu treba voditi računa o sledećim specifičnostima:

a) Planiranje i obezbeđenje marša desanta morem. — Pri planiranju marša treba pored uobičajenih mera i radnji predvideti način upotrebe naoružanja desantnih jedinica, kao dopunu oruđima brodova neposrednog osiguranja i zaštite, u prvom redu za odbijanje napada nisko letećih aviona, a donekle i za odbijanje lakih plovnih površinskih snaga neprijatelja. Zatim treba odrediti dužnost ukrcanih trupa i svakog vojnika u slučaju oštećenja ili napuštanja broda. Na svakom brodu treba da postoji plan rada trupa za sve slučajeve, jer se vojnici mogu koristiti kao pomoć mornarima pri spasavanju broda, naprimer, za gašenje požara, sprečavanje manjih prodora vode i sl.

Postupak u slučaju napuštanja broda mora biti tačno preciziran: koje će sredstvo koji vojnik koristiti za spasavanje, odnosno na koji se brod prekrcajavu vojnici ako im je brod oštećen. Posebno je pitanje ko treba da pruži pomoć oštećenom brodu i postupak u slučaju kvara i oštećenja većeg broja brodova, zatim postupak kod prestrojavanja konvoja ako do njega dođe.

Zavisno od situacije na vojištu i mogućnosti obezbeđenja desantne flotile na maršu, mogu se za obezbeđenje koristiti sve klase brodova počev od popisnih naoružanih pa do najvećih artiljeriskih, torpednih i drugih brodova. U današnjim uslovima najprikladniji su brodovi za blisku zaštitu koji su naoružani protivpodmorničkim i protivavionskim naoružanjem.

Za protivavionsku odbranu desanta, ako se za to ima mogućnosti, potrebno je odrediti i nekoliko splavova-peniša sa srednjom protivavionskom artiljerijom. Ako je intenzitet neprijateljske avijacije veliki, onda će lovačka avijacija morati da odigra vidnu ulogu u zaštiti konvoja. Međutim, avijacija neće biti uvek u mogućnosti da presretanjem neprijateljskih aviona zaštititi konvoj na celoj ruti, već će se morati vršiti patroliranje pri kome treba voditi računa da se prerano ne demaskira konvoj. Kod noćnih marševa u obalskim područjima, posebno ako se radi o manjem konvoju desanta koji računa sa iznenađenjem i koji se izvodi, načelno, u teškim vremenskim uslovima, avijacija se neće upotrebljavati za patroliranje već za presretanje i dejstvo po pozivu. Ovo je potrebno, jer ako se lovačka zaštita nalazi iznad konvoja, ona ga samim tim i demaskira. I ne samo to. Ako avijacija leti na manjim visinama, a desant maršuje između otoka, može se desiti da buka motora priguši šum neprijateljskih torpednih čamaca koji, maskirani maskom (za radare) koju stvara konfiguracija obale, polaze u napad na konvoj.

Ako izabrana ruta jednim delom ide uz sopstvenu obalu branjenu obalskom artiljerijom i ostalim obalskim snagama, u tom slučaju treba organizovati sadejstvo sa njima, jer one mogu u dobroj meri pomoći blisku zaštitu (u svom dometu), tako da ona u nekim slučajevima može biti smanjena, pa čak i izostavljena. Zaštitni odred može takođe izostati ako se ne očekuju jače površinske snage neprijatelja. U tom slučaju ojačana bliska zaštita moraće da preduzme na sebe i odbijanje eventualnih napada lakih jedinica. Ukoliko se formira zaštitni odred, njegov zadatak će se svoditi, u većini slučajeva, na obezbeđenje nekoliko

ugroženih mesta ili pravaca, što će zavistiti od razuđenosti obale i mogućnosti da se neprijatelj tu nalazi. Ugrožena mesta i pravce zaštitni odred će štiti uz izvršenje nekog drugog zadatka na moru. To znači da se on praktično neće ni formirati, nego će snage flote u tim područjima, na osnovu proračuna marša desantnog konvoja, uz svoje osnovne zadatke, vršiti i tu ulogu (sadejstvom po vremenu).

Ovi proračuni moraju biti bazirani na tačnim podacima o mogućnostima neprijatelja, jer ni u kom slučaju ne sme doći do toga da desant napadnu za vreme marša veći površinski brodovi. Ovakav način zaštite biće najčešći ako se marš vrši u razuđenom obalskom području (između pojedinih otoka, na kraćim otstojanjima, pri prevoženjima preko kanala i duž obale), i kod desanta u bok ili pozadinu primorskog krila kopnene vojske itd., tako da se obezbeđenje stvarno svodi na kontrolu pojedinih pravaca ili prolaza između otoka, što se može obezbediti po skokovima ili onako kako je to ranije napomenuto.

Posebno pitanje pretstavlja neizvesna situacija kad postoji opasnost susreta sa jačim površinskim snagama, a desant maršuje preko otvorenog mora ili uz otvorenu obalu. Tada se mora formirati zaštitni odred takvog sastava i jačine da je u stanju zaštititi desant. On u tom slučaju mora, u izvesnom smislu, da se veže za konvoj desanta manevrišući tako da se u svakom slučaju može blagovremeno naći između desanta i neprijateljskih površinskih snaga. Mesto zaštitnog odreda u odnosu na konvoj određuje se pomoću manevarskog dijagrama.

Ovakav zaštitni odred mora da se kreće, zavisno od brzine brodova u konvoju i neprijateljskih površinskih brodova, uglavnom na čelu desanta (za brzine brodova u konvoju koji su upotrebljavani u Drugom svetskom ratu udaljenost je bila različita i kretala se od 10 nautičkih milja pa i više), a obično će mu sadejstvovati avijaciske snage, čiji će zadatak biti:

— izviđanje ispred i bočno od konvoja u cilju blagovremenog otkrivanja braniočevih snaga;

— otkrivanje braniočevih i polaganje sopstvenih minskih prepreka ispred neprijateljskih brodskih udarnih grupa;

— odbijanje napada neprijatelja.

Ulogu zaštitnog odreda u Drugom svetskom ratu vršile su različite klase brodova uz sadejstvo avijacije, ali je isto tako bilo i konvoja bez ikakve bliske i daljne zaštite. To znači da se ne može uzeti jedan recept za sve slučajeve, nego će se prema konkretnoj situaciji određivati sastav snaga za obezbeđenje i zaštitu, kao i način njegovog dejstva. U svakom slučaju, treba pravilnim izborom snaga, načina dejstva i vremena uz detaljnu procenu svih uticajnih faktora stvoriti uslove da se desant preveze morem uz što je moguće manje gubitke, ako ih nije moguće izbeći u potpunosti.

b) Formiranje marševskog poretka. — Marševski poredak desantnog konvoja načelno se sastoji iz više paralelnih kolona brodova. Otstojanje i rastojanje između brodova i kolona, kao i otstojanje između brodova u koloni, iznosi 2—4 dužine broda, što zavisi, pored ostalog, i od brzine kojom maršuje desant. Brodovi sa vrednijim terecima raspoređuju se obično u srednje, a sa manje vrednim u krajnje kolone, dok se na čelo, začelje i u krilne kolone raspoređuju brodovi naoružani za neposrednu podršku desanta. Poželjno je da se unutar srednjih kolona nađe po koji naoružan brod da bi u slučaju potrebe dopunio protivavionsku odbranu desanta.

U svakom slučaju, marševski poredak treba da bude tako formiran da se iz njega jednostavno i brzo može preći u borbeni poredak za iskrcavanje, da u njemu brodovi mogu lako održavati mesto, i da omogućava povoljne uslove za izvođenje svih vidova odbrane.

Kao što se vidi, marševski poredak konvoja desanta treba da zadovolji u prvom redu lako prestrojavanje iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje, a da u isto vreme omogući do maksimuma iskorišćavanje naoružanja desantnih brodova. Pri ovome treba voditi računa o tome da se omogući lako komandovanje jedinicama u maršev-

skom poretku, da one mogu lako manevrisati i da njihov poredak bude tako postrojen kako bi predstavljao što manju metu.

Brodovi naoružani jačim naoružanjem, bilo da su popisni ili formacijski, treba da zauzmu mesto na čelu i u krajnjem redu, otkuda preti najveća opasnost od napada lakih površinskih snaga, kako bi u samoodbrani mogli štititi i ostale brodove konvoja, koji imaju slabije naoružanje ili su čak nenaoružani.

Instrukcijom za marš regulišu se sva tehnička pitanja marša, počev od njegovog formiranja pa do rasformiranja.

Raznovrsnost brodova u sastavu konvoja nameće potrebu preduzimanja mera za postizanje homogenosti na maršu. U te mere spada međusobno povezivanje manjih brodova sa brodom boljih navigacijskih i maritimnih osobina, pa čak i tegljenje nekih od njih. Ove mere imaju lošu stranu, koja se ogleda u prvom redu u tome što se manevarska sposobnost pojedinih brodova umanjuje, naročito kod brodova u krajnjim redovima konvoja.

Posebno je pitanje organizacije sadejstva između svih elemenata marševskog poretka u slučaju napada neprijatelja. U tu svrhu pravi se poseban plan sadejstva ili posebna borbena uputstva u kojima treba predvideti sva moguća dejstva neprijatelja i na osnovu toga odrediti postupak za sve vlastite jedinice. Kada se ovaj dokument razradi i obradi, po njemu se mora uvežbati ceo starešinski sastav jedinica na maršu.

Naročitu pažnju treba obratiti na tačno vođenje navigacije svakog broda, pri čemu bi jedan brod mogao da preuzme ulogu broda ravnača (brod sa dobrim navigacijskim i manevarskim osobinama koji se postavlja na čelo konvoja). Komandni brod desantnog konvoja, koji je ujedno i komandni brod komandanta iskrcavanja, kao ni komandni brod neke druge jedinice u bliskoj zaštiti, ne bi trebalo da bude ni u kom slučaju brod ravnač. To ne znači da su oni oslobođeni vođenja tačne navigacije, već to treba samo da im omogući slobodan manevar, izlazak sa svog

postavišta i prisustvo na najugroženijim mestima u slučaju napada neprijatelja. To komandantima omogućuje da budu upoznati sa novonastalom situacijom i da se u kritičnom momentu nalaze tamo gde je najpotrebnije kako bi na vreme mogli donositi brze i smele odluke o upotrebi brodova zaštite, kao i da se može manevrisati celokupnim snagama desanta u cilju njegove odbrane.

Što se tiče ostalih konvoja u kojima se prevoze jedinice sledećih ešelona, princip formiranja zaštite identičan je sa onim što je izneseno za konvoje koji sačinjavaju prvi ešelon, s tom razlikom što se prevoz vrši većim brodovima, a što treba uzeti u obzir pri zaštiti konvoja. Odstojanja između konvoja, ukoliko maršuju istom rutom, zavisiće od snaga i sredstava za obezbeđenje i od potrebnog vremena da pristignu sledeći ešeloni u zonu iskrcavanja. To vreme, u slučajevima kad samo jedna ojačana mornaričkodesantna brigada zauzima mostobran i osigurava iskrcavanje sledećih ešelona desanta, ne bi trebalo da bude duže od tri časa marša morem.

c) Napomene uz organizaciju odbrane desanta na maršu. — Kao jedna od mera odbrane od napada podmornica svakako je vožnja u cik-cak kursevima, te u tu svrhu treba unapred sastaviti najpovoljniju šemu s obzirom na raspoloživo vreme i brzinu konvoja. Ako je konvoj slabih manevarskih osobina, onda se mora imati više protivpodmorničkih brodova, koje, po mogućnosti, treba kružno postaviti oko konvoja. Međutim, ako je brzina konvoja u odnosu na podvodne brzine neprijateljskih podmornica dosta velika, onda se do rešenja dolazi na osnovu sopstvene brzine konvoja, brzine neprijateljskih podmornica i dometa njihovih torpeda, kao i kritičnog ugla koji treba u jednom polukrugu obezbediti. Zbog toga svi brodovi koji imaju podvodni električni lokator, razne prislušne sprave i radare, načelno ih drže uključene.

Protivpodmorničku odbranu načelno vrše eskortni i patrolni brodovi, a katkad i razarači. Oni se raspoređuju oko konvoja, i to od njegovih krajnjih redova na 2.500—5.000 m, a na međusobnom udaljenju od 1.000—3.000 m.

Ove granice zavise od efikasnog dometa podvodnog električnog lokatora, daljine torpednog gađanja podmornica, veličine desantnog konvoja i raspoloživog broja brodova za protivpodmorničku odbranu. Ako se ima dovoljan broj ovih brodova, bliska zaštita može se postaviti u dve zavesе, od kojih obično jedna (unutrašnja kružna) oko celog konvoja (od krajnjih redova do 2.500 m), a druga vanjska, samo na pramčanim sektorima (6.000—8.000 m od čela konvoja). Unutarnja, a katkad i vanjska zavesа, ako je potrebno, obično vrši cik-cak manevar ne samo radi samoodbrane od podmornica, već i da bi otežala njihovo probijanje ka konvoju. Ukoliko se ne raspolaže dovoljnim brojem brodova za protivpodmorničku odbranu, onda se u prvom redu zaštićuju čelo i bokovi, a ako se vozi uz obalu i mala je verovatnoća da će podmornice napadati od obale, onda se može ići na zaštitu samo čela i vanjskog boka.

Zaštitu od mina vrše minolovci. Oni se upućuju ispred konvoja da bi pretražili moguća opasna područja na ruti desanta. Koliko vremena treba ranije uputiti minolovce, zavisi od njihovih taktičko-tehničkih osobina i snaga zaštite (koje se određuju zavisno od opšte situacije na vodištu), no, uglavnom, to vreme iznosi tri do šest, pa i više časova, a katkad i dan. Pretraživanje se može izvršiti relativno brzo i sigurno, ako se radi o čišćenju sidrenokontaktnih ili nekontaktnih mina, dok će biti dosta teže ako se radi o čišćenju nekontaktnih na dnu ležećih mina. Zato je, ako se ima mogućnosti, potrebno izvršiti demagnetisanje svih brodova u konvoju. Pri izboru rute treba posebno voditi računa o mogućnosti izbegavanja takvih područja koja su podesna za polaganje mina. Naročitu poteškoću mogu predstavljati mine sa raznim dodatnim priborima, kao što su: satni mehanizam, hidrostatski uređaj, pribor kratkosti i sl.

Zaštita konvoja od sidrenih mina na maršu ostvaruje se još postavljanjem minolovaca u vidu zavesе ispred čela konvoja na oko 1.000 m. Minolovci moraju biti takvih brzina da se sa ispuštenim minolovkama mogu kretati

nešto brže od konvoja. Širina stroja minolovaca u protivminskoj zavesi mora biti nešto šira od širine konvoja, a njihovo međusobno rastojanje određuje radni zahvat minolovke sa potrebnim prekrivanjem.

U borbi protiv lakih površinskih snaga koristiće se i dimna zavesa. Ona treba da bude planski položena, jer u protivnom je samo štetna. Zato je potrebno dobro organizovati službu osmatranja i javljanja.

U samoodbrani treba da učestvuju svi brodovi kojima to dozvoljava domet njihovog naoružanja, kao i manevarske osobine, pri čemu treba voditi računa da se ne rasprši konvoj, te tako pojedini brodovi postanu lak plen neprijatelja. Kod odbijanja napada lakih snaga (naročito onih sa velikim brzinama), koje se mogu probiti kroz blisku zaštitu do samog konvoja, treba imati u vidu da mnogi brodovi, a naročito oni u sredini, neće moći upotrebiti svoje naoružanje, a da tom prilikom svojom vatrom ne ugroze susedne brodove. Radi toga kod odabiranja marševskog poretka konvoja, pored već ranije pomenutih elemenata na osnovu kojih se on formira, treba uzeti u obzir i ovaj. Za odbranu od lakih torpednih jedinica načelno se određuju: razarači, eskortni razarači, patrolni brodovi i motorne topovnjače. Oni se raspoređuju oko konvoja na udaljenosti od krajnjih redova brodova u konvoju na 1.000—3.500 m, a na međusobnom rastojanju do 3.000 m, što zavisi od daljine torpednog gađanja neprijatelja, artiljeriskog naoružanja brodova u bliskoj zaštiti i od njihovog broja.

Ako se na maršu očekuje i površinski i podvodni torpedni napad, onda se odbrana organizuje ujedno, i može biti, zavisno od raspoloživih snaga, u jednoj ili u dve zavesi. Ove zavesi brodova sa svojim naoružanjem će redovno služiti i za protivavionsku odbranu.

U borbi protiv avijacije precizna vatra svih brodova je najbolja odbrana za konvoj, jer samostalnih manevara pojedinih brodova, radi izbegavanja bombi, naročito kod smaknutih marševskih poredaka, ne može biti, sem kod brodova u krajnjim redovima, i to u vanjsku stranu. Ne

treba isključiti i tegljenje balona i zračnih zmajeva, kao i drugih sličnih sredstava, ako se očekuje napad relativno sporih aviona i sa manjih visina. Za odbranu od brzih aviona, čiji je levak ispuštanja bombe na velikim daljinama od cilja, dolazi u obzir zaštita lovačkom avijacijom, bilo patrolisanjem u vazduhu ili dežurstvom na aerodromu, ako je obezbeđeno blagovremeno otkrivanje i presretanje neprijatelja, pored protivavionske artiljerije brodova. Kod napada aviona u brišućem letu (torpedni i avioni koji bacaju bombe na rikošet) treba prilikom upotrebe protivavionske artiljerije voditi računa o tome da se sopstvenom vatrom ne ugroze vlastiti brodovi. Pošto je nalet aviona moguć iz svih pravaca, a kod ovakvih napada njih je moguće otkriti na relativno malim otstojanjima, potrebno je prilikom dodeljivanja sektora osmatranja i dejstva brodovima u konvoju i bliskoj zaštiti voditi računa o tome da ceo horizont bude intenzivno osmatran i branjen oruđima sa brodova. Ako se kod odbijanja napada aviona iz jednog sektora ukaže potreba za dejstvom protivavionske artiljerije i iz drugih sektora, treba strogo voditi računa o tome da ostali sektori ne ostanu zbog toga bez efikasnog osmatranja i dela artiljerije koja bi momentano mogla dejstvovati na tim sektorima u slučaju iznenadnog naleta aviona. Zbog toga treba predvideti u kojim slučajevima i koji deo protivavionske artiljerije može dejstvovati i na drugim sektorima. Za neposrednu zaštitu iz vazduha desantnog konvoja na maršu određuju se, pored naoružanih brodova desanta, u prvom redu specijalni protivavionski brodovi i lovačka avijacija, a zatim razarači, eskortni razarači, patrolni i ostali naoružani brodovi. Brodovi se raspoređuju oko konvoja u jednom ili više zavesa, što zavisi od broja brodova i dometa njihovog oruđa (međusobno rastojanje 4.000 m kod brodova naoružanih srednjom, a 1.500 m naoružanih lakom protivavionskom artiljerijom).

d) Otklanjanje posledica napada na desant. — Za otklanjanje posledica napada treba imati grupu za spasavanje, koja obično maršuje na začelju. Njen sastav može

biti različit. Ona pruža pomoć svim brodovima — kako onima koji prevoze desantne jedinice tako i onima u zaštiti. Pomoć oštećenim brodovima efikasno mogu pružiti jedino brodovi specijalno građeni i namenjeni za ove zadatke, koji obično imaju opremu i sredstva za brzu intervenciju: brodovi sa jakim sisaljkama, tegljači, radio-nice itd. Oni ulaze u sastav grupa za spasavanje sa ostalim brodovima pomoćne namene ako je potrebno. Ostalim brodovima u konvoju, kako ratnim tako i pomoćnim, treba zabraniti pružanje pomoći oštećenim brodovima. Po završenoj borbi, zavisno od situacije, može se odrediti jedan ili više brodova za pojačanje grupe za spasavanje, ako je potrebno. U svakom slučaju, mora se spasti desant, bilo prekrcavanjem na brodove iz rezerve, bilo na druge desantne ili brodove zaštite. Ako je brod teže oštećen i ne može se tegliti, najbolje je nasukati ga (ako postoje uslovi) i dati mu, po mogućnosti, osiguranje ako se docnije može spasti. Ali, ako preti opasnost da padne u ruke neprijatelja, onda treba sa njega skinuti sve što se može, a zatim ga potopiti.

e) Komandovanje desantnim konvojem i ostalim snagama na maršu. — Najstariji pomorski oficir pod nazivom »komandant iskrcavanja«, komanduje svim snagama koje učestvuju u desantu (sem avijacije), počev od dolaska u rejone ukrcavanja pa do zauzimanja mostobrana. Njegovo komandno mesto nalazi se na komandnom brodu, koji mora biti opremljen za tu svrhu (na istom brodu nalazi se i komandant desanta). Komandant iskrcavanja komanduje preko komandanata desantne flotile i snaga zaštite, koji moraju biti u dovoljnoj meri osamostaljeni pri izvršavanju svojih zadataka za vreme marša. U tu svrhu, uz zapovest, dostavljaju se komandantima detaljne instrukcije i uputstva za postupke u svim mogućim varijantama. Komandant iskrcavanja, načelno, utiče na postupke potčinjenih samo tada kada treba izmeniti deo plana operacije, odnosno pri nailasku na nepredviđenu situaciju.

Sve ove mere moraju biti tako efikasne da obezbede desant na maršu kako bi on stigao blagovremeno na mesto

prestrojavanja u borbeni poredak, odnosno, prekrcavanja ako se vrši. Prema nekim podacima pri prevoženju desanta prosečni gubici u Drugom svetskom ratu iznosili su oko 15%, a to je ipak velika cifra o kojoj treba da vodi računa onaj ko planira i izvodi desant.

Iskrcavanje

Ovo je najteža etapa desantne operacije i njoj treba pokloniti najviše pažnje, jer se izvodi pod dejstvom svih stalnih i dopunskih elemenata protivdesantne odbrane uz sadejstvo ostalih snaga branioca. Jedinice prvog ešelona desanta moraju savladati mnogobrojne prepreke pred obalom i na njoj, probiti se kroz njih i zauzeti povoljne linije i položaje i učvrstiti mostobran, te time obezbediti iskrcavanje glavnih snaga.

Raznovrsnost snaga i sredstava, koje učestvuju u obezbeđenju napada na obalu, zahtevaju preciznu organizaciju sadejstva od početka iskrcavanja do zauzimanja mostobrana.

Ova se etapa može razmotriti u pet faza:

1. Prelaz iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje. — Mesto prelaska na kome se vrši prelaz iz marševskog u borbeni poredak ujedno je i mesto za taktički razvoj desantne flotile, odnosno formiranje borbenog poretka za iskrcavanje. Ukoliko se desant prevozi većim desantnim brodovima, ovo je i mesto prekrcavanja u manje desantne brodove i čamce. To znači da se u ovom području brodovi, naročito poslednji talasi prvog ešelona desanta, zadržavaju izvesno vreme, odnosno da moraju usporiti vožnju da bi stvorili potreban prostor između talasa radi uspešnijeg manevra snaga koje treba iskrcati. Zato je neophodno ovo područje prethodno pretražiti u protivpodmorničkom i protivminkom smislu. Pretraživanje treba otpočeti tako da se završi pred sam dolazak desanta.

Pored prethodnog pretraživanja treba izvršiti i hidrografska-navigacijska uređenje ovog rejona sve do obale.

U daljem izlaganju neće se obrađivati obezbeđenje sidrišta i prekrcavanja, već samo radnje koje su u vezi sa

prelazom iz marševskog u borbeni poredak bez prekrca-
vanja, a tu, uglavnom, spadaju:

a) Upućivanje izviđačkih delova mornaričke inženje-
rije za izviđanje, pripremu i rušenje podvodnih pre-
preka. — Specijalno obučeni i opremljeni borci morna-
ričke inženjerije iskrcavaju se blagovremeno — specijal-
nim čamcima — na mestima gde su otkrivene ili se
pretpostavlja da su postavljene podvodne prepreke. Nji-
hov zadatak je da ih unište. Ako je to nemoguće bilo iz
kojeg razloga postići, treba dovesti inženjerce do prepreka
sa njihovim formaciskim sredstvima koji se na mesto
prepreka mogu spuštati i helikopterom. Rušenje prepreka
treba da usledi neposredno pred nailazak prvog talasa.
Pri tome kroz prepreke treba napraviti toliko prolaza
koliko ima desantnih čamaca u prvom talasu, a ako to
nije moguće, onda bar najmanje 4 prolaza na svaki jurišni
odred, s tim da svaki bude širok bar 10 metara. Po izvr-
šenom zadatku i postavljanju oznaka za orijentaciju de-
santnim čamcima, inženjeri se vraćaju na svoje brodove
i čamce i vrše službu obezbeđenja i sprovođenja brodova
u priobalnom području, ako im se ne postave drugi slični
zadaci.

b) Upućivanje minolovaca i ostalih brodova za stva-
ranje prolaza kroz minska polja i ostale prepreke i bari-
kade. — Na prilazima obali mogu se redovno očekivati
raznovrsne prepreke štice vatrom (minsko artiljerijski
položaji). Tu branilac pruža poslednji odlučan otpor na
moru. Zato je važno ove prepreke blagovremeno ukloniti.
U ovu svrhu upotrebljavaju se minolovci i brodovi pro-
bijači barikada, koji dejstvuju pod zaštitom jače naoru-
žanih brodova i avijacije. Širina očišćenog prolaza u min-
skoj prepri treba, po mogućnosti, da bude tolika da svi
delovi borbenog poretka za iskrcavanje na svojim rutama
mogu nesmetano proći ka obali. Područja, rute i pravci
kuda treba da prođu desantni brodovi i brodovi podrške
sa većim gazom treba naročito dobro da prokontrolišu
minolovci. Oni takođe moraju dobro da prokontrolišu i
očiste manevarsko područje na kome će se nalaziti vatreni

položaji brodova namenjenih za brodsko-artiljerisku pripremu i podršku iskrcavanja. Zato se ti brodovi blagovremeno upućuju ispred marševskog poretka, i to sa zaštitom ili bez nje, prema tome kako to zahteva situacija. Oni moraju do dolaska većih jedinica na tačku prelaska iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje da izvrše svoje zadatke.

Desantni jurišni čamci mogu se uputiti i preko minskih polja, ako su ona namenjena protiv većih brodova, a mine nemaju protivčamčanih pribora.

c) Dopunsko hidrografsko-navigacisko uređenje zone iskrcavanja i prilaza. — Posle minolovaca i grupa za rušenje nastupa grupa za hidrografsko-navigacisko uređenje zone iskrcavanja. Zadatak joj je da na osnovu unapred izrađenih planova postavi plutače, svetla i druge pomoćne oznake, počev od zaplanirane tačke razvoja borbenog poretka pa do same obale. Oznake se postavljaju i na predviđene vatrene položaje brodova namenjenih za pripremu i podršku iskrcavanja. Ovo je potrebno zato da bi brodovi pomoću već dobivenih šema i planova, sa nanesenim otstojanjima, koordinatnom mrežom ili nekim drugim pomagalicama, odmah mogli otpočeti sa gađanjem po dolasku na vatreni položaj. Naročito je važno da se dobro označe prolazi kroz koje treba da prođu pojedine grupe čamaca i talasa, kao i da se postave oznake za uzimanje pravaca kretanja na tačke iskrcavanja.

Ovaj rad hidrografsko-navigaciske grupe dolazi do punog izražaja u jako miniranim predelima, kao i u priobalskim područjima koja obiluju plićacima, jednoličnim otocima i obalom na kojoj se ne mogu izabrati pogodni orijentiri. Dobar deo ovih radova izvršavaju mornarička inžinjerija i minolovci označavanjem očišćenih prolaza, koji čine osnovu za rad hidronavigaciske grupe, koja služi i kao neka vrsta pilota za vreme marša, ukoliko ruta prolazi uz obalu ili između otoka (teško navigacisko područje). Postavljanje oznaka na ruti i na drugim unapred zaplaniranim mestima može vršiti i avijacija.

d) Formiranje borbenog poretka za iskrcavanje. — Po dolasku na tačku koja je unapred označena od hidrografsko-navigacijske grupe, prelazi se iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje. Ova se tačka nalazi van dometa obalske artiljerije, i to 6—12 pa i više nautičkih milja. Ako su minska polja namenjena i protiv čamaca, a postavljena su dosta daleko od obale, treba najpre napraviti prolaze i tek onda pustiti čamce, u nekoliko kolona, da prođu kroz njih, pa se tek posle toga u pokretu formira borbeni poredak za iskrcavanje.

Za vreme približavanja obali komandiri jurišnih grupa upoređuju svoje skice i planove sa zemljištem na obalskom rubu i proveravaju postavljene zadatke borcima. Komandiri čamaca budno prate oznake i prolaze da bi što tačnije došli na određenu tačku iskrcavanja. Ukoliko nema posebnog čamca-pilota, dobro opremljenog navigacijskim priborom, to u prvom talasu po jedan čamac iz jurišnog odreda mora preuzeti njegovu ulogu, s tim što on treba da bude opremljen odgovarajućim sredstvima. Naročitu pažnju treba posvetiti tenkovima — amfibijama, ukoliko se oni upotrebljavaju u prvom talasu. Mesto njihovog iskrcavanja iz desantnog tenkonosca, u odnosu na daljinu od obale, mora biti tačno proračunato, pošto su njihove brzine, načelno, manje od brzine desantnih jurišnih sredstava, a moraju da stignu na obalu više-manje jednovremeno sa ostalim jedinicama prvog talasa. Isto tako, treba da se vodi računa o mestu čamaca i brodova određenih za neposrednu podršku iskrcavanja i protivavionsku odbranu borbenog poretka, kako ne bi ometali manevar brodova sa jurišnim grupama.

e) Zauzimanje vatrenih položaja brodovima namenjenim za brodsko-artiljerisku pripremu iskrcavanja. — Za pripremu upotrebljavaju se svi brodovi koji svojim naoružanjem mogu uspešno da dejstvuju po ciljevima na kopnu, ali su najpogodniji oni sa jačim naoružanjem, odnosno za tu svrhu specijalno građena sredstva i brodovi, koji mogu biti naoružani, pored topova, raketama, minobacačima i haubicama. Bez obzira kojim se brodo-

vima raspolaže, najbolje je vatrene položaje imati na takvom mestu odakle će biti moguće neposredno gađati ciljeve na kopnu. Posrednom gađanju pribegava se samo u krajnjoj nuždi, jer zaklonjene ciljeve gađa avijacija.

Vatreni položaji, zavisno od jačine neprijateljske odbrane, mogu biti stalni i manevarski. Ako se gađanje vrši sa manevarskog vatrene položaja, što će biti češće slučaj, onda treba voditi računa da brodovi artiljerijske podrške pri manevru ne ometaju normalan tok iskrcavanja sledećih talasa. Način manevra treba predvideti još za vreme planiranja, i prostor obeležiti oznakama (hidronavigaciona grupa). Manevar se može regulisati i po vremenu pristizanja i prolaza talasa na obalu. Ako nema dovoljno brodova sa jakim artiljeriskim naoružanjem, onda se brodovi predviđeni za brodsko-artiljerisku pripremu mogu, načelno, odrediti i za podršku i za obezbeđenje bokova iskrcanih jedinica, što treba predvideti opštim planom. Na licu mesta, zavisno od situacije, plan može biti dopunjen, pa čak, u izvesnoj meri, i izmenjen.

Vatrene položaje brodovi moraju zauzeti neposredno pred samo otvaranje vatre kako bi bili što manje vremena pod dejstvom braniočeve obalske artiljerije. Ovo naročito važi za one brodove čiji je domet artiljerije glavnog kalibra isti ili manji od dometa braniočevih obalskih baterija.

f) Organizacija protivpodmorničke, protivtorpedne i protivavionske odbrane područja i zone iskrcavanja. — Za njihovu organizaciju mogu se upotrebiti jedinice koje su bile u bliskoj zaštiti ili zaštitnom odredu za vreme marša desanta morem. One se mogu i ojačati, ponekad i smanjiti, a u izvesnim slučajevima možda čak i neće trebati neko jače obezbeđenje — što će zavisiti od situacije. Prema tome, njihova jačina i sastav mogu biti različiti — od nekoliko patrolnih i torpednih čamaca pa do najviših plovnih taktičko-operativnih jedinica i grupacija. Njihov raspored u području iskrcavanja mora biti takav da obezbedi nesmetano iskrcavanje i zauzimanje mostobrana.

Ovi brodovi mogu, ako se pravilno rasporede, učestvovati i u protivavionskoj odbrani područja iskrcavanja, ali ovo treba da im je drugostepeni zadatak. Naročito dobro treba u protivavionskom smislu obezbediti mesto iskrcavanja, a prvenstveno tamo gde treba da se iskrcaju glavne snage. Ovo se postiže koncentracijom protivavionskih brodova i peniša uz samu obalu i upućivanjem na obalu oruđa srednje protivavionske artiljerije čim se za to stvore uslovi. Lovačka avijacija, koja obično učestvuje u svakom značajnijem desantu, nalazi se za sve vreme iskrcavanja u vazduhu.

2. Nastupanje od linije za prelaz u borbeni poredak sa brodsko-artiljeriskom i avio-pripremom iskrcavanja. — Ovde će se obuhvatiti samo nekoliko pitanja koja treba imati na umu pri rešavanju ovakvih zadataka:

a) Rušenje utvrđenja i neutralisanje žive sile i vatre sredstava na obali. — Ovo se postiže brodsko-artiljeriskom i aviopripremom iskrcavanja. Ovaj period može trajati od nekoliko minuta pa do nekoliko časova (čak i dana), što će zavisi od karaktera odbrane i mogućnosti napadača, a izvodi se obično neposredno pred iskrcavanjem. U njoj mogu učestvovati sve klase naoružanih brodova, zavisno od dometa i efikasnosti obalske artiljerije.

Ako se koristi avijacija, njen je zadatak da pripremi, ukoliko je to moguće, neometano približavanje brodova ciljevima na obali, uništavajući ili neutrališući obalske baterije, bunkere i dezorganizujući sistem osmatranja i veze. Dejstvo po neprijateljskim rezervama, i uopšte po zaklonjenim ciljevima, obično vrši avijacija, kao i pravljenje prolaza u podvodnim preprekama, ukoliko to nisu mogli učiniti minolovci i brodovi — probijači barikada sa mornaričkom inženjerijom.

Sadejstvo avijacije i brodske artiljerije postiže se opštim planom pripreme i podrške i šemom ciljeva na osnovu kojih i avijacija i brodska artiljerija prave svoje posebne planove i tablice vatre. Osnova za ovaj plan je odluka o iskrcavanju i zauzimanju mostobrana.

b) Pravljenje prolaza u minskim i ostalim podvodnim preprekama. — U slučaju da se nisu uspjeli, ranijim dejstvom brodova mornaričke inžinjerije i avijacije, načiniti prolazi kroz podvodne prepreke, a da o odgađanju iskrcavanja ne može biti govora, onda se upućuju uz jaku zaštitu i podršku jedinice minolovaca — probijača barikada sa mornaričkom inžinjerijom da naprave najnužniji broj prolaza u preprekama na najvažnijim pravcima i mestima, da bi se kroz njih mogao blagovremeno sprovesti barem deo borbenog poretka. Širina ovih prolaza mora biti po mogućnosti veća od obične, jer će kroz njih proći veće formacije brodova. U ovakvim slučajevima postoji opasnost da prolazi budu jače tučeni, a time će doći i do većih gubitaka. Zato treba preduzeti odgovarajuće mere zaštite brodova i iskrenih sredstava od dejstva s mora, kopna i iz vazduha, pri čemu će doći do odstupanja u nekim planovima i samom manevru pri iskrcavanju, te na to treba biti spreman.

c) Postavljanje dimnih zavesa. — Da bi se donekle maskirao i zaštitio borbeni poredak flotile pri iskrcavanju, upotrebljavaju se dimna sredstva. Ona se postavljaju na širokom frontu bilo brodovima ili avijacijom, pri čemu se mora obratiti pažnja da se dimom ne ometa tačno dovođenje brodova i čamaca na tačku iskrcavanja. Zato pri postavljanju dimnih zavesa treba uzeti u obzir jačinu i pravac vetra, vlažnost i temperaturu vazduha i brzinu sredstava koja polažu dimne zavesu, kao i brzinu desantnih sredstava za čiji se račun zavesa postavlja.

Ukoliko se ima mogućnosti, a navigacisko obezbeđenje to dozvoljava, može se postaviti unapred planirana dimna zavesa na dosta širokom prostoru i time ne samo postići dezorganizovanost braniočevog vatrenog sistema u zoni iskrcavanja, nego i uneti pometnja u samo braniočevo komandovanje. Ovo se naročito može dobro primeniti u područjima u kojima postoji više pogodnih mesta i mogućnosti za iskrcavanje krupnih snaga desanta. Dimne zavesu dobro će doći i pri forsiranju pojedinih vodenih tesnaca i ulaza u luke. Takođe se mogu postavljati i deli-

mične dimne zavese. U tom slučaju to se vrši čamcima namenjenim za neposrednu podršku iskrcavanja. Prilikom polaganja dimnih zavesa napadač mora uvek imati na umu da je bolje ne postavljati ih ako su neplanske, jer u tom slučaju one mogu biti i štetne, pa čak i koristiti braniocu.

d) Nastupanje desantne flotile. — Pokret se vrši u talasima i pod zaštitom brodsko-artiljerijske i aviopripreme, koja je sve intenzivnija ukoliko su brodovi i čamci prvog talasa bliži obali. Na jedan do dva minuta pre pristajanja uz obalu, vatra se prenosi sa ruba obale u dubinu, i tada nastaje period podrške iskrcavanja. »Mrtvo vreme«, od prenosa vatre u dubinu do pristizanja prvog talasa na obalu, treba da je što kraće, a zavisi od brzine desantnih sredstava prvog talasa, izvežbanosti posade brodova i čamaca, organizacije sadejstva između brodova podrške i posada brodova desantne flotile. Prema nekim podacima »mrtvo vreme« u Drugom svetskom ratu iznosilo je oko 90 sekundi.

Ako su brzine desantnih sredstava prvog talasa različite, to proračunom treba tačno odrediti kada sa linije prekrcavanja odnosno preformiranja iz marševskog u borbeni poredak treba uputiti koje sredstvo kako bi sva stigla jednovremeno na obalu, a ako to nije moguće, onda treba ograničiti brzine (treba imati na umu da ograničavanje uopšte nije poželjno).

Ako se tačno poznaju mesta i dubine minskih prepreka namenjenih protiv brodova veće i srednje tonaže, onda se desantni jurišni čamci i čamci za podršku upućuju preko njih. U svakom slučaju, ako je moguće, treba prokontrolisati plovno područje nastupanja bilo čamcima minolovcima ili brodovima minolovcima. Pored čamac-pilota jurišne grupe, ukoliko se prevoze svaka u više čamaca, moraju imati čamac-održać pravca po kome se ravnaju ostali, kako bi se jednovremeno iskrcavali na zaplanirane tačke. Ovo je naročito važno ako se iskrcavanje vrši noću, po magli i nevremenu.

e) Manevrisanje desantnih jurišnih čamaca i ostalih desantnih sredstava pri jurišu na obalu. — Biće često takvih situacija da se neće moći sprovesti plan iskrcavanja onako kako je zaplaniran. Ovo će naročito biti slučaj kod dobro razuđene obale, jer tu branilac ima uslova da prikrije svoje naoružane plovne objekte kako bi ih u pogodnom momentu, uz podršku obalske artiljerije i avijacije, uputio u protivnapad pri samom iskrcavanju. Pored dejstava brodova neposredne podrške, koji su dužni da uklone ove snage s puta desantu, uspehu će mnogo doprijeti dobar manevar desantnih jurišnih čamaca i ostalih sredstava za iskrcavanje.

U planu iskrcavanja treba predvideti sve moguće varijante neprijateljskog dejstva, a na osnovu toga i dejstva sopstvenih brodova i jedinica, tako da svaki brod zna šta treba da radi i kako treba da postupa, bez obzira na to što nije u vezi sa ostalima, pa čak i ako nema nikakve veze ni sa pretpostavljenim starešinama.

Posebno je pitanje načina manevrisanja desantnim jurišnim čamcima i drugim iskrnim sredstvima prvog talasa u takvoj situaciji, kad branilac, pored postojećih, može postaviti i nove protivčamčane prepreke i mine. Pri ovome će se teško moći koristiti rute van prolaza stvorenih u preprekama. Pošto se prolazi prave na najpogodnijim mestima iskrcavanja, ne treba izgubiti iz vida da će baš ona biti i najbolje branjena. U tom slučaju deo brodova određenih za pripremu i podršku iskrcavanja mora jednim delom snaga uništavati brodove, a drugim neutralisati vatrene izvore na obali i tako stvoriti povoljne uslove za iskrcavanje.

Vatru sa obale desantni jurišni čamci treba, po mogućnosti, manevrom da izbegnu, a ako to nije moguće, onda moraju povećanjem brzine težiti da što pre stignu do obale — maksimalnim naprezanjem. Desantni jurišni čamci i desantni tenkonosci, kao i ostali brodovi sa trupama, ukoliko nisu direktno napadnuti, ne smeju tražiti borbu, čak i ako je neprijatelj slabiji po naoružanju. Po iskrcavanju osnovni zadatak čamaca i brodova jeste nepo-

sredna podrška iskrcanih trupa, a uz to u pojedinim slučajevima, — ako se radi o lakim obalskim snagama neprijatelja, — mogu sadejstvovati ostalim brodovima u odbijanju plovnih objekata neprijatelja, koji teže da se probiju u rejon zone iskrcavanja. Desantni brodovi i desantni jurišni čamci mogu se držati tačno određenih kurseva — od linije prekrcavanja odnosno prestrojavanja do tačke iskrcavanja — samo pri iskrcavanju na slabo branjenu obalu ili ako napadač nema potpunu nadmoćnost. Ako se iskrcavanje vrši bez brodsko-artiljeriske i avio-pripreme, čamci i brodovi će u tom slučaju sami morati stvoriti povoljne uslove za iskrcavanje, kako vatrom tako i manevrom. U ovakvom slučaju može se desiti da jedan ili više brodova izgube mesto u borbenom poretku, te često može doći do sudara, a u slabim uslovima vidljivosti i do vatrenog sukoba vlastitih brodova. Zato manevar desantnih jurišnih čamaca mora biti po mogućnosti jedinstven po talasima, a ne po formaciskim jedinicama. Granice manevrovanja po prostoru moraju biti unapred tačno precizirane, a jednostavnim signalima će se obezbediti rešavanje nepredviđenih slučajeva.

Kada se vrše nastupanja i juriš na obalu pod zaštitom brodsko-artiljeriske i aviopripreme, onda je potrebno tačno se držati zaplaniranog vremena pristizanja na obalu, jer prenos vatre brodske artiljerije i avijacije u dubinu mora biti jedinstven u celoj zoni iskrcavanja. Ako se desi da neki čamac dođe prerano, trpeće gubitke od sopstvenih granata, a ako se zakasni, doći će do nepotrebnih gubitaka od vatre branioca. Pristajanje na obalu redovno mora biti pramcem i sa upaljenim motorima kako bi se nasukani brodovi mogli lako odlepiti sopstvenim pogonom te naoružanjem i manevrom otpočeti odlučna dejstva za što efikasniju neposrednu podršku iskrcanim trupama.

Ako su čamci nenaoružani (kao što je slučaj u manjim desantima sa popisnim brodovima), treba da se po iskrcavanju odmah udalje na unapred određena mesta.

Drugi, treći i ostali talasi usmeravaju se na mesta uspelog iskrcavanja prvog talasa prema razvoju situacije na obali.

3. Juriš sa iskrcavanjem i borba za obalski rub uz brodsko-artiljerisku i aviopodršku. — U ovoj fazi obrađuje se nekoliko čvornih pitanja, i to:

a) Redosled i način iskrcavanja talasa i manevar čamcima sledećih talasa do obale. — Posle izvršenih priprema i dovođenja čamac do pred samu obalu nastaje momenat kad se oni upućuju svom snagom napred, otvarajući vatru iz svih raspoloživih vatrenih sredstava, uključujući tu i streljačko naoružanje jurišne grupe, naročito automatsko. Tenkovi za neposrednu podršku, kao i tenkovi-amfibije, iskrcavaju se jednovremeno sa prvim talasima. Tenkove-amfibije treba, prema proračunu brzine ostalih sredstava za iskrcavanje, iskrcavati na 4—5 km od obale, što zavisi od dometa neprijateljske protivčamacane i ostale artiljerije koja nije neutralisana za vreme pripreme i brzine plovljenja čamcima i tenkova — amfibija.

Po pristajanju čamce treba što pre napustiti i što bržim tempom prodirati u unutrašnjost kopna, jer i kraće zadržavanje na rubu obale može dovesti do teških gubitaka, pošto branilac baš tu ima planiranu vatru minobacača i zemaljske artiljerije. Desantni jurišni čamci i ostala iskrcna sredstva moraju se što pre udaljiti da ne bi trpeli gubitke.

Ako je slučajno neki čamac zalutao i iskrcao se u susjedni rejon iskrcavanja, u tom slučaju njegova grupa se potčinjava onom starešini na čijem je mestu iskrcavanja iskrcana i dejstvuje u njegovom sadejstvu do spajanja sa svojom jedinicom. Upućivanje zalutalih grupa u svoje jedinice vrši se obično na dubini linije užeg mostobrana, ili se uopšte ne vrši do zauzimanja šireg mostobrana.

Za pravljenje prolaza kroz prepreke na samoj obali potrebno je da svaka grupa, odnosno odeljenje (čamac), prvog talasa ima 2—4 inženjera sa sredstvima za izviđanje, pravljenje i obeležavanje prolaza u eksplozivnim preprekama. Raščišćavanje i potpuno otklanjanje ovih

prepreka prepušta se za tu svrhu specijalno određenim inženjeriskim grupama.

Pošto se jedna jurišna grupa (ojačani vod) mornaričkodesantne pešadije i pridata vatrena sredstva iskrcavaju obično na dve tačke međusobno udaljene 50—100 m, a nekada i više, to je potrebno da se komandiri jurišnih odeljenja (poluvodova) što pre spoje na odgovarajućoj daljini od ruba obale. Ta udaljenost ne treba da bude manja od polovine slike rasturanja braniočeve artiljerije (100—200, pa i više metara), te da odatle pod jedinstvenom komandom komandira voda nastave prodor po unapred stvorenom planu. Komandiri četa sa jednom jurišnom grupom (ojačanim vodom) nalaze se obično u drugom talasu. Ova jurišna grupa nema unapred precizno određene tačke za iskrcavanje, nego joj se samo određuje prostoriya za iskrcavanje, i to u okviru mesta iskrcavanja ostalih dveju jurišnih grupa prvog talasa. Tačku iskrcavanja u okviru tog mesta preciziraće komandir čete s obzirom na momentanu situaciju nastalu posle iskrcavanja prvog talasa, odnosno ona će se iskrcati na onu tačku na kojoj je postignut uspeh. Komandanti jurišnih odreda (mornaričkodesantnih bataljona) sa jednom ojačanom četom mornaričkodesantne pešadije i svojim vatrenim sredstvima obično se nalaze u trećem talasu i iskrcavaju se na mesta iskrcavanja onih četa koje su imale najviše uspeha, odnosno tamo gde će biti u okviru jurišnog odreda težište prodora. Komandant bataljona, razvojem situacije, može i izmeniti taj pravac, naravno, uz odobrenje pretpostavljenog starešine koji ne bi trebalo, u ovakvim situacijama, mnogo da okleva.

Znači da se tačke i mesta iskrcavanja tačno preciziraju samo za čete prve linije. Pri tome se tačke određuju samo za prvi talas, dok se za drugi i ostale određuje samo mesta iskrcavanja, a tačna tačka tek na osnovu razvoja situacije. Odluku gde će se iskrcati koja grupa donose komandiri i komandanti jedinica, i to u granicama svoje nadležnosti. Za označavanje mesta na koja mogu da pristanu sledeći talasi, odmah po iskrcavanju drugog talasa

uspostavlja se stanica na obali. Po pristajanju delova trećeg talasa pristupa se planskom uređenju obale za pristajanje brodova sa materijalnim rezervama i snagama drugog ešelona udarne grupe, kao i glavnine desanta.

b) Raščišćavanje obalskog ruba i uređenje mesta za pristajanje većih brodova. — Ako je obala jako utvrđena, u tom slučaju posle podvodnih prepreka dolaze raznovrsne prepreke na rubu obale i u unutrašnjosti kopna. Zato je potrebno da se grupe mornaričke inženjerije iskrcavaju nešto ranije da bi mogle blagovremeno ukloniti ove prepreke, a zajedno sa prvim talasima se iskrcavaju samo ako nema posebnih čamaca za njih. Iskrcavanje se odvija pod zaštitom čamaca neposredne podrške ili tenkova-amfibija, sa kojima se mogu skupa i iskrcati. Ove grupe imaju zadatak da nastave i produže rad grupa za podvodno rušenje. One se upućuju uglavnom na odlukom određeno težište iskrcavanja, tako da — pored toga što će olakšati iskrcavanje prvih talasa — pripreme obalu za iskrcavanje drugog ešelona i materijalnih rezervi udarne grupe. Dejstvo i rad ovih grupa mora biti veoma brzo, jer se ne sme dozvoliti nagomilavanje jedinica na obalskom rubu zbog neostvarenih potrebnih prolaza u preprekama. Da bi se ovo postiglo, inženjeriske jedinice treba opremiti odgovarajućim sredstvima za raščišćavanje (razna torpeda, buldožeri, dizalice, brodovi tegljači, tenkovi čistači mina itd.). Iskrcavanje ovih sredstava sledi odmah iza iskrcavanja grupa, a mora biti završeno najkasnije kad se iskrca treći ili u krajnjem slučaju četvrti talas.

Čim komandant udarne grupe odredi dalji tok iskrcavanja celokupnih svojih snaga, iz čega proizilazi često i iskrcavanje glavnih snaga desanta uopšte, odmah se pristupa uređenju mesta za pristajanje većih brodova na obali. Za njihovo uređenje postoje razna formaciska sredstva, a koriste se i priručna ako ih ima. Obim i veličina ovih radova zavisi od veličine desanta uopšte, a pogotovu brodova i njihovog gaza. Raščišćavanje od obalskog ruba ka unutrašnjosti mogu vršiti i pioniri kopnene vojske, ako to treba, dok zadatak oko uređenja mesta za pristajanje

brodova jedino može obaviti mornarička inženjerija koja je za to obučena i raspolaže odgovarajućim sredstvima.

Za svaku grupu radova, pa čak i za svaki rad posebno, oformljava se posebno grupa specijalista sa određenim sredstvima. U nedostatku mornaričke inženjerije ili ako je nemoguće da ona sve radove obavlja sama, mogu joj se pridati, za izvesne radove, inženjerci kopnene vojske.

Pošto se obala raščisti od eksplozivnih prepreka, pristupa se improvizaciji pristaništa bilo priručnim bilo specijalnim sredstvima. U tu svrhu mogu se vrlo dobro iskoristiti oštećeni i nasukani brodovi koji su prethodno iskrcali trupe i materijalna sredstva na obalu.

c) Borba za otporne tačke i utvrđenja na obalskom rubu. — Pošto će na obali biti lakih i teških bunkera, koji neće biti oštećeni za vreme pripreme iskrcavanja, to grupe koje se prve iskrcaju moraju imati sredstva za rušenje. U prvom redu treba zauzeti bunkere na rubu obale, jer se oni nalaze na takvom mestu da ugrožavaju dalji tok iskrcavanja. Otporne tačke i bunkere koji momentano nisu opasni treba blokirati manjim snagama, a osnovnim snagama prodirati napred. Pomoć i sadejstvo između jurišnih grupa odvija se pomoću vatre, a samo u izuzetnim slučajevima pokretom, jer ovde dolazi do punog izražaja davno poznato pravilo u napadu: »Najbolja pomoć suseda je dalji prodor u dubinu neprijateljskog rasporeda«. Svaki i najmanji prodor neke grupe prvog i drugog talasa treba što efikasnije podržati, jer možda od toga prodora baš na tom mestu može zavisiti uspeh u celini. Vrlo važne topografsko-taktičke tačke ili prevoje na rubu obale treba što pre zauzeti. Pri ovome vrlo dobro se mogu koristiti manji vazdušni desanti.

Da bi se komandanti jurišnih odreda i udarne grupe mogli blagovremeno upoznati sa situacijom na obali, da bi donosili odluke o manevru rezervama i drugim ešelonima, veza mora biti besprekorna (celokupan borbeni poradak udarne grupe nalazi se još uvek na moru). Ona se održava signalnim sredstvima i pomoću radiostanica — otvorenim saobraćajem. Jedino se upotrebljavaju tajni

nazivi za zemljište i jedinice. Ovo zato što se dejstva odvijaju veoma brzo i pred očima branioca. Za uspostavljanje sigurne veze potrebno je svaku četvu snabdeti sa po 3—4 ultra-kratkotalasne stanice i odgovarajućim signalnim sredstvima. Žičana veza dolazi u obzir tek po zauzimanju celog mostobrana.

d) Vatrene podrška iskrnim trupama. — Svi naoružani brodovi i čamci, kao i avijacija, treba da po jednom harmoničnom planu krče put vojnicima mornaričko-desantne pešadije i tenkovima. Za svaki jurišni odred (bataljon) treba odrediti posebnu jaču brodsko-artiljerisku jedinicu koja će dejstvovati po pozivu i traženju komandanta odreda. Pored ovoga, za podršku iskranim jedinicama treba da se što pre iskrcaju minobacači 82 mm i lakši topovi, u prvom redu bestrajni.

Ukoliko ima manjih otoka i grebena pred samom obalom, oni se mogu iskoristiti za vatrene položaje minobacača i topova. U tom slučaju oni se moraju iskrcati sa prvim talasom ili odmah iza njega da bi mogli podržati borbu za rub obale. Ovo je potrebno što pre ostvariti, jer brodovi i čamci određeni za neposrednu podršku mogu uspešno svojim topovima, sem ako nisu naoružani specijalnim oružjima, podržavati jurišne grupe samo do vrha prvog grebena zbog položenosti putanje svojih oruđa. Sem toga, ovih brodova nikad nema dovoljno, pa zato često neće moći sami zadovoljiti potrebe podrške.

Signali za poziv, prekid i prenos brodsko-artiljeriske i avijaciske vatre u podršci moraju biti tačno utvrđeni, jedinstveni, laki i jednostavni za prenošenje, kako bi proteklo što kraće vreme od zahteva za dejstvo do samog izvršenja. Zahtev za dejstvo brodske artiljerije, korekturu, a po potrebi i upravljanje vatrom, vrše artiljeriski osmatrači koji se upućuju sa prvim talasom.

Oficir za navođenje avijacije treba da se nalazi na komandnom brodu sve dok se ne izrazi pravac uspešnog dejstva, tj. dok se ne vidi gde će se iskrcati glavne snage desanta. Posle iskrcavanja ovaj oficir se obično nalazi na komandnom mestu komandanta jurišnog odreda u či-

jem rejonu iskrcavanja pretstoji iskrcavanje drugog ešelona udarne grupe, a za njom svakako i ostalih snaga desanta. Ako se za to ima mogućnosti, a iskrcavanje se vrši danju, potrebno je da se nad zonom iskrcavanja stalno nalazi lovačka avijacija, jer se braniočevi avioni mogu vrlo brzo pojaviti na bojištu, pa zato neće biti vremena za poziv sopstvene avijacije, bez obzira na blizinu aerodroma. Kao i brodska artiljerija, tako i avijacija mora imati svoje osmatrače u prvim talasima, i to na svaki jurišni odred najmanje po dva, ukoliko se želi ostvariti neposredna podrška prvoj borbenoj liniji trupa.

Osmatrače za potrebe brodske artiljerije i avijacije treba opremiti sredstvima za osmatranje i vezu, signalnim pištoljima i puškama sa dovoljnim količinama svetlećih i dimnih metaka za obeležavanje ciljeva. Da bi signale mogli dobro uočiti, brodovi koji vrše neposrednu podršku treba da priđu obali što je moguće bliže i da duž nje manevrišu. I avioni koji sadejstvuju neposredno u podršci — iako se ima stanica za navođenje — poželjno je da lete što niže jer tako lakše mogu uočavati signale sa zemlje. Ovo treba imati u vidu pri izboru vrste avijacije.

Što se tiče vatrene podrške tenkova-amfibija, ona će biti uspešna na samom rubu obale, dok će u dubini zavisiti od karaktera zemljišta. Zato je jedino rešenje, u pogledu tenkova za neposrednu podršku mornaričkodesantne pešadije pri zauzimanju mostobrana, da se po iskrcavanju tenkova-amfibija i zauzimanju ruba obale odmah iskrcaju tenkovi sa samohodnom i zemaljskom artiljerijom. Tenkove treba iskrcati ako ne u drugom, a ono najkasnije u trećem i četvrtom talasu.

Zemaljska artiljerija iskrcava se po težini i kalibru: lakša oruđa u drugom talasu, a zatim redom sve teža. Obično se artiljerija i minobacači mornaričkodesantnih bataljona iskrcavaju u drugom ili trećem talasu, a mornaričkodesantnih brigada u trećem ili četvrtom itd. Pridana artiljerija mornaričkodesantnoj brigadi, ako je većeg kalibra, iskrcava se u četvrtom ili petom talasu (uvek pre iskrcavanja drugog ešelona udarne grupe). Ovakav re-

dosled je potreban da bi po meri prodora mornaričko-desantne pešadije tempo napada stalno rastao, bez obzira na to što će po svojoj efikasnosti i dometu oruđa pojedini brodovi otpasti iz podrške. Ovo je nužno i zbog toga, što je, bez obzira na veličinu brodova i domet njihovog naoružanja u neposrednoj podršci, municija na njima ograničena, a brodovi iz zaštite i obezbeđenja zone iskrcavanja neće se često moći koristiti, jer pred njima stoje drugi zadaci.

e) Uspostavljanje stanice za regulisanje saobraćaja u zoni iskrcavanja. — Stanicu treba organizovati na mestu gde će se iskrcati drugi ešelon udarne grupe, a često i ostale glavne snage desanta. Čim situacija na obali bude jasna i precizira se rejon iskrcavanja drugog ešelona, upućuje se grupa sastavljena od oficira, podoficira, vojnika i mornara čiji je zadatak da, poznavajući u osnovi plan iskrcavanja, stvore potrebne uslove na obali za prijem i iskrcavanje trupa i materijala glavnih snaga desanta. Ljudstvo i sredstva stanice iskrcavaju se u drugom, trećem i četvrtom talasu udarne grupe prvog ešelona. Stanicom treba da rukovodi iskusan oficir sa dva pomoćnika-oficira, od kojih je jedan za rad oko pristajanja i iskrcavanja brodova, a drugi iz desanta (kopnene vojske ili mornaričkodesantne pešadije), koji je odgovoran za regulisanje saobraćaja na mostobranu. Svaki od ovih pomoćnika treba da ima potreban broj podoficira, mornara i vojnika. Pored ovoga, na svakoj raskrsnici puteva treba staviti po jednog podoficira sa par vojnika, a na glavnoj stanici, tj. kod samog izlaska sa brodova, oficira. U svaki rejon, odnosno na svaki pravac prema kome treba da se uputi jedinica ili materijal, treba poslati po jednog oficira ili podoficira sa nekoliko vojnika koji će biti njihovi vodiči. Da bi se saobraćaj mogao odvijati normalno, blagovremeno se određuju rejoni u koje se upućuje prispeli materijal, kao i pravci kojima će se kretati jedinice po iskrcavanju. Grupi treba operativno potčiniti sve grupe mornaričkih i inženjeriskih jedinica, koje već raščišćavaju i uređuju obalu. Ako ovo nije izvodljivo

iz bilo kojeg razloga, onda sa njima treba uputiti nešto mornaričke inžinjerije. Na taj način stanica će imati dovoljno snaga i sredstava za blagovremeno obezbeđenje glavnog mesta iskrcavanja desanta.

U redosledu iskrcavanja i zauzimanju pogodnih reiona za razvoj i borbu imaju prednost grupe čiji je zadatak proširenje postignutog uspeha na mostobranu. Što se tiče materijalnih rezervi, redosled je sledeći: municija, pogonsko gorivo, a zatim ostali materijal. Takav redosled treba obezbediti planom iskrcavanja i na osnovu njega napraviti proračun brzina po kome se vrši upućivanje brodova na obalu. Ovo naročito dolazi do izražaja ako se ima ograničen broj mesta za pristajanje većih brodova.

Još pre početka iskrcavanja glavnih snaga desanta i materijalnih rezervi treba mesta njihovog razmeštaja na mostobranu dobro zaštititi od napada iz vazduha. U tu svrhu postavljaju se protivavionski splavovi i peniše, kao i brodovi za protivavionsku zaštitu. Isto tako je nužno iskrcati i odgovarajući broj protivavionskih topova i mitraljeza kopnene vojske i na taj način, po mogućnosti uz podršku lovačke avijacije, učiniti nepristupačnim ova mesta za avijaciju branioca.

4. Zauzimanje mostobrana. — Ovde će se dotaći sledeća pitanja:

a) Prodor u dubinu i zauzimanje objekata odbrane postavljenih opštim zadatkom. — Opšti zadatak po dubini mora biti konkretizovan za sve rodove vojske, koji učestvuju u zauzimanju mostobrana, kako bi celokupan mehanizam na kopnu, moru i u vazduhu radio po realnom i jedinstvenom planu. Ovaj plan, stvoren u pripremi operacije, može biti u izvesnoj meri dopunjen na osnovu konkretne situacije na vojištu, ali ne i izmenjen. Zadaci, kako mornaričkodesantnim, tako i ostalim jedinicama, moraju se uvek postavljati strogo konkretno — po objektima protivdesantne odbrane branioca. Samo u izvesnim slučajevima, odnosno kad to nije moguće, zadaci se mogu postavljati jedinicama po topografsko taktičkim linijama i objektima na zemljištu. Brodskoj artiljeriji i avijaciji

treba odrediti tačno koje ciljeve i na kakav signal moraju tući.

Naravno, ovake zadatke može postavljati samo onaj starešina koji je dobro upoznao i proučio odbranbeni sistem branioca. Zato je neophodno, na osnovu svestranog izviđanja, obezbediti celokupnom starešinskom sastavu potrebne podatke u granicama i obimu koji se na njih odnosi. Ako nije moguće izvršiti temeljito izviđanje, onda se zadaci postavljaju po topografsko-taktičkim linijama. Ne treba zaboraviti da se ovako postavljeni zadaci smatraju nedovoljno konkretnim, te se zato ovaj način može primeniti samo kod iskrcavanja na obalu koju je branilac organizovao na brzu ruku ili kada se nema vremena i mogućnosti za izvršenje detaljne studije i izučavanje obale, odnosno ako se ne mogu prikupiti potrebni podaci o karakteru utvrđenja na obali. Kad se ovo ima u vidu, dodajući tome moguće načine odbrane obale, onda je jasno da dubina bližih i sledećih zadataka po prostoru može dosta da varira, tako da dubina bližeg zadatka jurišnog odreda može da bude od 500 do 2.000 metara, a katkada i više. Bliži zadatak udarnih grupa i sličnih jedinica može se kretati od 500 do 4.000 metara, pa i više. Kod jako utvrđenih rejona ovo može da bude za pomenute jedinice i dubina sledećeg zadatka, podrazumevajući pri tome da te linije budu učvršćene kao mostobran, bilo kao užji, za jurišne odrede, ili širi, za udarne grupe.

Pravilo da se sledeći zadaci nižih jedinica obično poklapaju sa bližim zadacima neposredno pretpostavljenih jedinica u normalnim uslovima ne može se uvek primeniti kod zauzimanja mostobrana. Tako, naprimer, jedna mornaričkodesantna pešadiska brigada može kao bliži zadatak da ima ovladavanje otpornom tačkom na nekoj liniji, a kao sledeći zadatak učvršćenje te linije i organizovanje mostobrana na njoj. Pri tom dubina sledećeg zadatka može da dostigne 5—8 pa i više km (ako to dozvoljava karakter odbrane i sistem obezbeđenja bokova), a na toj daljini se učvršćuje mostobran. Ako brigadi nije zadatak učvršćenje mostobrana nego neki drugi, onda će

joj biti postavljen i bliži i sledeći zadatak zavisno od opšteg zadatka (što se ovde neće tretirati).

b) Stvaranje užih mostobrana i izvršenje bližih zadataka jurišnih odreda. — Odmah po iskrcavanju svaka jurišna grupa teži da spoji svoja dva odeljenja. Prodorom u dubinu i spajanjem sa susednom grupom, a zatim uvođenjem rezervi četa i izvršenjem bližeg zadatka jurišnih odreda, stvara se uža mostobrana. Njegove dimenzije zavisiće od karaktera zemljišta i jačine odbrane, ali, u svakom slučaju, mostobrana mora da onemogući braniočevom lakom pešadiskom naoružanju da uspešno deluje na mestima iskrcavanja. Linije užih mostobrana moraju omogućiti, pored ostalog, uvođenje u borbu druge linije četa odnosno rezervi jurišnih odreda prvog ešelona udarne grupe. Radi sprečavanja mogućih protivnapada braniočevih rezervi, ovu liniju užeg mostobrana treba utvrditi, ako bude potrebno, odmah pošto se izbije na nju. Na njoj se mora razbiti protivnapad branioca, a zatim uvođenjem u borbu četa druge linije (rezervi bataljona) »na leđima« branioca izvršiti što veći prodor u dubinu.

Ako, pak, na pravcu jednog jurišnog odreda nije moguće, zbog jakog protivdejstva branioca, uvesti rezerve, one se mogu iskrcati na rejonu susednih odreda (bataljona) i sa njih uvesti u borbu. O ovome treba da donese odluku ne komandant jurišnog odreda već komandant udarne grupe ili viši starešina.

Po likvidaciji prvog reda otpornih tačaka na rubu obale i izbijanjem na liniju užeg mostobrana preostale otporne tačke treba manjim snagama blokirati, a osnovnim nastaviti prodiranje u dubinu.

c) Obezbeđenje postignutog uspeha. — Ono se sastoji u brzom osposobljavanju zauzetih objekata za odbijanje braniočevih protivnapada. U ovom radu vrlo važnu ulogu igraju pionirske jedinice.

Prema zadatku, vremenu i cilju, jedinice se mogu utvrđivati na zauzetoj delu mostobrana u sledećim slučajevima:

— po zauzimanju određene linije za utvrđivanje (ali pri uspešnom i brzom prodoru iako je predviđeno da se neka linija utvrdi, neće se utvrđivati);

— kada se pokaže opasnost od braniočevog protivnapada pešadijom i tenkovima, pa bilo to čak i na samom rubu obale ili na nekoj drugoj liniji nepredviđenoj za utvrđivanje;

— u svakom slučaju, kada treba osigurati uvođenje u borbu rezervi i drugog ešelona (ali samo na ugroženim pravcima);

— kada branilac zaustavi prodor napadača za kraće vreme.

Zadržavanje prodora na račun utvrđivanja do izbijanja na liniju mostobrana može biti samo po odobrenju komandanta udarne grupe i viših starešina, i to u slučajevima kada zapreti opasnost od protivnapada mnogo nadmoćnijih protivničkih snaga.

Obezbeđenju bokova treba pokloniti posebnu pažnju, naročito ako se ima u vidu da mornaričkodesantne jedinice na kopnu nemaju suseda levo i desno. Zato krilnim jurišnim odredima treba tačno u zadatku precizirati sa kakvim snagama, koju liniju, počevši od mora i dalje, treba utvrđivati, tako da po izbijanju na krajnju liniju mostobrana bokovi budu već utvrđeni i posednuti dovoljnim snagama.

Pored jedinica mornaričkodesantne pešadije u obezbeđenju bokova učestvuju još i inženjerija, brodska artiljerija i avijacija. Brodskoj artiljeriji se mogu postaviti zadaci sprečavanja prodora braniočevih tenkova i pešadije duž bližih, a avijaciji duž daljih rokadnih komunikacija. Inženjeriske jedinice u krilnim bataljonima pristupaju učvršćenju linije mostobrana. Duž rokadnih komunikacija upućuju se pokretni odredi za zaprečavanje, protivtenkovske rezerve i ostale potrebne snage za zauzimanje povoljnih topografsko-taktičkih linija, i to pre nego što se branilac spremi i počne protivnapad sa tih linija ili preko njih. Na pravcima sa kojih se očekuje protivnapad jačih braniočevih snaga mogu se iskrcati po-

jedine jedinice na nekoliko kilometara bočno od glavnog mesta iskrcavanja i na taj način zadržavajućom odbranom vršiti obezbeđenje sa tog pravca. To su, naprimer, Anglo-Amerikanci često činili upotrebljavajući za ove zadatke komandos i rendžer bataljone.

d) Uvođenje u borbu rezervi i drugog ešelona udarne grupe. — Da bi tempo prodora stalno rastao, ili bar ostao isti, potrebno je svežim snagama pothranjivati jedinice prvog ešelona, a to se postiže blagovremenim uvođenjem u borbu rezervi i drugog ešelona. Drugi ešelon se uvodi sa unapred približno određenog objekta ili topografsko-taktičke linije, dok se rezerva, ako postoji, može koristiti pre ili posle upotrebe drugog ešelona, — zavisno od situacije. Drugi ešelon i rezerva (ako postoji) iskrcavaju se na mestu gde je postignut najveći uspeh i nastupaju — u raščlanjenim porecima i manjim kolonama — za delovima prvog ešelona na takvom otstojanju da ne trpe veće gubitke od artiljerijske vatre uperene na prvi ešelon. Za njihovo korišćenje vrlo je važno odrediti kada i gde ih treba uvesti u borbu, jer ako se to učini prerano, oni će preuzeti na sebe izvršenje jednog dela zadatka prvog ešelona i time dovesti u pitanje blagovremeno izvršenje zadatka koji im je namenjen, a ako se uvedu sa zakašnjenjem, branilac će moći dovesti sveže snage iz bliže taktičke dubine, tako da će moći zajedno sa snagama proteranim sa ruba obale organizovati otpor na novoj liniji. Ako ovo braniocu uspe, onda će napadač morati ponovo da organizuje proboj, a time dolazi do nepotrebnog zastoja i suvišnih gubitaka, a katkada se može dovesti u pitanje izvršenje opšteg zadatka.

Drugi ešelon uvodi se u borbu kroz međuprostore jedinica ili kroz njihov borbeni raspored, a katkada i na bokovima jedinica. Stupajući u dodir sa neprijateljem, jedinice drugog ešelona moraju biti podržavane vatrom minobacača i artiljerije, a po mogućnosti i sa brodskom artiljerijom i avijacijom. Brodsko-artiljerijske grupe možda će trebati da promene vatrene položaje (bliže obali). Osnovni zadatak drugog ešelona je da učvrsti mostobran

na onom pravcu odakle preti najveća opasnost od protivnapada braniočeve pešadije i tenkova. Iz sastava drugog ešelona i rezerve određuju se posebne grupe za uništavanje zaostalih tačaka i čišćenje područja na kome se stvara mostobran (uništenje pojedinih neprijateljskih grupa i pojedinaca).

5. Organizacija odbrane mostobrana i zone iskrcavanja. — Organizacija odbrane mostobrana ima osnovni cilj da unapred određenu i već zauzetu liniju, za određeno vreme, raspoloživim snagama i sredstvima, učini nesavladljivom za neprijatelja, koji se protivnapadima teži probiti ka mestu iskrcavanja. Linija koju treba organizovati za mostobran, načelno, određuje se unapred, za vreme planiranja operacije, kao i ostale linije i važne tačke koje se utvrđuju za vreme borbe za mostobran, a precizira se na zemljištu u skladu sa situacijom koja vlada na vojištu. Udaljenost linije mostobrana od centra zone (rejona) iskrcavanja zavisi od niza elemenata, kao što su: konfiguracija zemljišta, mogućnost braniočevog protivnapada, sopstvene mogućnosti itd. U svakom slučaju, udaljenost ove linije mora biti tolika da se pešadiskim naoružanjem, uključujući tu topove i minobacače pešadiskih jedinica, onemogućiti uspešno dejstvo branioca na mestu iskrcavanja glavnih snaga desanta. To bi za mostobran koji obezbeđuje mornaričkodesantna pešadiska brigada iznosilo, zavisno od situacije, 2—6 km. Naziv »linija mostobrana« možda u ovom slučaju nije najsrećniji izraz, jer to nije ustvari linija, pošto mostobran ima svoju relativno dosta veliku dubinu. Ovde se misli na njegov prednji kraj.

Potrebne snage i sredstva za organizaciju i posedanje mostobrana načelno se određuju unapred, jer se uvek neće moći računati u potpunosti na one snage koje su ga zauzele. Zato će drugi ešloni udarne grupe imati često za osnovni zadatak učvršćenje mostobrana na najvažnijim pravcima. Jedinicama prvog ešelona, koje su već zauzete borbom, obično se posedaju manje važni pravci. Ostale snage prvog ešelona udarne grupe pregrupisavaju

se, popunjavaju i obrazuju rezervu, ako se drugim snagama ne raspolaže. Pošto su zahtevi obimni, a snage ipak ograničene, to se na mogućim pravcima protivnapada postavljaju sve vrste prepreka, koje treba štititi pešadiskom i protivtenkovskom vatrom. Raspored rezervi treba da bude takav, da se sa njima može blagovremeno preći u protivnapad na bilo kojem ugroženom pravcu.

Ukoliko nema dovoljno snaga i sredstava za stvaranje rezerve, onda se u tu svrhu mogu upotrebiti i prednji delovi glavnih snaga desanta, jer će i tako biti uvedeni u borbu sa linije mostobrana. Ali, ovo treba izbegavati i ne prilaziti ovakvom rešenju kad to nije neophodno.

Zona iskrcavanja se određuje, kako je ranije naglašeno, još u pripremnom periodu (etapi), a treba je obezbediti s mora i iz vazduha još mnogo pre zauzimanja i učvršćenja mostobrana. Odmah posle prelaza iz marševskog u borbeni poredak za iskrcavanje i početka brodsko-artiljerijske i aviopripreme mora biti već organizovana odbrana zone iskrcavanja u protivpodmorničkom i protivtorpednom smislu. Ona se pojačava i usavršava po meri pristizanja i iskrcavanja desantnih jedinica, tako da na kraju mostobran i zona iskrcavanja predstavljaju jednu jedinstvenu celinu.

Principi na kojima se zasniva odbrana mostobrana identični su odbrani vojno-pomorske baze s kopna.

Normalna dejstva na kopnu i svijanja udarne grupe desanta

Ova etapa obuhvata dve faze:

1. Produženje dejstava kopnenih jedinica na kopnu sa ili bez podrške ratne mornarice. — Još za vreme zauzimanja mostobrana glavne snage desanta, u povoljnoj situaciji, mogu otpočeti iskrcavanje svojih borbenih delova i odmah produžiti sa osnovnim dejstvima na kopnu. U protivnom, kada to situacija ne dozvoljava, čeka se da se zauzme i učvrsti mostobran. Iskrcavanje glavnih snaga desanta, po mogućnosti, treba vršiti direktno iz brodova

na obalu, a ako to nije moguće, vrši se prekrćavanje u desantno-jurišne čamce — što bi trebalo izbegavati kad god je moguće. Za krupnije snage možda će trebati prethodno zauzeti pristaništa ili luku, a ako se to ne može izvesti, onda svakako treba pristupiti uređenju veštačkog pristaništa (naročito ako su povoljni vremenski uslovi).

Kada su iskrcane dovoljno jake snage i sredstva, i izvršena njihova borbena organizacija, može se otpočeti sa normalnim dejstvima na kopnu. U tom momentu komandant desanta preuzima komandu nad svim snagama na obali. Kopnene snage, zavisno od situacije i pravca njihovog dejstva, mogu, ali i ne moraju, biti podržavane snagama ratne mornarice. Kod većih desantnih operacija jedino ratna mornarica vrši pomorskim komunikacijama snabdevanje jedinica na kopnu. Otuda ratna mornarica i vazduhoplovstvo prema komandantu desanta stoje u odnosu sadejstva, a njihova dalja dejstva reguliše komandant operacije.

2. Svijanje udarne grupe. — Pošto su se snage kopnene vojske iskrcale i otpočele dejstva na kopnu, jedinice desantne udarne grupe (ili veće) svijaju se i dejstvuju dalje prema novonastaloj situaciji. Mornaričkodesantnu pešadiju, načelno, ne bi trebalo upotrebljavati i za zadatke na kopnu, dok plovne jedinice mogu učestvovati u organizaciji, uređenju i odbrani šire odbrane zone iskrćavanja i zauzete obale uopšte, kao i u organizaciji obezbeđenja plovidbe u zauzetom priobalskom području.

Novi zadaci ovim desantnim jedinicama mogu se postaviti tek posle njihove reorganizacije i popune, jer u ovakvim operacijama one imaju prilične gubitke.

KOMANDOVANJE U DESANTNIM OPERACIJAMA

Osnov za komandovanje sačinjava ne samo detaljno planiranje već i aktivno praćenje situacije. Vladanje manevrom svih jedinica, brzo reagiranje na situaciju, blagovremeno prenošenje odluka potčinjenim — zaista nije lak posao.

Ne treba izgubiti iz vida da raznovrsnost snaga i složenost dejstava u desantu zahtevaju komandovanje koje se razlikuje od uobičajenog.

Kad su se detaljno analizirale neuspele desantne operacije, dolazilo se do zaključka da je posledica neuspeha gotovo redovno bila, s jedne strane, pomanjkanje zajedničkog planiranja, a s druge, nemogućnost komandanta da u odlučujućim fazama pojedinih etapa operacije ispolje uticaj na snage koje imaju odlučujuću ulogu.

Poseban štetan uticaj na desantne operacije imao je i takozvani princip jednakih činova i očekivanja samoinicijativnog sadejstva između viših starešina jedinica kopnene vojske i ratne mornarice. Ovaj štetan ostatak prošlosti, iako nije formalno primenjen u toku Drugog svetskog rata, ipak se osećao.

Kod desanata celokupnu komandu treba da ima ili admiral ili general. Ko će biti, zavisi od niza okolnosti, ali je problem relativno vrlo lako rešiti. Izgleda da je kod manjih desanata to još jednostavnije, jer ih obično organizuje i izvodi samo jedan vid oružanih snaga — ratna mornarica.

Pošto se ranije govorilo o zauzimanju i obezbeđenju mostobrana, koji načelno planira i izvodi ratna morna-

rica, to će se i izlaganje o komandovanju uglavnom bazirati na ovoj vrsti desanta. Iskrcavanje i zauzimanje mostobrana je najteža etapa desantne operacije, a baš tada se i javljaju specifičnosti u komandovanju jedinicama.

Drugi svetski rat ocrtao je dva načina komandovanja.

Prvi se svodi na to da se u formacijskim jedinicama komanduje odozgo na dole u svim etapama desantne operacije, pri čemu svi vidovi oružanih snaga međusobno na uobičajeni način sadejstvuju. Ovaj način komandovanja Anglo-Amerikanci su nazivali »organsko komandovanje« i primenjivali su ga pri iskrcavanju u Alžiru i Oranu, na Siciliji, kod Salerna i u Normandiji.

Drugi način komandovanja svodi se na formiranje specijalnih udarno-jurišnih grupa (odreda) sastavljenih od svih vidova oružanih snaga a objedinjenih pod jedinstvenom komandom, nešto slično nekom mešovitom mornaričkodesantnom odredu. Ovako formirani odredi obično su deistvovali pod komandom pomorskog komandanta sve dok se ne bi iskrcao komandant kopnenih snaga i preuzeo komandu nad iskrcanim trupama. Ovaj način primenjivali su Saveznici pri iskrcavanju u Kazablanki, na Taravi, Kvađelejnu, Marijanima, Ivođimi, Okinavi, Lejti itd.

I kod jednog i kod drugog načina etapa iskrcavanja bila je jedinstvena u pogledu komandovanja. Tako je snagama koje su određene za zauzimanje mostobrana (mornaričkodesantna pešadija, mornarička inžinjerija, flota, mornarička i podržavajuća avijacija), od postrojavanja u borbeni poredak za iskrcavanje desantne flotile pa do zauzimanja i učvršćivanja mostobrana, komandovao oficir ratne mornarice. Jedino je avijacija kod prvog načina komandovanja učestvovala kao sadeistvujuća snaga u širem smislu reči, a u neposrednoj podršci iskrcavanja nalazila se samo mornarička avijacija, dok su ostale vazdušne snage deistvovala samostalno. Ovakav odvojeni način deistva avijacije u većini slučajeva nije bio dobar. Tako, naprimer, pri iskrcavanju na Siciliji snage ratne mornarice i kopnene vojske nisu uopšte znale vreme niti

maršrutu vazdušnodesantnih jedinica koje su trebalo da sadejstvuju pomorskom desantu, tako da je nekoliko aviona oborila protivavionska odbrana snaga koje su se iskrcavale sa mora.

Rusi su u toku Drugog svetskog rata izveli svega nekoliko manjih desantnih operacija iz kojih se ne može izvući neko naročito iskustvo u pogledu komandovanja. Ovo isto važi i za Nemce. Kod Japanaca su sve snage koje su dejsstvovala van metropole bile pod komandom mornaričkih oficira, pa radilo se to o većoj ili manjoj desantnoj ili protivdesantnoj operaciji. Međutim, u metropoli komandant kopnene vojske komandovao je i protivdesantnom odbranom.

Kod nas za vreme Narodnooslobodilačkog rata, kada naša ratna mornarica nije raspolagala specijalnim desantnim jedinicama, već su njene zadatke izvršavale posade brodova u manjim, a partizanski odredi, brigade i divizije u relativno većim desantnim operacijama, bilo je normalno da bude i različit odnos u komandovanju. Ovde se radilo o pravilnoj oceni elemenata koji su to zahtevali, kao što su: cilj, snage, sredstva i situacija u kojoj se izvodi operacija. Bilo je dosta slučajeva, naročito kod desanata manjeg taktičkog i diverzionog karaktera, da su same posade oskudno naoružanih brodova izvršavale dosta složene zadatke na branjenoj obali, a u ovom slučaju najstariji komandant broda komandovao je svim snagama i sredstvima. S druge strane, bilo je možda još slučajeva da su pešadiške snage, sa ili uz vrlo mali broj naoružanih plovnih objekata, a uz masovno korišćenje priručnih plovnih sredstava, izvršavale krupne zadatke na obali branioca. Naravno, ovde je celokupnu komandu imao najstariji komandant pešadiške jedinice.

Iz svega dosada izloženog izgleda da diskusiji o tome ko će komandovati desantnim operacijama u celini, a naročito od formiranja borbenog poretka za iskrcavanje do zauzimanja mostobrana, nema mesta, jer je iskustvo pokazalo da je formiranje i objedinjavanje grupa pod jedinstvenom komandom zasada najbolji način komando-

vanja. Izgleda da većina zemalja teži da organizacijskim procesom razvitka oružanih snaga još u mirno vreme reši ovo pitanje na zadovoljavajući način. Samo postojanje mornaričkodesantnih jedinica formiranih u grupe, odrede, brigade i sl., a koje u svom sastavu imaju odgovarajuće snage i sredstva za iskrcavanje, a donekle i za podršku, govori da je praksa Drugog svetskog rata uglavnom usvojena i da se dalje usavršava. Ove jedinice su u stanju da zauzmu i utvrde mostobran uz podršku ratnih brodova i avijacije. Mornaričkodesantne jedinice su kod ovakvih slučajeva već sada u mirno vreme pod jedinstvenom komandom, te je normalno da će i u ratu njima komandovati njihov formacijski komandant. On treba da komanduje i zato što se 70% dejstava desantne operacije odvija na moru, a samo 30% na kopnu, ako se imaju u vidu dejstva od početka operacije do zauzimanja mostobrana.

Prilikom dejstva na kopnu, kad su već iskrcane osnovne snage desanta, normalno je da komandovanje nad svim snagama preuzme kopneni komandant. Tada i neke od jedinica desantne udarne grupe (odreda i sl.), kao što je mornaričkodesantna pešadija, a donekle i inženjerija, mogu dobijati zadatke u sklopu jedinica kopnene vojske, ako se ne svijaju u cilju reorganizacije i popune za izvršenje nekih drugih zadataka.

Ako je, — a to se mora postići, — komandni sastav mornaričkodesantnih jedinica svestrano obrazovan, onda će, naročito kod manjih desanata, on moći bez stvaranja nekih specijalnih privremenih zajedničkih štabova sam planirati i izvesti desant. On će u tom slučaju preko privremeno pridodatih starešina jedinica — bliske zaštite i drugih — moći komandovati čak i za vreme marša morem, što je i poželjno, jer se pridodate jedinice koriste baš u interesu desanta, a komandovati tim snagama znači da treba poznavati i načela njihove upotrebe. Izviđanjem i uklanjanjem podvodnih prepreka, upravljanjem i rukovođenjem brodsko-artiljeriskom i aviopripremom iskrcavanja itd., treba da rukovodi onaj za čiji se to račun radi.

Međutim, ako se radi o desantima većeg značaja i ako u operaciji treba da učestvuju jače snage kopnene vojske, onda komandovanje treba da bude postavljeno na sledeći način: u pripremnoj etapi, za vreme ukrcavanja, prevoženja morem i iskrcavanja treba da komanduje komandant pomorskih snaga, a po iskrcavanju i zauzimanju mostobrana komandant desanta komanduje desantom, komandant iskrcavanja pomorskim snagama, a komandant vazduhoplovstva avijacijom, a svi su potčinjeni komandantu operacije, odnosno zajedničkom štabu.

Pošto se u svim većim operacijama formira poseban mešoviti štab na čelu sa komandantom operacije, koji komanduje sa sva tri vida oružanih snaga, to nekih smetnji na višem nivou neće ni biti u pogledu komandovanja. Komandant operacije svoje odluke namenjene kopnenoj vojsci sprovodi u život preko komandanta desanta, ratnoj mornarici preko komandanta iskrcavanja, a avijaciji preko komandanta koga je odredila Komanda ratnog vazduhoplovstva.

Odnos između ova tri komandanta, neposredno potčinjenih komandantu operacije, trebalo bi da se zasniva na sledećim osnovnim načelima: od momenta početka ukrcavanja na sopstvenoj obali pa sve do iskrcavanja i zauzimanja mostobrana, odnosno do prelaska komandanta desanta sa broda na kopno, celokupnim pomorskim i desantnim snagama komanduje komandant operacije preko komandanta iskrcavanja. Razlog za ovakav odnos leži u tome što komandant iskrcavanja, pored odgovornosti za bezbednost svih desantnih snaga na maršu, odgovara i za pripremu i podršku, koju vrše plovne jedinice. Posle osamostaljenja desanta na kopnu, pitanje brodske podrške u toku borbe u većoj dubini i na bokovima, s obzirom na opštu situaciju, reguliše komandant operacije. Tada sva tri komandanta vidova oružanih snaga moraju da sasrede sve napore da bi im sadejstvo bilo što bolje. Vazduhoplovne snage u svim etapama desantne operacije načelno ne bi trebalo da se potčinjavaju komandantu iskrcavanja niti komandantu desanta, nego

treba da sadejstvuju pod komandom zajedničkog komandanta operacije.

Veći se problem javlja u pogledu komandovanja pri iskrcavanju i zauzimanju mostobrana kod nižih jedinica, naročito unutar udarnih desantnih grupa ili sličnih jedinica. Ovde se to postavlja i u mnogo složenijoj formi, jer kod rukovodstva ovih jedinica, kao što su, s jedne strane, komandanti jurišnih odreda, komandiri jurišnih grupa, komandanti mornaričkodesantne pešadije, a s druge strane, komandanti plovnih jedinica, dolazi do nesporazuma, što može dovesti do nepotrebnih gubitaka. Donešena odluka, pa makar ona rešavala pitanje jednog jurišnog čamca u momentu iskrcavanja, može da utiče na uspeh gotovo cele jedne grupe jer se nema vremena za proveravanje ispravnosti odluka potčinjenih. U ovakvim kritičnim momentima jedan oficir, a ne dva, ima pravo da odlučuje.

Iako je etapom iskrcavanja, skoro u svim slučajevima, komandovao pomorski oficir, ipak izgleda da je Drugi svetski rat pokazao da to nije bilo najsretnije rešenje, te je većina mornarica posle rata uvela specijalne škole i kurseve za osposobljavanje starešinskog sastava desantnih jedinica. Naravno da ovo nije uvedeno samo zbog komandovanja nego i zbog niza drugih specifičnosti desanta. Neki imaju osnovno školovanje pomorskog, a dopunsko kopnenog starešine, i obratno, što zavisi od doktrine vođenja rata na obali koju zastupaju te zemlje.

Pošto naročito male zemlje nisu u stanju da imaju posebne škole za komandni sastav desantnih jedinica, potrebno je da oficirski sastav, koji iz odgovarajućih mornaričkih ili kopnenih škola dolazi na plovne objekte, u mornaričku inžinjeriju ili u mornaričkodesantnu pešadiju, prođe kroz kurs na kome bi se upoznao sa specifičnostima dejstva i rada u tim jedinicama. Naprimer, za pešadiske oficire određene u mornaričkodesantnu pešadiju trebalo bi da kurs traje nekoliko meseci, a na njemu bi program mogao biti podeljen na sledeći način: za proučavanje zajedničkih dejstava desantnih jedinica i flote na obali oko

40%, za upoznavanje sa radom i dejstvom mornaričke inženjerije oko 25%, za upoznavanje sa radom i dejstvom lakih jedinica ratne mornarice i avijacije u ostalim dejstvima na obali, u prvom redu za podršku desanta, oko 25% i za rukovanje i rad sa desantnim sredstvima oko 10%, a mogao bi biti i drugi odnos, što zavisi od osnovnog školovanja starešina o kojima je reč.

Ovakav kurs bi trebalo provesti sa svim oficirima nižih taktičkih jedinica, bilo da su oni u sastavu mornaričke pešadije bilo u sastavu jedinica odgovarajućih desantnih brodova, dok bi komandanti taktičkih jedinica i njihovi najbliži saradnici, kao i komandanti viših sastava, trebalo da završe u prvom redu pomorsku, a po mogućnosti i akademiju kopnene vojske. Ovi kursevi mogli bi se održavati pri vojno-pomorskoj akademiji ili u samim desantnim jedinicama, u kom slučaju bi trebalo odrediti odgovarajući kadar za nastavu. U ovom slučaju izbegla bi se potreba oformljavanja raznorodnog zajedničkog štaba u desantnim jedinicama kad su u pitanju manji desanti i dovođenje u pitanje nadležnosti u komandovanju u pojedinim etapama desantne operacije. Jedino pri planiranju i izvođenju krupnih desantnih operacija došlo bi do potrebe za formiranjem zajedničkog raznorodnog štaba.

Posebno je pitanje da li struktura osnovne obuke starešinskog i boračkog sastava i desantnih jedinica uopšte treba da izmeni sadašnji karakter, tj. da mu osnova bude pomorsko, a dopunsko kopneno obrazovanje.

Ukoliko se jedan od ovih zahteva ostvari, neće biti nikakvih nepremostivih poteškoća u komandovanju desantom kod iskrcavanja i zauzimanja mostobrana.

OPŠTI ZAKLJUČCI

Desantne operacije ne izvodi samo napadač nego i branilac, a naročito one zemlje koje imaju bogato razuđenu obalu, kao i one gde je udaljenost susednih obala relativno mala pa agresor može, pored svih mera budnosti, ipak da iznenadi i zauzme neki deo teritorije branioca. Ovakve desantne operacije obično imaju odbranbeni karakter u opštem smislu reči, iako su po svome karakteru i načinu izvođenja napadne. Desantne operacije se mogu sa uspehom izvoditi bez takozvane opšte prevlasti u vazduhu i na moru, jer se delimična prevlast pravilnim izborom mesta i vremena uvek može postići. Retko ima takvih mesta na obali na kojima bi bilo nemoguće iskrcati trupe s mora, samo je potrebna odgovarajuća situacija, sredstva i oprema, a naročito iznenađenje, kao osnovni elemenat uspeha. Pri organizaciji, planiranju i izvođenju desantnih operacija treba naročitu pažnju posvetiti proučavanju sistema i načina vođenja odbrane, jer je ovo, uz pripremu sopstvenih jedinica i osiguranje tajnosti, jedan od osnovnih uslova uspeha. Osobnostima pod kojima se izvodi desant treba dati odgovarajuće mesto, jer one bitno utiču kako na cilj, značaj i klasifikaciju, tako i na sve ostale elemente desanta.

U desantnim operacijama učestvuju sva tri vida oružanih snaga, čija se uloga ogleda u sledećem:

Kopnena vojska, da bi što uspešnije postigla cilj na obali, mora da bude podržavana snagama ratne mornarice i ratnog vazduhoplovstva.

Pojedini rodovi kopnene vojske sve se više usavršavaju za borbu na obalskom rubu, pa će zato biti olakšan prodor pešadije i uz slabiju podršku brodova.

Ratna mornarica vrši prevoz desantnim, transportnim i pomoćnim brodovima u prvom redu, a ratnim brodovima rešava niz zadataka: od ukrcavanja prevoza i iskrcavanja desanta pa do izviđanja, osiguranja, obezbeđenja i zaštite. Prema tome, ona pretstavlja osnovni činilac bez koga se ne može zamisliti desantna operacija, naročito ona sa višim ciljem i značajem. Skoro sve plovne jedinice ratne mornarice mogu naći mesto u desantnoj operaciji pri izvršenju niza zadataka, i to:

— prevoz desanta mogu vršiti uz ratne svi transportni, desantni, pomoćni i popisni brodovi;

— izviđanje, osmatranje i prikupljanje podataka mogu da vrše gotovo sve jedinice u granicama svojih mogućnosti: podmornice mogu vrlo uspešno izvideti skoro sve detalje na rubu obale branioca, a lake površinske snage još i pratiti neprijatelja na moru pa i u priobalskim područjima, dok jače plovne jedinice mogu putem vatrelih prepada vršiti takozvana nasilna izviđanja, a specijalne pomorske diverzantske jedinice masovno se koriste za ubacivanje;

— za obezbeđenje i zaštitu zone iskrcavanja i samog iskrcavanja trupa, kao i na maršu morem, načelno se određuju: podmornice za napad na brodove, bilo u području sopstvene ili braniočeve obale ili na otvorenom moru; patrolni brodovi i čamci, kao i druge klase protivpodmorničkih brodova, za izviđanje pomorskog prostora, otkrivanje i uništenje podmornica, zaštitu zone i rejona ukrcavanja, zaštitu konvoja na maršu i u zoni iskrcavanja, pa i za neposrednu podršku desanta, odnosno i za protivavionsku odbranu; minolovci za protivminsko izviđanje i čišćenje maršruta, sprovođenje konvoja kroz opasno područje i forsiranje minsko-artiljerijskih položaja; minopolagači za postavljanje aktivnih i manevarskih minskih polja; torpedni čamci, razarači i veće plovne jedinice mogu uspešno štititi desant u zoni ukrcava-

vanja, na maršu, na liniji prekrćavanja i razvoja i u zoni iskrcavanja od napada površinskih brodova, a ako je potrebno i od naleta avijacije, a isto tako učestvuju i u pripremi i podršci iskrcavanja desanta itd.

Mornarička pešadija i inženjerija uz osiguranje, podršku i zaštitu pomenutih snaga zauzimaju mostobran i osiguravaju dalja dejstva kopnene vojske ka unutrašnjosti kopna.

Ratno vazduhoplovstvo (avijacijom i vazdušnodesantnim snagama) predstavlja važan činilac i dolazi do jakog izražaja.

Prema vrsti avijacije zadaci vazduhoplovstva bi bili:

— izviđačka avijacija načelno bi trebalo da izvidi: sistem i karakter odbrane; raspored snaga i sredstava; fortifikaciono uređenje obale; baziranje flote i avijacije; sistem protivavionske odbrane; osmatranje, veze i komandovanje; pogodna mesta za iskrcavanje pomorskog i vazdušnog desanta; izviđanje morske površine; protivmorsko i protivpodmorničko izviđanje, osmatranje bojišta itd.;

— bombarderska i lovačko-bombarderska avijacija dejstvuje po ciljevima i objektima u zoni iskrcavanja, vrše izolaciju bojišta, napadaju braniočeve pomorske i kopnene snage, ruše lučka postrojenja, remontne radionice, zavode i skladišta, dezorganizuju sistem osmatranja, veza i komandovanja, odbijaju napade neprijatelja na konvoj, samostalno ili u sadejstvu sa pomorskim snagama, itd.;

— protivpodmornička avijacija traži i uništava podmornice bilo samostalno bilo u sadejstvu sa pomorskim snagama, štiti pomorske komunikacije, sprečava podmorničko izviđanje u sopstvenim vodama;

— torpedna avijacija, zajedno sa bombarderskom, lovačko-bombarderskom i površinskim jedinicama ratne mornarice sprečava dejstva braniočevih većih plovniha objekata;

— minska avijacija polaže minske prepreke na komunikacijama i ispred braniočevih baza, zatvara poje-

dine morske tesnace i prolaze u opasnim područjima, ometa normalan saobraćaj braniocu u pribrežnim vodama pa i na otvorenom moru;

— lovačka avijacija štiti rejone koncentracije, pomorske komunikacije, rejone prestrojavanja, iskrcavanje, baze i aerodrome, obezbeđuje dejstva drugih vrsta avijacije itd.;

— transportna avijacija prevozi i iskrcava vazdušno-desantne jedinice i kritične materijalne potrebe, vrši evakuaciju ako postoji potreba i mogućnost;

— artiljeriska avijacija pokazuje ciljeve, osmatra vatru, javlja rezultate i vrši korekturu brodske artiljerije;

— helikopteri vrše protivpodmornička izviđanja, otkrivaju i uništavaju podmornice samostalno ili u sadejstvu sa plovnim jedinicama, prenose i iskrcavaju vazdušni desant i kritični materijal na mostobran, evakušu teške ranjenike sa bojišta, služe za vezu i sl.

*

U pripremnom periodu treba prikupljanju podataka o sistemu odbrane obale pokloniti naročitu pažnju, jer se jedino svestranim, dobro planiranim, upornim i umešnim izviđanjem može doći do približne slike stanja kod branioca. Samo pri tome ne treba zaboraviti staro pravilo: »otkriti, a ne biti otkriven«.

Tajnosti priprema treba posvetiti naročitu pažnju, s obzirom na usavršenost savremenih sredstava za izviđanje branioca, jer avioni naoružani savremenim naoružanjem mogu naneti ozbiljne gubitke desantu.

Sadejstva treba organizovati za svaku etapu i fazu posebno, a naročitu pažnju treba pokloniti iskrcavanju.

Komandovanje mora biti jedinstveno. Kod većih desanata komandu nad celom operacijom može imati kopneni ili mornarički komandant, a kod manjih mornarički. Kod manjih desanata treba težiti da u svim etapama, a posebno kod iskrcavanja i zauzimanja mostobrana, rukovodi jedan starešina, tj. komandant morna-

ričkodesantnih jedinica i njemu formacijski potčinjene, odnosno za tu svrhu pridodate starešine. Ovo je naročito nužno ako se ima u vidu da se, u izmenjenim uslovima, neće imati dovoljno vremena za dogovaranje između starešina, te svako oklevanje može skupo stajati desant. Uspeh u desantnim operacijama, nije nikad izostao kad se odgovarajućim snagama i sredstvima pravilno rukovodilo, dok je neuspeh redovito bio posledica slabog planiranja i rukovođenja.

Uloga svakog vida, roda i službe zavisiće od karaktera i cilja desanta, njegovog zadatka i uslova pod kojim se izvodi, tako da vodeća uloga pri organizaciji i izvođenju može da padne na kopnenu vojsku ili ratnu mornaricu, ali u svakom slučaju za najtežu etapu — prevoženje, iskrcavanje i zauzimanje mostobrana, odnosno stvaranje desantne osnovice — mora biti zadužena ratna mornarica. Uloga ratnog vazduhoplovstva još nije na takvom stupnju da bi mogla preuzeti rukovodeću ulogu u pomorskim desantima.

Pomorski desanti u Drugom svetskom ratu su se do te mere razvili i usavršili da se bez njih nijedna ozbiljnija kampanja nije mogla zamisliti. Ali, i pored skupo plaćenih iskustava stečenih u Drugom svetskom ratu, pojavljuju se tu i tamo razna shvatanja i teorije, po kojima se pomorski desanti u budućnosti uopšte neće moći izvoditi, a pogotovo na klasičan način, jer će nuklearno naoružanje onemogućiti desantne operacije većeg obima pošto je vrlo riskantno koncentrisati veliki broj brodova na jedno mesto. Po njima će vazduhoplovstvo, a posebno helikopteri, zameniti flotu, desantne brodove, jurišne čamce itd. Ovde ima relativne istine, jer sva nova oružja i tehnički pronalasci imaju odraza i na upotrebu jedinica. Možda će se to ovoga puta još reljefnije ocartati, naročito kod desantnih jedinica, ali ne treba zaboraviti ni činjenicu da, iako je nuklearno naoružanje upotrebljeno još u Drugom svetskom ratu, klasične desantne operacije odigrale su ipak vrlo važnu ulogu u ratovima posle Drugog svetskog rata, kao naprimer u Koreji.

Kako svaka stvar ima svoje granice, tako i nuklearno naoružanje ima svoje. Prema onome što se danas može nazreti na osnovu opita i mirnodopskih iskustava kod proba nuklearnog oružja, može se zaključiti da neće doći do toga da se odustane od izvođenja desantnih operacija u »atomskom dobu«, nego da treba samo tražiti nove forme zaštite i dejstva. Nuklearno oružje u eventualnom budućem ratu svakako će odigrati značajniju ulogu od klasičnog oružja. Prema proračunima nekih vojnih stručnjaka, atomska bomba od 20 kilotona, ako eksplodira iznad borbenog rasporeda pešadijske divizije u klasičnoj odbrani, nanće joj gubitke oko jedne čete, a ako eksplodira iznad borbenog rasporeda pešadijske divizije u napadu, tri puta više. Ako se ovaj podatak uzme kao tačan, ili bar približno tačan, onda on govori da su trupe u odbrani u povoljnijem položaju u odnosu na trupe u napadu. Gledano kroz gubitke, jedna ovakva atomska bomba ne može onemogućiti dejstvo branioca niti ga može prisiliti na napuštanje odbranbenih pozicija, niti pak može prisiliti napadača da odustane od daljeg napada. Tako će u ovom slučaju, grubo uzeto, branilac imati otprilike oko 3%, a napadač nešto više od 10% gubitaka. Zaista, to ne bi bilo naročito strašno kad bi se radilo samo o jednoj takvoj bombi, ali njih će, ako do toga dođe, sigurno biti više upotrebljeno. Isto tako, ne treba zaboraviti da ima bombi koje su jače od 20 kilotona.

Bacanje 20 kilotonske bombe na prve ešelone napadača na obalskom rubu ne dolazi u obzir, jer će, verovatno, za ovu svrhu biti upotrebljavane manje bombe. Međutim, bomba tipa »Hirošima« može biti efikasno iskorišćena jedino protiv drugog ešelona i napadačevih rezervi kad su na malom prostoru koncentrisane, a prostorno su dovoljno udaljene od braniočevih snaga, te ne pretili opasnost za sopstvene snage. Ali i napadač može koristiti ove bombe, iako pod nešto težim uslovima, jer mora voditi računa o kontaminaciji zemljišta i vazduha na pravcu prodora. Zato će ih napadač daleko više upotreb-

ljavati u vreme priprema operacije u cilju »umekšavanja«
braniočeve odbrane.

Pošto su se dosadašnji pomorski desanti odlikovali, pored ostalih specifičnosti, koncentracijom krupnih formacija ratne mornarice, kopnene vojske i ratnog vazduhoplovstva, počev od obale, pa sve do iskrcavanja na neprijateljskoj obali, to je, sasvim razumljivo, u atomskim uslovima takav način izvršenja pomorskog desanta neodrživ.

Tek početkom iskrcavanja na braniočevu obalu, desantne snage počinju da vrše jednu vrstu dekoncentracije, odnosno da iz zbijenih redova na brodovima u kojima su se prevozili prelaze u borbene poretke, i na taj način se smanjuje opasnost od katastrofalnih posledica dejstva atomske bombe. Savlađivanje prostora od zone ukrcavanja do zone iskrcavanja, kao i koncentracija na sopstvenoj i braniočevoj obali, ostaje problem koji treba rešiti. Ovaj činilac nameće ubuduće potrebu da se desantne snage prikupljaju, koncentrišu i ukrcaju na daleko većem prostoru nego ranije. Desant će se prevoziti u više manjih konvoja i bržim brodovima, a kretanje će im se podesiti tako da pristižu na liniju prekrcavanja i u zonu iskrcavanja u tačno određeno vreme po redosledu iskrcavanja jedinica na obalu. Ovo će sve uticati na povećanje broja jedinica za obezbeđenje i zaštitu kako s mora, tako i iz vazduha, i veću autonomnost brodova u samoodbrani. Da bi se iskrcavanje i juriš izveli maksimalnom brzinom, pored veoma pedantnog planiranja, neophodno je imati brza prevozna sredstva, slična — po pokretljivosti i brzini — torpednim čamcima i topovnjačama, a ova plovna sredstva mogu zameniti delom i helikopteri, i to samo u prvim talasima prvog ešelona. Samo na taj način bi se rastojanje, po prostoru, između talasa prvog ešelona što je moguće više povećalo, a vremenski iskrcavanje na obalu bilo u skladu sa potrebama razvoja uspeha na kopnu. Rastojanja čamaca u jurišnim grupama i odredima pojedinih talasa moraju biti mnogo veća, jer će i zone, rejoni i mesta iskrcavanja pojedinih taktičko-operativnih

formacija jedinica biti daleko širi od današnjih. Što se tiče tehnike i materijalnih rezervi, gro će se i dalje, barem u dogledno vreme, prevoziti brodovima iako će se moći delom koristiti i avijacija po zauzimanju aerodroma i uzletišta na obali. Ovo govori da će pomorski desanti biti još komplikovaniji i više kombinovani sa vazдушnim nego što je to bio slučaj dosada, tako da će trebati da im se još više pokloni pažnje pri organizaciji i izvođenju.

Bez obzira na atomsko naoružanje, desantne operacije nisu izgubile ništa od svog značaja, i one će se i ubuduće moći uspešno izvoditi ukoliko im se bude prilazilo sa stanovišta stvarnosti. Tako se i radi kod većine pomorskih zemalja. Iako se piše o nužnosti odbacivanja klasičnog načina izvođenja desantnih operacija, ipak se još uvek izvode vežbe u iskrcavanju više-manje na isti način i približno sa istim sredstvima kao i u toku Drugog svet-skog rata, pri čemu vazdušnodesantne trupe samo sadejstvuju snagama ratne mornarice i kopnene vojske. Ovo rečito govori da se nije odustalo od ovakvih operacija, nego da se one brižljivo proučavaju i usavršavaju. To ne znači da se nova tehnička dostignuća ne studiraju i da se ne sagledava njihov uticaj na pomorske desante i njihove mogućnosti.

Danas ratne mornarice većine zemalja posvećuju veliku pažnju usavršavanju i obučavanju desantnih jedinica. Ispituju se sva nova dostignuća tehnike, a naročita pažnja se posvećuje helikopterima, sredstvima za podvodna dejstva (koja primenjuju mornarička inžinjerija i druge specijalne jedinice) i podmornicama.

Pojava ovih sredstava pomoći će mornaričkodesantnim jedinicama u savlađivanju teškoća kod svih etapa pomorsko-desantne operacije, a naročito pri iskrcavanju. Treba podvući da ova sredstva ne mogu, bar zasada, zameniti sadašnje pomorske desantne snage i sredstva, jer, iako se brzo usavršavaju, još nisu na takvoj visini da mogu zameniti isprobana pomorska jurišna sredstva — brodove i ostale snage ratne mornarice.

Nuklearno naoružanje i ostala sredstva masovnog uništavanja svakako će izrazito uticati na izvođenje desantnih operacija, a posebno na koncentraciju i iskrčavanje. Već današnji razvitak atomsko-biološko-hemiskih oružja ukazuje na nužne izmene i dopune u odnosu na današnja iskustva, koja bi već trebalo prihvatiti. One bi, uglavnom bile:

— područja, zone, rejoni i mesta koncentracije moraju biti znatno veći od dosadašnjih, što će iziskivati i veći broj jedinica za obezbeđenje kako s mora tako i iz vazduha;

— marš velikim konvojem treba izbegavati i preći na manje, i to brodovima većih brzina. Zato maršrute treba birati tako da budu što je moguće kraće i da ih bude više, što će opet iziskivati povećanje i usavršavanje, u taktičko-tehničkom pogledu, brodova za osiguranje i zaštitu konvoja;

— linije prekrčavanja i prelaza u marševski poredak treba dobro štititi iz vazduha i sa mora, a planirati pristizanje konvoja tako da se odmah može krenuti na obalu. Zato treba poboljšati i usavršiti kako brodove zaštite i podrške, tako i brodove i sredstva iskrčavanja, da bi prekrčavanje, odnosno prelaz iz marševskog poretka u borbeni, vremenski trajao što je moguće manje;

— ratni brodovi, a desantna sredstva posebno, moraju biti mnogo brži od onih iz Drugog svetskog rata, tako da se otstojanje među talasima može povećati barem dva puta od dosadašnjeg. Na taj način bi se dobila veća dubina borbenog poretka pri iskrčavanju, a tempo pristizanja talasa na obalu ostao bi kao što je dosada bio;

— širinu zone, rejona i mesta iskrčavanja za pojedine jedinice treba povećati dva puta ako ne i više u odnosu na ranije gledanje, ali zato, s obzirom na stepen utvrđenosti obale, treba više osamostaljavati pojedine manje napadne kolone pridavanjem potrebnih ojačanja. Proširenje zone iskrčavanja zahtevaće i veće snage za pripremu i podršku iskrčavanja. Ovim će još više dolaziti

do izražaja pomoć manjih pa i većih vazdušnih desanata, kao i dejstava svih vrsta savremene avijacije.

Planiranje i izvođenje desantne operacije zahtevaće daleko veću pažnju i preciznost. Posebna pažnja će se morati obratiti na solidnu pripremu i obuku jedinica, a naročito starešina, kako bi se što bolje ostvarila organizacija sadejstva između vidova i rodova oružanih snaga. Starešinski i borački sastav mora biti osposobljen za samostalno donošenje odluka. Obučavanje starešina treba da bude bar za dva stepena više od njihove formaciske dužnosti, jer u većini slučajeva kadrovska intervencija odozgo i sa strane neće moći biti tako brza i blagovremena, pa prema tome ni efikasna. Borački sastav treba, pored obučavanja u rukovanju kompletnim sopstvenim i neprijateljskim naoružanjem i opremom, obučiti i u zaštiti od njega, a posebno u samopomoći i u pružanju prve pomoći drugima pri ranjavanju, jer stručna sanitetska i veterinarska intervencija, bar zasad, neće moći biti tako brza i efikasna, s obzirom na mogućnost jednovremenog izbacivanja iz stroja većeg broja boraca.

Naročitu pažnju treba posvetiti samostalnom dejstvu manjih grupa, jer će polje njihovog rada biti veoma veliko. Zato popunu desantnih jedinica, koje su namenjene za stvaranje desantne osnovice, boračkim i starešinskim sastavom po mogućnosti treba vršiti na principu dobrovoljnosti i stroge izbornosti po fizičkoj kondiciji i umnoj sposobnosti. Isto tako i formacisku strukturu jedinica, kako mirnodopsku tako i ratnu, treba prilagoditi novim zahtevima kako bi taktičko-operativne grupacije bile što elastičnije i po vatrenoj snazi daleko jače od dosadašnjih. Ne treba izgubiti iz vida da proučavanje naših iskustava iz Narodnooslobodilačke borbe ima vanredan značaj za ceo starešinski sastav mirnodopskih snaga, jer se iz njih može naročito mnogo naučiti. Iz njih se vidi kako se vodi rat sa malim jedinicama, a pri tom izvršavaju krupni zadaci.

PREGLED BR. 1

Nekih tipova specijalnih desantnih brodova i

Red. br.	TIP	Dimenzije brodova u metrima (D×Š×G)	Deplasman u tonama	Brzina u čvorovima	Daljina plovljenja u Nm
1	2	3	4	5	6
1	LCP (S)	5,5×2×0,5	1	5	50
2	LCP (N)	8,2×2×0,9	1,5	5,5	160
3	LCP (L)	11,2×3,3×1,1	6,5	9,2	280
4	LCA	12,5×3,25×0,8	9	6	100
5	LCP (M)				
6	LCP (L)				
7	LCD (R)	12,2×3,3×1,1	7/9	10	—
8	LCP (S)				
9	LCV (P)	11×3,2×0,9	9/13	9	
10	LCM (I)	13,6×4,27×1,2	21/31	7,5	
11	LOS (M)	12,7×3	10/13	10	
12	LSC (L)	14,3×3,8		10,7	
13	LCM (3 i 16)	15,25×4,3×1,2	26/52	8	
14	LCM (7)	18,3×5,1×1	28	8,9	400
15	LCC	17×4,14×1,2	30	13	500
16	LST	95×15×4,2	1625	11	
17	LCT (1—8)	46,3×9,3×1,75		10	
18	LCT 635	36,7×9,75×1,25	143/284	8	700
19	LCT (3)	58,5×9,45×2m1	650	10	
20	LCT (4)	57×11,8×1,4	545	10	
21	LCT 690	57,1×11,78×1,3	200/560	8	1100
22	LCI (L)	7,2×1,93	390	14	

G L E D

sredstava upotrebljivanih u Drugom svetskom ratu

Posada	Sposobnost ukrcavanja	Naoružanje	Namena	PRIMEDBA
			Objasnjenje	A-ljudi B-materijal C-vozila D-za podiš- ku E-za PAO iskrc. P-yoda flo- tile
7	8	9	10	11
1	6A		A	
2	12A		A	
3	25A		A	
4	35A ili 4000 kgB		A	
	25A		A	
	36A ili 4000 kgB		A	
	100 ili 16000 kg		A	
11		1bac. 1mag. 4mit.		Oklop 9,5 mm
13				
3	L C/3t		C	
6	100 ili 1C 30t		A	
		4×12,7		
119		1×70 i 4×20		
12	3		C	
		2×20		
12	5		C	
12	6		C	
22		2×20		
24	180—210		A	

Red. br.	TIP	Dimenzije brodova u metrima (D×Š×G)	Deplasman u tonama	Brzina u čvorovima	Daljina plovljenja u Nm
1	2	3	4	5	6
23	LCI (101)	48,3×7×1,75	215/280	16	4000
24	LCI (S)	32×6,5×1,2	112	14,5	
25	LCG 111	47×6,8×1,7	270/380	11,5	
26	LCF (1)	48,7×9,5	548	11	
27	LCF (2)	48,7×9,5	478	11	
28	LCF		360		
29	LCT				
30	LCT R3	58,5×9,44×2,3	350/570	10	1700
31	LCG (M) 1	47,1×6,8	386	11,7	
32	LCG		350		
33	LCG (L) 3	58,5	500	10	
34	LCG (L) 4	56,5×11,8	580	10	
35	LCT (5)	34,3×10×1,7	316	8	
36	LCT (6)	36,3×9,9	309	10	
37	LCT (7)	62×10,5×1,7	1113		
38	LCI	48,5×7×1,7	387	16	
39	LCI (L)	48,5×7×1,7	357	16	
40	LCI (M)	48,5×7×1,7	387	16	
41	LCFF	48,5×7×1,7	387	16	
42	LCS (L)	48,5×7×1,7	387	16	
43	LCS	48,5×7×1,7	387	16	
44	LSM	59,7×10,4×2,2	734/1095	12	
45	LCT (8)	59,4×11,6×1,7	900	11,5	3450
46	LST (A)	104×16,8×3,7	2140	10	80006—143
47	LST (3)	104,3×16,8×3,2	2140	10	80005—110

Posada	Sposobnost ukrcavanja	Naoružanje	Namena	PPIMEDBA Objašnjenje A-ljudi B-materijal C-ozna D-za podrš- ku E-za PAO iskrc. F-veća Ho- tile
7	8	9	10	11
17	102		A	
33		2×88haub. 2×20 i 2 min.	D	
74		2×102,3×20		
67		8×40,4×20		
		4×40,8×20 PAT	E	
17		1080bac. rak. M I		Oklop 9,5—11,5mm
31—35		2×95		
		2 120,1 40 više mit.	D	
		2×120,4×20		
48	4C	2×120,3×20	C	
13				
13				
29—78				
29—78		4—5×20	D	neki mogu imati do 320
29—78		2×108MB,1×40		
29—78		5×20	F	
20×78		4×40		
29—78				
59		2×40		
33	3C/50t. 12C/3t		C	
	140—120A; C—B		A	
	409A — B		A	

SADRŽAJ

UVOD	— — — — —	5
ULOGA DESANTNIH OPERACIJA	— — — —	9
KRATAK PREGLED RAZVOJA I ORGANIZACIJE PROTIVDESANTNE ODBRANE OBALE	— —	23
POJAM I OSOBENOSTI IZVOĐENJA DESANTA	—	50
VIDOVI ORUŽANIH SNAGA U DESANTU	— —	69
PRIPREMA I IZVRŠENJE DESANTNE OPERACIJE		81
KOMANDOVANJE U DESANTNIM OPERACIJAMA		137
OPŠTI ZAKLJUČCI	— — — — —	145
PRILOZI		

Kapetan bojnog broda
ŽUŽUL S. JOSIP

POMORSKI OPERATIVNO-TAKTIČKI DESANTI

*

Jezičku redakciju izvršila
STANA STANIĆ

*

Tehnički urednik
major
SLOBODAN MITIĆ

*

Korektori
VOJISLAV VUJANIĆ
DANICA GLUMAC

*

Štampanje završeno avgusta 1959 god.

Tiraž : 3.000

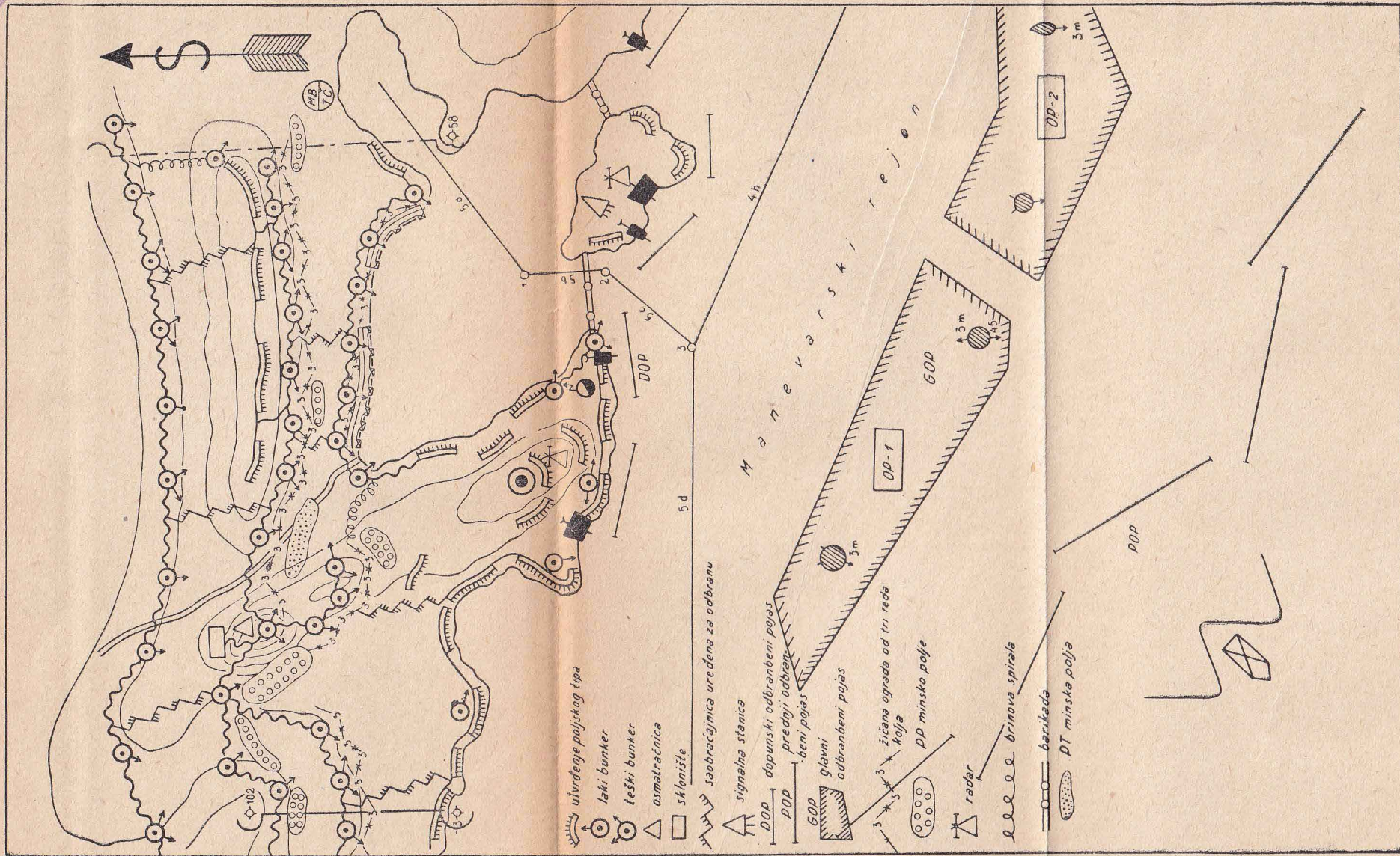

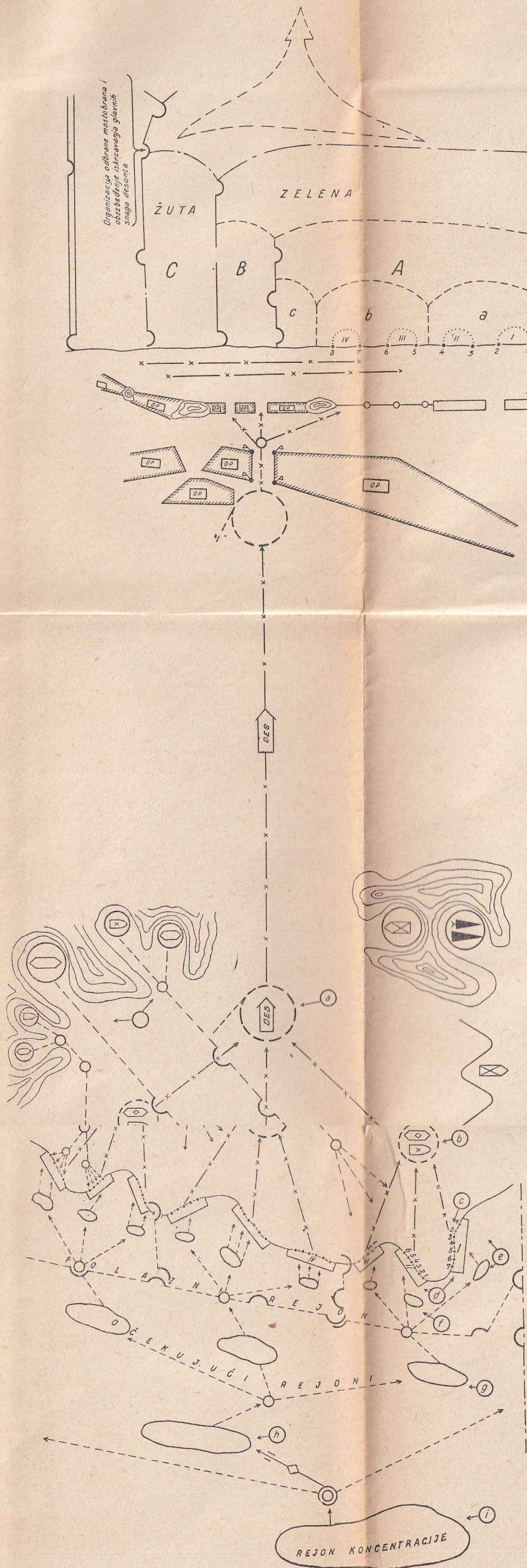
855.4
202
P

NAČELNA ŠEMA JEDNOG DELA PRIPREMLJENOG UTVRĐENOG OTSEKA KAKVI SU POSTOJALI NA NEKIM
OBALAMA U TOKU DRUGOG SVETSKOG RATA

Prilog br. 2

1. Pričeka iz morskog vojnog paraćaka za razrješavanje desantne snage i sredstava prema potrebama ratnog dejstva.

2. Nastupanje uz brodsku artiljeriju i jurišne snage desanta u pripremu iskrcavanja desanta i zauzimanje mostobrana na ruku obala.

3. Završetak iskrcavanja desanta i zauzimanje mostobrana.

4. Borba u okviru i zauzimanje mostobrana.

K IZVOĐENJE NORMALNIH DEJSTVA NA KOPINU KAD I SVIŽANJE UDARNE GRUPE DESANTA

IV ISKRCAVANJE I ZAUZIMANJE MOSTOBRAVA

III MARŠ DESANTA MOREEM

II KONCENTRACIJA, BORBENA ORGANIZACIJA I UKRČAVANJE SNAGA I SREDA

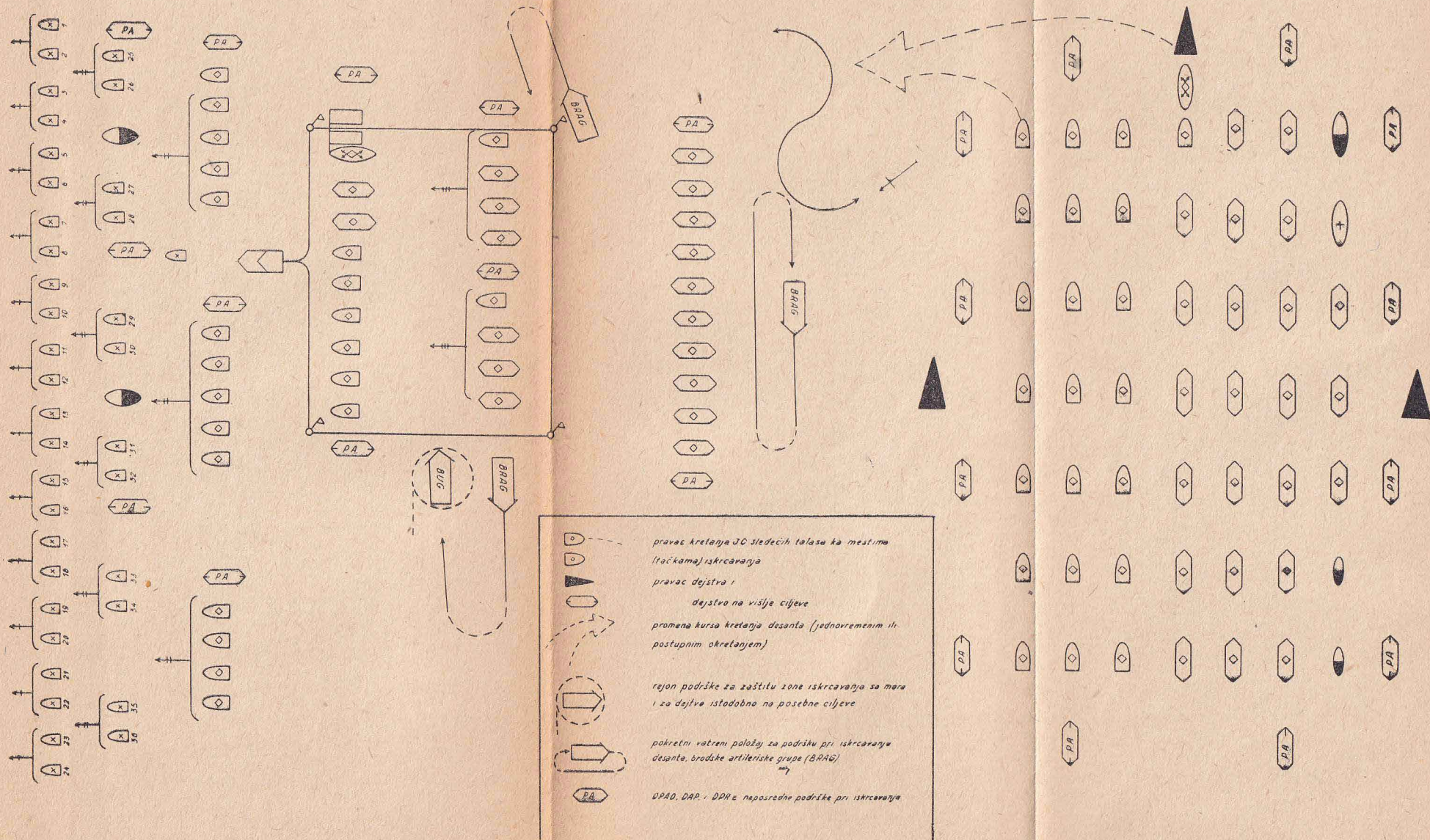
I PRIPREMA DESANTNE OPERACIJE

I. OBJAŠNENJE ZA ISKRCAVANJE I ZAUZIMANJE MOSTOBRAVA

- a — 1, 2, 3 itd. = tačka iskrcavanja pojedinog DJČ I talasa označavaju se obično sa desna na levo arapskim brojevima redosledom za celu zonu iskrcavanja.
 - b — I, II itd. = mesta iskrcavanja jurišnih grupa I talasa označavaju se obično sa desna u levo rimskim brojevima redosledom u celoj zoni iskrcavanja.
 - c — a, b, c itd. = rejon iskrcavanja četa prve linije jurišnih odreda (bataljona) označavaju se obično malim slovima, tj. nazivima drveća, cveća i slično, npr.: ariš, b = bor itd. Oznaka se daje sdesna ulevo.
 - d — A, B itd. = rejon iskrcavanja jurišnih odreda (bataljona) I ešelona udarne grupe desanta. Označavaju se obično velikim itd. sa desna ulevo. slovima gradova, planina i sl., kao npr.: A = Avala, B = Biokovo, C = Cetinje
 - e — ZELENA i sl. = zona iskrcavanja udarne grupe desanta (mapbr. ili slične jedinice njoj) koje obezbeđuju iskrcavanje glavnih snaga desanta. Označavaju se obično nazivima boje obala, kakve izgledaju, npr. = zelena, žuta, crvena i sl.
- f — označavanje zona, sektora, područja i oblasti gde se vrši iskrcavanje više jedinica pri većim desantnim operacijama, takođe se kodiraju i kao i celokupna operacija dobijaju svoj tajni naziv.

II OBJAŠNENJE ZA ISKRCAVANJE I OTPLOVLJENJE

- a) mesta formiranja desanta (konvoja)
- b) mesta prikupljanja posle ukrcavanja
- c) broj mesta u vezu (I)
- d) vez na mestu ukrcavanja (II)
- e) rejon ukrcavanja, vez i polazni položaj
- f) prazni rejon za ukrcavanje
- g) očekujući rejon za ukrcavanje
- h) rejon za podelu snaga i sredstava, ujedno i rejon prikupljanja
- i) rejon koncentracije

JEDNA OD OPŠTIH NAČELNIH ŠEMA BORBENOG PORETKA (UDARNE GRUPE I DESANTA) I MANEVAR ISTIH
 KOD ISKRCAVANJA I ZAUZIMANJA MOSTOBRANA — PRIMENJIVANA KOD
 NEKIH MANJIH DESANATA U DRUGOM SVETSKOM RATU

Prilog br. 5

